

راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با

مالکیت فکری

برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و کسب و کارهای نوپا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با
مالکیت فکری برای بنگاه‌های
کوچک و متوسط و کسب‌وکارهای نوپا

*Publishing funded by the
Swiss Federal Institute of Intellectual Property
In collaboration with the
Intellectual Property Center of Iran and
Iran National Innovation Fund*

انتشاریافته به هزینه‌ی موسسه‌ی فدرال مالکیت فکری سوئیس با همکاری مرکز
مالکیت معنوی ایران و صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست جمهوری ایران

تألیف:

دکتر سعید حقانی

سرشناسه	: حقانی، سعید، ۱۳۶۵ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و کسب و کارهای نوپا/تالیف سعید حقانی؛ [توسط] موسسه فدرال مالکیت فکری سوئیس با همکاری مرکز مالکیت معنوی ایران، صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست جمهوری ایران.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۶ ص.: جدول(رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۷۴-۴۳-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: مالکیت معنوی -- ایران Intellectual property -- Iran
موضوع	: مالکیت معنوی -- ایران -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع	: Intellectual property -- Economic aspects -- Iran
موضوع	: شرکت‌های اقتصادی جدید -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: New business enterprises -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: قراردادهای -- ایران Contracts -- Iran
موضوع	: مالکیت معنوی Intellectual property
شناسه افزوده	: موسسه فدرال مالکیت فکری سوئیس
شناسه افزوده	: Eidgenössisches Institut für Geistiges Eigentum (Switzerland)
شناسه افزوده	: مرکز مالکیت معنوی ایران
شناسه افزوده	: صندوق نوآوری و شکوفایی
رده‌بندی کنگره	: KMH ۱۱۵۵
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۳۰۰۶۴۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

این اثر توسط موسسه‌ی فدرال مالکیت فکری سوئیس با نام «راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و کسب و کارهای نوپا» و به زبان فارسی منتشر شده است.

هیچ یک از اطلاعات مندرج در این اثر لزوماً منعکس‌کننده‌ی نظر موسسه‌ی مالکیت فکری سوئیس نیست. موسسه، ناشر و مولف اثر حاضر را صرفاً برای اهداف آموزشی و به شکل موجود منتشر کرده‌اند. موسسه، ناشر و مولف هیچ‌گونه تایید و تصدیقی در خصوص اثر و محتویات آن ارائه نمی‌کنند.

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این اثر تحت قوانین ایران محفوظ است.

راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و کسب و کارهای نوپا

مؤلف: دکتر سعید حقانی

تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۲ - چاپ اول، شمارگان: ۱۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۷۴-۴۳-۰

فهرست

صفحه	عنوان
۷.....	پیشگفتار.....
۹.....	◀ درآمد.....
۱۵.....	پی‌نوشت‌ها.....
۱۷.....	فصل نخست - شروط مشترک قراردادها.....
۱۹.....	◀ درآمد.....
۲۲.....	بند نخست: طرف‌های قرارداد.....
۲۲.....	◀ مشخصات ضروری طرف‌های قرارداد.....
۲۴.....	◀ سمت و اختیار نمایندگان طرف‌های قرارداد.....
۳۰.....	بند دوم: شرط وجه التزام.....
۳۳.....	بند سوم: حق فسخ قرارداد.....
۳۵.....	بند چهارم: شرط حل و فصل اختلاف.....
۳۵.....	◀ آشنایی با روش‌های حل و فصل اختلافات.....
۳۸.....	◀ شرط داوری.....
۴۲.....	پی‌نوشت‌ها.....
۴۵.....	فصل دوم - موافقتنامه‌ی محرمانگی.....
۴۷.....	◀ درآمد.....
۴۷.....	بند اول: شرط تعاریف اصطلاحات.....
۴۷.....	◀ تعریف اطلاعات محرمانه.....
۵۲.....	◀ تعریف دریافت‌کننده‌ی اطلاعات.....
۵۲.....	◀ تعریف هدف موافقتنامه.....
۵۳.....	بند سوم: تعهدات دریافت‌کننده‌ی اطلاعات.....
۵۳.....	◀ تعهد به عدم افشای اطلاعات.....
۵۶.....	◀ تعهد به مراقبت از اطلاعات.....
۵۷.....	◀ تعهد به استفاده‌ی محدود.....
۵۹.....	بند چهارم: خاتمه‌ی موافقتنامه‌ی محرمانگی.....
۵۹.....	◀ مساله‌ی مدت تعهدات محرمانگی.....

۶ □ راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و ...

۶۰	مسأله‌ی در اختیار قرار دادن اطلاعات
۶۳	بند پنجم: چک لیست
۶۸	پی‌نوشت‌ها
۶۹	فصل سوم - قرارداد لیسانس
۷۱	درآمد
۷۲	بند نخست: اعتبار قرارداد لیسانس
۷۶	بند دوم: شرط اعطای حقوق
۸۰	بند سوم: شرط تعیین مابه‌ازاء
۸۴	بند چهارم: شرط تعریف نوع لیسانس
۸۷	بند پنجم: شرط تاییدات و اعلانات
۹۱	بند ششم: چک لیست قراردادهای لیسانس
۹۸	پی‌نوشت‌ها
۱۰۱	فصل چهارم - قرارداد انتقال مالکیت فکری
۱۰۳	درآمد
۱۰۴	بند نخست: شرایط اعتبار قرارداد انتقال
۱۰۶	بند دوم: تعریف موضوع و حقوق
۱۰۸	بند سوم: تعریف تعهدات طرفین
۱۱۱	بند چهارم: چک لیست قرارداد انتقال مالکیت فکری
۱۱۶	پی‌نوشت‌ها

پیشگفتار

«راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و کسب و کارهای نوپا»

این راهنما براساس درس گفتارهای ارائه‌شده در زمستان سال ۱۴۰۱ در قالب پروژه‌ی مالکیت فکری ایران و سوییس (ایرسیپ) در چهارچوب اجرای برنامه‌ی آموزشی پروژه با موضوع «قراردادهای مالکیت فکری محور استارت‌آپ‌ها و کسب و کارهای کوچک و متوسط» برای فعالان در اکوسیستم نوآوری ایران تدوین شده است.

پروژه‌ی مالکیت فکری ایران و سوییس (ایرسیپ) از تلاش‌های دولت جمهوری اسلامی ایران برای تقویت سیستم مالکیت معنوی ایران در راستای بهبود رقابت‌پذیری کسب و کارهای خلاق و نوآور و تجاری‌سازی دارایی‌های مالکیت فکری حمایت می‌کند، با این هدف که تأثیر مثبتی بر توسعه اقتصادی ایران داشته باشد. پروژه‌ی ایرسیپ توسط موسسه‌ی فدرال مالکیت فکری سوییس (IPI) تأمین مالی و اجرا می‌شود. فعالیت آموزش حقوق مالکیت فکری برای کسب و کارهای خلاق و نوآور ایرانی از طریق همکاری نزدیک موسسه‌ی فدرال مالکیت فکری سوییس با مرکز مالکیت معنوی ایران، صندوق نوآوری و شکوفایی ایران و ذی‌نفعان سیستم مالکیت فکری ایران، در قالب مولفه‌ی دوم پروژه و با هدف توانمندسازی بخش خصوصی کاربر حقوق مالکیت فکری اجرا شده است.

امیدواریم که این راهنما منبع ارزشمندی برای بهره‌مندی و استفاده ذی‌نفعان حقوق مالکیت فکری در بخش دولتی و خصوصی فراهم آورد که منجر به تجاری‌سازی دارایی‌های مالکیت فکری و توسعه اقتصادی ایران شود.

◀ درآمد

[الف: مخاطبان کتاب]: این کتاب (همانند طرح اولیه‌ی درس گفتارهای مبنای آن) برای دو گروه هدف مرتبط با کسب و کارهای نوپا و بنگاه‌های کوچک و متوسط طراحی شده است. این دو گروه عبارتند از: کارآفرینان و سرمایه‌گذاران غیرنهادی. در کنار این دو گروه مطالب برای مشاوران حقوقی تازه‌کار کسب و کارهای نوپا هم می‌تواند مطالبی مفید داشته باشد. جمع کردن بین گروه اول و دوم با گروه سوم به میزان قابل توجهی دشوار است. با این حال هر دو طرف با جنبه‌ای از موضوع آشنا هستند و نیاز به تکمیل دانسته‌ی خود دارند. به نظر می‌توانیم مجموعه‌ای را در کنار هم بنشانیم که هر یک از مخاطبین «آنچه را که ندارد» در آن بیابد. این کار البته در مقام نوشتن، نیاز به نگارش «سهل ممتنع» دارد. بهترین داوران برای ارزیابی اینکه آیا این کتابچه در رسیدن به این هدف خود موفق بوده یا نه، همین مخاطبان هستند.

[ب: جایگاه موضوع در مباحث حقوقی استارت‌آپ‌ها و کسب و کارهای کوچک و

متوسط]: موضوعی که این کتاب برای روشن کردن آن نوشته شده، تنها مربوط به بخشی از حوزه‌ی حقوقی است که در سامان‌دادن به یک کسب و کار مفید است. برای روشن شدن موضوع باید بدانیم که کسب و کار نوپا برای اینکه بتواند نیازهای حقوقی خود را برطرف کند، نیاز به خدماتی حقوقی دارد که در چندین شاخه‌ی حقوق از آنها صحبت می‌شود. از جمله به این موارد می‌توان اشاره کرد:

- **مسائل حقوق شرکتی:** از زمانی که کارآفرینان نیاز به تغییر قالب فعالیت کسب و کار از قراردادی به شرکتی بگیرند، پای حقوق شرکت‌ها به این کسب و کارها بازمی‌شود. اینکه چه قالبی برای شرکت انتخاب شود؛ موضوع شرکت چگونه تنظیم شود؛

اختیارات مدیرعامل به چه ترتیب تعیین شود؛ نصاب‌های لازم برای تشکیل و اتخاذ تصمیم ارکان شرکت چگونه باشد؛ اموال کسب و کار در دوره‌ی قراردادی چگونه به شرکت در شرف تاسیس انتقال یابد، همگی سوالاتی هستند که حقوق شرکت‌ها پاسخ آنها را می‌دهد. در کنار این موارد، قراردادهایی همچون موافقتنامه‌ی سهامداران و ترم‌شیت (شرایط‌نامه)، قراردادهایی هستند که نیاز به آشنایی کافی با قواعد حقوق شرکت‌ها و گاه رویه‌ی اداره‌ی ثبت شرکت‌ها دارند.

• **مسائل حقوقی تامین مالی:** بنیانگذاران استارت‌آپ دیر یا زود نیاز به تامین سرمایه از بیرون شرکت خواهند شد. تامین سرمایه از خارج شرکت (تا پیش از آنکه شرکت آنقدر بزرگ شود که بتواند عرضه‌ی اولیه‌ی سهام داشته باشد) به چندین روش به انجام می‌رسد. **تامین مالی جمعی^۱**، **سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر^۲**، قرارداد **باشتابنده^۳** و مواردی دیگر، همگی قالب‌هایی از تامین مالی هستند. برخی از این روش‌ها امروزه موضوع مطالعات حقوقی جداگانه قرار گرفته‌اند.^۴ به این ترتیب، مجموعه‌ای از نکات حقوقی در تنظیم هر نوع قرارداد سرمایه‌گذاری باید مدنظر قرار گیرند.

• **مسائل مالیاتی:** مالیات در ایران در حال تبدیل شدن به روش درآمدزایی جدی برای دولت است. اصلاحات سال ۱۳۹۴ قانون مالیات‌های مستقیم شروعی بر این روند بود؛ روندی که با توجه به مشکلات دولت در خصوص درآمد حاصل از فروش نفت و مشتقات نفتی در سالیان اخیر، شتاب بیشتری به خود گرفته‌اند. اگر قوانین دیگر (مانند قانون مالیات بر ارزش افزوده و اصلاحات آن) را هم به این لیست بیافزاییم، تصویر کلی برای مودیان چندان نویدبخش نخواهد بود. به همین خاطر در سال‌های اخیر نه تنها به کسب و کارهای نوپا، بلکه به همه‌ی کسب و کارها توصیه می‌شود که از خدمات مشاوران کارکشته‌ی مالی بهره بگیرند. اهمیت استفاده از خدمات چنین مشاورانی برای کسب و کارهای نوپا از این جهت که توان مالی این کسب و کارها در ابتدای راه محدود است، دوچندان می‌شود. کافی است به دلیل اشتباهاتی، دفاتر قانونی پذیرفته نشوند و کسب و کار دچار جریمه‌ای گزاف شود.

• **مسائل حقوق مالکیت فکری^۵:** یکی از اصلی‌ترین حوزه‌های حقوقی که با سازماندهی کسب و کارهای نوپا سروکار دارد، حقوق مالکیت فکری است. حقوق مالکیت فکری

اصولاً با قواعد مربوط به مالکیت *دارایی‌های ناملموس* همچون علامت تجاری و اختراع کار دارد. بنیانگذاران کسب و کار نوپا هم در غالب موارد در روزهای اول دغدغه‌ی حمایت از ایده را دارند. در گام‌های بعدی حمایت از علامت تجاری و نرم افزارها هم در پیش روی استارت‌آپ‌ها قرار می‌گیرد. حقوق مالکیت فکری روش‌های حمایت از این دارایی‌ها را به همراه می‌آورد. این حفاظت در دو قالب انجام می‌شود: در یک سو، حمایتی است که در قالب ثبت دارایی‌هایی مانند علامت تجاری از کسب و کار به عمل می‌آید. در دیگر سو، حمایت قراردادی قرارداد دارد.

آنچه در این کتابچه می‌خوانید، اولاً، تنها مربوط به «جنبه‌ی حقوق مالکیت فکری» کسب و کارهای نوپاست. ثانیاً، به تمام این مسائل مرتبط با حقوق مالکیت فکری هم پرداخته نشده و تنها «حمایت‌های قراردادی» از مالکیت فکری را مدنظر قرار داده است. دیگر جنبه‌های حقوقی برای سازماندهی یک استارت‌آپ را باید در کتاب‌های کاربردی دیگر جست.^۷

پ: نوع نگاه حقوقی مطلوب در قرارداد نویسی: با الهام از تفکیکی که فیلسوفان در مباحثی مانند *پارادوکس دروغگو* آورده‌اند، می‌توان دو نگاه به مسائل حقوقی را از هم جدا کرد: الف) نگاه درجه‌ی اول: نگاه درجه‌ی اول عبارت از این است که در مواجهه با هر پرسشی پاسخ مثبت یا منفی «طبق نظر خودمان» را بگوییم. بنابراین ممکن است من بر این باور باشم که آن دسته از شروطی که حق رای چندبرابر به سرمایه‌گذار در هیات مدیره‌ی شرکت می‌دهند، شروط صحیحی هستند. این نگاه را از آن جهت درجه‌ی اول می‌نامیم که به «آنچه درست است» و «آنچه نادرست است» توجه دارد. نگاه درجه‌ی اول نگاهی است که قاضی در هنگام بررسی پرونده از آن استفاده می‌کند و درست را از نادرست جدا می‌کند. ب) نگاه درجه‌ی دوم: نگاه دیگر حقوقی عبارت از این است که در مواجهه با یک پرسش زوایه‌ی دید وسیع‌تری داشته باشیم و صرفاً نظر خودمان را مدنظر قرار ندهیم. این نگاه به «آنچه می‌تواند درست باشد» و «آنچه می‌تواند نادرست باشد» توجه دارد. در این دیدگاه، صرف نظر از نظر خودمان، به اینکه چه «خطرات» و «احتمالاتی» در پیش رو خواهد بود توجه می‌کنیم. کاری که وکلا و قراردادنویسان می‌کنند از این دست است. قراردادنویس ممکن است شرط حق رای چندبرابر در هیات

مدیره را شرط درستی بداند، با این حال توجه به این هم دارد که در بین حقوقدانان نظر مخالفی هم هست و اگر قاضی اتفاقاً همین نظر مخالف را داشته باشد، آن وقت منافع موکل وی با تهدید روبرو خواهد شد. به همین خاطر قراردادنویس با این دید درجه‌ی دوم به «آنچه می‌تواند درست / نادرست باشد» توجه می‌کند. به عبارت دیگر، قراردادنویس سعی می‌کند موکل خود را از این گردنه‌ی پر پیچ و خم به سلامت عبور دهد، به گونه‌ای که با هیچ تفسیری از قوانین خاری در پای موکلش نخلد (آسیبی به موکل وی نرسد یا کمترین آسیب به وی برسد).

کارکرد یک کتابچه‌ی راهنمای قراردادنویسی چیست؟ بی‌تردید چنین کتابی باید با این پیش‌فرض طراحی شود که مخاطبین را از خطرات این راه پرفرازونشیب آگاه سازد تا بتوانند با کمترین هزینه به مقصد برسند. به همین خاطر نگاهی که کارگشا خواهد بود، همان دید درجه‌ی دوم است. نتیجه آنکه، آنچه در این کتابچه‌ی راهنما گفته شده است، صرف‌نظر از تحلیل و نظر حقوقی من در خصوص هر یک از شروط و شرایطی است که به آنها اشاره کرده‌ام. شاید من یک شرط قراردادی (مانند همان شرط حق رای چندبرابر) را درست بدانم، در حالی که دیگر حقوقدانان آن را نادرست تلقی می‌کنند. وظیفه‌ی من ایجاب می‌کند که به شما هشدار دهم و اگر راهی برای برآوردن نظر همه‌ی حقوقدانان وجود دارد، آن را به شما نشان بدهم.

[ت: گذار به تگارش قراردادهای متعادل تر]: اصل آزادی قراردادی به این معناست که طرفین یک قرارداد در تعیین قالب قراردادی و محتوای آن تا به آنجا که توافقات ایشان برخلاف قواعد آمره و نظم عمومی نباشد، آزادند. آزادی قراردادی طرفین در آنجا که دو طرف از قدرت چانه‌زنی برابر برخوردار نیستند، نتایج جالبی به همراه ندارد. قراردادهای سرمایه‌گذاری در استارت‌آپ‌ها نمونه‌ی پررنگی از این مساله است. در جای دیگر هشدار دادم که تنظیم یکسویه‌ی قراردادهای سرمایه‌گذاری به سود سرمایه‌گذار، هم از لحاظ حقوقی با ریسک همراه است و هم به لحاظ منطق معاملاتی قابل تامل است.^۱ با توجه به احتمال تغییرات قانونی در آینده، گذار به سمت قراردادهای متعادل یک «باید» به نظر می‌رسد. توجه داشته باشیم که در صورت تصویب قوانین آمره که آثار قراردادهای نامتعادل را متعادل کنند، این آثار دامن قراردادهای مستمری که در گذشته

منعقد شده‌اند را هم خواهد گرفت. به عبارت ساده‌تر، قانون پس از تصویب آن نسبت به آثار آینده‌ی قراردادهای مستمر اثر فوری دارد.^۹ پس بیجا نیست که قرارداد نویسان هم از اکنون به فکر طراحی قراردادهای متعادل باشند.

ث: ضرورت برخورداری از خدمات مشاوران حقوقی: من در طول نوشتن این کتاب تمام تلاش خودم را کرده‌ام که در این مجموعه هیچ نکته‌ی غلط‌اندازی ننویسم. با این حال این نوشته هم مثل تمام کارهای انسانی در معرض اشتباه است. ممکن است نکته یا نکاتی از نظر من پنهان مانده باشند. همچنین بعد از انتشار برخط این کتابچه ممکن است تغییراتی در قوانین و/یا رویه‌ی قضایی رخ دهد که اصلاح یا تکمیل مطالب کتاب را لازم داشته باشد. همه‌ی این موارد به این معناست که برای تایید نهایی متن قرارداد به صرف مطالعه‌ی یک کتاب نمی‌توانید بسنده کنید. لازم است همواره از خدمات مشاوران حقوقی بهره‌برید و اگر خودتان مشاور حقوقی تازه‌کاری هستید، از نظر مشاوران و حقوقدانان باسابقه‌تر استفاده کنید. این کتاب جایگزین مشاوره‌ی حقوقی برای تایید نهایی قرارداد نیست.

ج: راهنمای استفاده از کتاب: پیش از اینکه خواندن این کتاب را آغاز کنید، به چند نکته توجه کنید که می‌تواند در استفاده از کتاب کمک‌کننده باشد:

- **عنوان‌دهی و شماره‌دهی فرازاها:** در متن کتاب سعی شد به هر یک از نکات (یا مجموعه‌ای از نکات منسجم) یک شماره و یک عنوان اختصاص یابد. این کار اول از همه برای روشن کردن هرچه بیشتر مطالب انجام شد. همچنین شماره دادن به فرازاها و نکات برای ارجاع‌دهی متقاطع در متن روش مناسبی است. با استفاده از این روش در مواردی به شماره‌های سابق یا بعدتر ارجاع داده‌ام تا خوانندگان محترم به راحتی دسترسی به مطالب مرتبط داشته باشند.
- **پرهیز از ارجاع‌دهی زیاد:** کتاب حاضر قرار نیست بحثی آکادمیک در خصوص موضوع قراردادها باشد. کارکرد و ماهیت این کتاب از نوع «مهارت‌آموزی» است و نه «دانش‌آموزی». برای همین سعی کردم باوجود مطالعه‌ی منابع موجود، از ارجاعات فراوان به نظرات نویسندگان و آرای قضایی پرهیز کنم. به همین ترتیب، هر جا که ارجاعی لازم بود، این ارجاعات را در قالب «پی‌نوشت» آوردم تا نظم مطالب در ذهن خواننده به هم نخورد.

- **آموزشی بودن نمونه‌ی شرط‌ها:** برای روان‌تر شدن و سهولت خوانش متن، سعی کردم در هر مورد که به شرط جدیدی ارجاع می‌دهم، نمونه شرطی را هم برای خوانندگان بنویسم. این نمونه شرط‌ها فقط کاربرد آموزشی دارد. در واقع در آموزش لازم است ساده‌ترین حالت شرط‌ها را نشان دهیم بی‌آنکه به پیچیدگی‌هایی که یک شرط می‌تواند و باید در دنیای واقعی قراردادنویسی داشته باشد پردازیم. پس توجه داشته باشید که این نمونه شرط‌ها را همینطور در قرارداد خود استفاده نکنید.
- **چک‌لیست:** در ارتباط با هر یک از قالب‌های سه‌گانه‌ی قراردادی مالکیت فکری محور که در این کتاب در مورد آنها نوشته‌ام، در انتهای مطالب هر فصل چک‌لیستی تهیه کرده‌ام. آنها که کار عملی تنظیم قرارداد کرده‌اند می‌دانند که یک چک‌لیست خوب برای جامع‌بودن قراردادها چقدر کاربردی است. در تهیه‌ی چک‌لیست‌ها سعی شد تمامی نکاتی که در متن تذکر داده شده‌اند برای یادآوری در چک‌لیست گنجانده شوند.

در پایان لازم می‌دانم از تمام بزرگوارانی که در تهیه‌ی این کتاب نقش داشتند تشکر کنم. از موسسه‌ی مالکیت فکری سوئیس که پروژه‌ی آموزشی مالکیت فکری را در ایران در همکاری با صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست جمهوری و مرکز مالکیت فکری ایران کلید زد، تشکر می‌کنم. طرح اولیه‌ی این کتاب، موضوع پنج جلسه درس گفتار با همین عنوان برای مخاطبین بود. از خانم دکتر غفوری و خانم کنعانیان که مقدمات برگزاری درس گفتارها و چاپ کتاب حاضر را فراهم کردند، سپاسگزارم. از جناب فرهنگ گنج دانش در انتشارات گنج دانش کمال سپاس را بابت لطف و دوستی همیشگی ایشان دارم. همچنین قدردان تمامی این عزیزان بابت همکاری جهت در دسترس قراردادن کتاب در قالب الکترونیک و رایگان، هستم. طرح جلد این کتابچه برعهده‌ی آقای مهدی افشاری بوده که نتیجه‌ی درخور تقدیری داشته است. در آخر سپاس خود را تقدیم حقوقدانانی کنم که با خواندن نسخه‌ی نخستین اثر و ارائه‌ی نظرات خود، در بهتر کردن این نوشته دستیار بودند. به این ترتیب از دکتر سیدمهدی حسینی مدرس، احسان جعفرخانی و مهدی کارچانی سپاس فراوان دارم. بی‌تردید هیچ اثر انسانی بی‌ایراد نخواهد بود. باعث مسرت و خوشحالی من خواهد بود اگر خوانندگان گرانقدر نکاتی را که به ذهنشان می‌رسد، از طریق این ایمیل (s_haghani@sbu.ac.ir) به من گوشزد کنند.

پی‌نوشت‌ها:

1. Crowd funding
2. Venture capital
3. Accelerator

۴. از جمله این کارها در حقوق ایران انجام شده‌اند: کوکبی احسن، سهیل (۱۴۰۰)، *تامین مالی جمعی مشارکتی، تهران؛ مهر کلام، چ. ۱؛ شادمان منفرد، زهرا (۱۳۹۹)، توافقات کنترل در سرمایه‌گذاری خطرپذیر، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی؛ نعمتی کلکانی، نازنین (۱۳۹۸)، بررسی تطبیقی سرمایه‌گذاری خطرپذیر در حقوق انگلستان و ایران، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی. علاوه بر این موارد، در حال حاضر یک رساله در مورد تامین مالی جمعی (توسط آقای جواد پیری) و یک پایان‌نامه در مورد قرارداد استارت‌آپ و شتاب‌دهنده (توسط خانم نسترن قربانی) در گروه حقوق خصوصی دانشکده‌ی حقوق دانشگاه بهشتی در دست نگارش‌اند.*

5. Intellectual property
6. Intangible assets

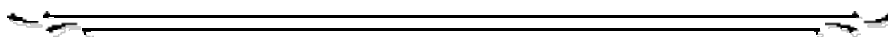
۷. از جمله می‌توانید از این منابع استفاده کنید: حقانی، سعید (۱۴۰۰)، *نمونه قراردادهای اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) برای استارت‌آپ‌ها، تهران؛ انتشارات گنج دانش، چ. ۱. برای بحث‌های تخصصی حقوقی در خصوص شروط این توافقات، نک. نادعلی، نگین (۱۳۹۸)، توافقتنامه سهامداران در سرمایه‌گذاری خطرپذیر، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی؛ ساردوئی نسب، محمد و مهرناز مهربابی (۱۴۰۰)، «مطالعه تطبیقی اجرای توافقات سهامداران در نظام حقوقی ایران و انگلیس»، *دوفصلنامه‌ی حقوق تطبیقی، ش. ۱۶.**

۸. با تفصیل بیشتر در مقدمه‌ی این منبع در این باره سخن گفته‌ام: اتاق بازرگانی بین‌المللی (۱۴۰۱)، *نمونه قراردادهای اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) برای استارت‌آپ‌ها، مقدمه‌ی مترجم، صص. ۱۶ و ۱۷.*

۹. اثر قانون نسبت به آینده در ماده‌ی ۴ قانون مدنی ایران اینگونه بیان شده است: «اثر قانون نسبت به آتیه است و قانون نسبت به ما قبل خود اثر ندارد مگر اینکه در قانون، مقررات خاصی نسبت به این موضوع اتخاذ شده باشد». در خصوص این نکته‌ی حقوقی که مربوط به اثر فوری قوانین نسبت به آتیه است، نک. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۵)، *حقوق انتقالی: تعارض قوانین در زمان، تهران؛ نشر دادگستر، چ. ۳، ش. ۱۳۳، صص. ۲۰۴-۲۰۰؛ اسلامی‌پناه، علی (۱۴۰۱)، مقدمه علم حقوق، تهران؛ انتشارات گنج دانش، چ. ۲، ص. ۳۳۵.*

فصل نخست

شروط مشترک قراردادها

◀ درآمد

[۱- قرارداد، موافقتنامه، توافقنامه و تفاهمنامه]: هرگاه دو یا چند شخص با هم در مورد موضوعی توافق کنند به صورتی که این توافق برای هر دوی آنها یا یکی از آن دو ایجاد تعهد کند، با مفهومی حقوقی روبه‌رو هستیم که به آن «قرارداد»، «عقد»، «موافقتنامه» یا «تفاهمنامه» گفته می‌شود. به عبارت ساده‌تر، همه‌ی این کلمه‌ها به یک مفهوم حقوقی اشاره دارند و از نظر حقوقی تفاوت بنیادینی با یکدیگر ندارند.^۱ با این حال در عمل هر کدام از این اصطلاح‌ها برای توافق خاصی به کار می‌رود:

- **قرارداد:** واژه‌ی قرارداد معادل فارسی کلمه‌ی «عقد» در زبان عربی، «Contract» در زبان انگلیسی و «Contrat» در زبان فرانسوی است. وقتی که توافق دو طرف در ارتباط با موضوع مشخصی و دربردارنده‌ی تعهدات مشخصی است، از واژه‌ی قرارداد (و گاهی از واژه‌ی عقد) استفاده می‌شود. برای نمونه از قرارداد فروش (عقد بیع)، قرارداد اجاره و قرارداد کار استفاده می‌کنیم.

- **موافقتنامه:** واژه‌ی موافقتنامه یا توافقنامه معادل «Agreement» در زبان انگلیسی استفاده می‌شود. هرچند این واژه تفاوت بنیادین با واژه‌ی قرارداد ندارد، در عمل برای دو دسته از توافق‌ها استفاده می‌شود: نخست، توافق‌هایی که بیانگر کلیات *توافقات* طرفین است، به تنهایی برای محقق کردن آنچه مدنظر دو طرف است کافی نیستند و لازم است قراردادها و/یا اسناد دیگری در کنار آنها وجود داشته باشند. برای نمونه، سازمان برنامه و بودجه در نمونه قرارداد عمرانی که برای دستگاه‌های اجرایی تهیه کرده، نام سند اول را که کلی است را *موافقتنامه* گذاشته است. دوم، گاهی این اصطلاح برای توافق‌هایی به کار می‌رود از ویژگی اجرای مستمر برخوردارند و مبلغ و

برخی مشخصات آنها در هنگام امضای قرارداد مشخص نیست و بعداً مشخص می‌شود. در نتیجه و به صورت خلاصه می‌توان گفت که عبارت موافقتنامه / توافقنامه کلی‌تر و نادقیق‌تر از قرارداد است.

• **تفاهمنامه:** واژه‌ی تفاهمنامه در قراردادهای خصوصی کمتر از دو اصطلاح دیگر استفاده می‌شود. این اصطلاح عمدتاً به‌عنوان معادلی برای «Memorandum of Understanding» در انگلیسی استفاده می‌شود. این واژه‌ی انگلیسی در تجارت بین‌الملل هم‌معنی یا مشابه دو واژه‌ی «Letter of Intent» و «Heads of Agreement» به کار می‌رود و منظور از این اصطلاحات، توافقی ابتدایی است که فرآیند مذاکرات بین طرفین و آثار عدم همکاری یکی از طرفین را مشخص می‌کند یا اینکه توافقات به‌دست آمده در مذاکرات را به‌صورت مکتوب درمی‌آورد.^۲ در نتیجه می‌توان گفت که تفاهمنامه در مقایسه با دو اصطلاح قبل برای توافق‌های خیلی کلی‌تر استفاده می‌شود.

[۲- **تفاوت شرط و قرارداد:** دومین نکته‌ی واژه‌شناختی قبل از شروع، به جداسازی دو کلمه‌ی «شرط» و «قرارداد» مربوط می‌شود. البته بسیاری از خوانندگان این کتابچه از قبل تفاوت این دو اصطلاح را می‌دانند. معنی قرارداد را تا اینجا دانستیم و دیدیم که توافق مستقلی است که دو (یا چند) طرف انجام می‌دهند. اما در این توافق مستقل، دو طرف ممکن است توافق‌های فرعی دیگری هم بکنند. مثلاً اگر من از شما اتومبیلی را به‌موجب قراردادی خریداری می‌کنم ممکن است شرط کنم که تا تاریخ انتقال سند، گواهی معاینه‌ی فنی خودرو را هم تهیه کنید و به من تحویل دهید. این توافق فرعی دوم را «شرط» و گاهی «شرط ضمن عقد» می‌گوییم. شرط اصولاً یک توافق فرعی در دل یک توافق اصلی است. در نتیجه باید مانند همان توافق اصلی، مواردی در آن رعایت شده باشد تا از اعتبار برخوردار شود.

[۳- **شروط عمومی و شروط اختصاصی:** قراردادهای از هر نوعی که باشند در هر حال «قرارداد» هستند. مانند ما انسان‌ها که با همه‌ی تفاوت‌هایی که داریم در نهایت همگی «انسان» هستیم. اینکه هر قراردادی با هر عنوان و نامی که باشد، باز هم یک قرارداد است، دو نتیجه به همراه دارد: اول، قراردادهای همگی باید از قواعدی پیروی کنند تا معتبر

تلقی شوند. قانونگذار ایران در مواد ۱۹۰ تا ۲۱۸ قانون مدنی این شرایط را مفصلاً بیان کرده است و اصولاً هیچ قراردادی راه‌گزینی از رعایت این موارد ندارد. دوم، برخی از شروط قراردادی هستند که در همه‌ی قراردادها وجود دارند و برای مثال اینکه قرارداد، برای خرید خانه باشد یا برای اجاره‌ی آن تغییری در مفاد این شروط نمی‌دهد. این شروط مشترک در قراردادها را «شروط عمومی» می‌نامیم.

در مقابل شروط عمومی قراردادها، هر قراردادی جنبه‌های خاص خود را هم دارد. درست مانند ما انسان‌ها که در عین حال که انسان هستیم، هر کداممان از ویژگی‌های ظاهری و خلق‌وخوی متفاوتی برخورداریم. هر قالب قراردادی هم از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. به همین خاطر هر قالب قراردادی در کنار شروط عمومی، دارای «شروط اختصاصی» است. شروط اختصاصی آن دسته از شروطی هستند که در همه‌ی قراردادها رایج نیستند و تنها در یک یا دسته‌ی محدودی از قراردادها رواج دارند. مثلاً در قرارداد خرید اتومبیل اصولاً شرط می‌شود که طرفین در تاریخ مشخصی برای تعویض پلاک اتومبیل و ثبت مراتب انتقال نزد نیروی انتظامی مراجعه نمایند یا برای اخذ و کالت تنظیم سند رسمی به دفترخانه‌ی مشخصی بروند. این شرط را می‌توان یک شرط اختصاصی چنین قراردادی نامید.

قراردادهایی که در این کتابچه بررسی می‌کنیم هم از دو دسته‌ی شروط عمومی و شروط اختصاصی تشکیل شده‌اند. شروط عمومی تقریباً در همه‌ی قراردادها (از جمله قراردادهای مورد بررسی) کاربرد دارند در حالی که شروط اختصاصی در هر کدام از این قراردادها اقتضات خاصی دارند. با این مقدمه باید بگوییم که در این فصل تنها به بررسی «شروط عمومی» خواهیم پرداخت و در سه فصل آینده به ترتیب بر بررسی شروط اختصاصی هر یک از قالب‌های قراردادی موضوع بحث متمرکز می‌شویم. در مورد شروط عمومی به‌میزانی که مهیای طرح شروط اختصاصی شویم توضیح خواهیم داد. در کتاب‌های دیگر به تفصیل به این شروط عمومی پرداخته شده است.^۳ به همین خاطر تنها به چهار شرط (طرف‌های قرارداد، شرط وجه التزام، شرط فسخ و شرط روش حل و فصل اختلاف) اشاره می‌کنیم.

بند نخست: طرف‌های قرارداد

این رویه‌ی متداولی است که در ابتدای قراردادها به تعریف طرف‌های قرارداد می‌پردازند. دو نکته در تعریف طرف‌های قرارداد مهم است: نخست، اینکه مشخصات ضروری طرف قرارداد که وی را از دیگران متمایز کند را در قرارداد بنویسیم. دوم، اینکه اگر یکی از طرف‌های قرارداد دارای نماینده از هر نوعی است، سمت و اختیارات این نماینده را بررسی کنیم.

◀ مشخصات ضروری طرف‌های قرارداد

[۴- مشخصات ضروری شخص حقیقی]: اگر طرف قرارداد شخص حقیقی (شخص انسانی) است، بعد از ذکر نام و نام خانوادگی کامل او، مهم‌ترین اطلاعاتی که باید آورده شود، «کد ملی» وی است. بسیاری از اعلام‌ها و خدمات براساس همین کد ملی پاسخ داده می‌شوند. برای نمونه اگر بخواهید به طرفیت شخصی طرح دعوا کنید، با درج کد ملی وی تمام ابلاغ‌ها به صورت الکترونیک انجام خواهد شد (البته به شرط این که در سامانه‌ی ثبت نام الکترونیک قضایی یا ثنا ثبت نام کرده باشد). به همین ترتیب پیشنهاد می‌شود که «تاریخ تولد» شخص هم در قرارداد ذکر شود، هرچند تاریخ تولد کم کم در حال ازدست دادن اهمیت خود است.

[۵- مشخصات تکمیلی شخص حقیقی]: اطلاعات دیگری در قراردادها برای طرف شخص حقیقی استفاده می‌شوند. درج این اطلاعات ضرورتی ندارد. از جمله «شماره‌ی شناسنامه» و «نام پدر». در واقع با توجه به اینکه کد ملی شناسه‌ای یکتا برای هر فرد است، با استعمال آن سایر اطلاعات هم به دست می‌آیند.

[۶- مشخصات ضروری شخص حقوقی]: منظور از شخص حقوقی، اشخاص هستند که برخلاف ما انسان‌ها وجود خارجی ندارند و وجود آنها اعتباری محض است، مانند شرکت‌ها، موسسات غیرتجاری و موقوفه‌ها.^۴ در صورتی که شخص حقوقی طرف قرارداد شماست، پس از ذکر نام کامل این شخص حقوقی، حتماً «شناسه‌ی ملی» آن را در قرارداد ذکر کنید. علاوه بر این، و به‌ویژه اگر قرارداد شما مشمول مالیات‌های تکلیفی می‌شود، توصیه می‌شود شماره‌ی اقتصادی شخص حقوقی هم در قرارداد ذکر کنید.

فصل نخست - شروط مشترک قراردادها □ ۲۳

[۷- مشخصات تکمیلی شخص حقوقی]: بعضی از اطلاعات شخص حقوقی که در قراردادها ذکر می‌شوند، ضروری نیستند. برای نمونه در قراردادها رایج است که به «شماره‌ی ثبت» و «اداره» ای که شخص حقوقی نزد آن ثبت شده هم اشاره می‌کنند. درج نکردن این اطلاعات لطمه‌ای به قرارداد نمی‌زند. پس به‌طور خلاصه طبق جدول زیر عمل کنید:

اطلاعات تکمیلی (غیر ضروری)		اطلاعات ضروری		نوع شخص
نام پدر	شماره‌ی شناسنامه	تاریخ تولد	شماره‌ی ملی	شخص حقیقی
اداره‌ی ثبت مربوطه	شماره‌ی ثبت	شماره‌ی اقتصادی	شناسه‌ی ملی	شخص حقوقی

[۸- استخراج اطلاعات شخص حقوقی]: دیدیم که امروزه با داشتن شناسه‌ی ملی شخص حقوقی، می‌توان بسیاری از اطلاعات آن را استخراج کرد. البته این قابلیت منحصر به شناسه‌ی ملی نیست ولی به‌دست آوردن این اطلاعات با شناسه‌ی ملی راحت‌تر از روش‌های دیگر است. برای این منظور می‌توانید از «سامانه‌ی استعلام شخصیت حقوقی» به نشانی (<https://ilenc.ssaa.ir>) استفاده کنید. دو نمونه (تصویر ۱ و ۲) در زیر برایتان تهیه کرده‌ام. در تصویر اول، صفحه‌ی خام این سامانه را می‌بینید و در تصویر دوم یک نمونه استعلام از سامانه گرفته شده است.

تصویر ۱: صفحه سامانه‌ی استعلام شخص حقوقی

تصویر ۲: نمونه استعلام شخص حقوقی

شناسنامه هویتی پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی

شناسه ملی		ثبت کننده شخصیت حقوقی	
۱۴۰۰۴۳۳۴۴۴۹		سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	
نام شخصیت حقوقی		تاریخ آخرین به روز رسانی	تاریخ تاسیس
ایده گزین ارتباطات روماک		۱۳۹۵/۱۱/۲۴-۱۰:۳۰	۱۳۹۳/۰۶/۰۱
اداره کل		شماره ثبت	نوع شخصیت حقوقی
اداره کل ثبت شرکت ها و موسسات غیرتجاری		۴۵۹۱۱۷	شرکت با مسئولیت محدود
وضعیت		واحد ثبتی	
فعال		اداره ثبت شرکت ها و موسسات غیرتجاری تهران	
محل اقامت قانونی		کد پستی	
تهران-شهر تهران-فریقا-خیابان شهیدفیض اله عاطفی-خیابان مهراد-بلاک ۱-طبقه چهارم-واحد جنوبی-		۱۹۶۷۹۶۳۱۲۱	
خوشه و گروه			
گروه		خوشه	
عمومی		سایر	

سیمت و اختیار نمایندگان طرف‌های قرارداد

[۹- سیمت و نقش آن در تنظیم قرارداد]: در حقوق سمت به معنای جایگاه قانونی داشتن برای انجام عملی از طرف دیگری استفاده می‌شود. به عبارت دیگر، سمت به معنای داشتن «نماینده‌گی» امضاکننده از شخص «اصیل» طرف قرارداد است. در مواردی ممکن است خود شخص طرف قرارداد نتواند یا نخواهد قرارداد را امضا کند. در این موارد «نماینده»ی این شخص ممکن است قرارداد را امضا کند. نمونه‌های نمایندگی هم فراوانند. وکالت یکی از این موارد است ولی تنها نمونه‌ی آن نیست.

[۱۰- انواع نماینده‌ی شخص حقیقی]: اگر طرف قرارداد شما شخص حقیقی است، قرارداد ممکن است توسط یکی از اشخاص آتی به عنوان نماینده‌ی شخص حقیقی امضا شود:

- **وکیل:** وکیل نماینده‌ای است که اصیل به موجب قراردادی به نام وکالت تعیین کرده است. این نمایندگی با بررسی «وکالتنامه» احراز می‌شود.
- **ولی:** ولی نماینده‌ی قانونی کودکان و نوجوانان زیر ۱۸ سال است. در صورتی که با رسیدن به ۱۸ سال هم این اشخاص ناتوان از اداره‌ی اموال خود باشد این نمایندگی

قانونی ادامه پیدامی کند. این نمایندگی با بررسی «اسناد هویتی» و (در صورت نیاز) «حکم حجر دادگاه» احراز می شود.

- **قیم:** قیم نماینده قضایی است. در صورتی که فردی ناتوان از اداره ای اموال خود باشد (مانند مجانین) دادگاه برای وی نصب قیم می کند. برای احراز سمت قیم نیاز به «حکم دادگاه» است.

بنابراین نکته ای اولیه این است که در هر مورد که شخص حقیقی طرف شما به نمایندگی اقدام می کند «مدرک نمایندگی» وی را درخواست کنید.

[۱۱- نکات ضروری در مورد سمت نماینده ی شخص حقیقی]: بعد از دریافت

«مدرک نمایندگی» به این موارد توجه کنید:

- **بررسی اصالت مدرک نمایندگی:** در مورد وکالتنامه می توان (و باید) صحت آن را استعلام کنید. برای این کار نیاز به دو داده دارید که در بالای سند درج شده است، یکی «شناسه ی سند» و دیگری «رمز تصدیق». با مراجعه به زیرسامانه ی «استعلام اسناد رسمی» در سامانه ی «ثبت من» (به نشانی: <https://my.ssaa.ir/portal>) و وارد کردن این دو داده، می توانید از صحت سند مطمئن شوید. در زیر دو تصویر (تصویر ۳ و ۴) برای شما آورده ام. یکی تصویر خام صفحه ی اول این سامانه است و دیگری، یک نمونه استعلام از سامانه (با حذف اطلاعات شخصی).
- **بررسی ادامه ی اعتبار مدرک نمایندگی:** پس از استعلام وکالتنامه حتماً به ستون «حق عزل» وکیل توجه کنید. اگر موکل حق عزل وکیل را داشته باشد باید مطمئن شوید که عزل رخ نداده و سمت وکیل از بین نرفته باشد. در استعلام از سامانه اگر وکیل عزل شده یا وکالت ابطال شده باشد، در ادامه ی سند در سامانه درج می شود.
- **درج اطلاعات نماینده در قرارداد:** در صورتی که قرارداد به نمایندگی منعقد می شود، لازم است اطلاعات نماینده (از جمله نام و نام خانوادگی نماینده، شماره ی ملی نماینده و شماره و تاریخ مدرک نمایندگی) در قرارداد ذکر شود.

۲۶ راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و ...

تصویر ۳: تصویر سامانه‌ی استعلام اسناد رسمی

The screenshot shows a web application interface for document verification. At the top, there is a header with a logo on the right and navigation links on the left. The main content area is titled "تصدیق اصالت اسناد و اوراق دفاتر اسناد رسمی" (Verification of document authenticity and notary office documents). Below the title, there is a search bar and a "مشخصات سند" (Document details) button. The central part of the page features a large icon of a document with a padlock, indicating security or verification. Below the icon, there is a message: "برای مشاهده سند، شماره سند و رمز تصدیق را وارد نمایید." (To view the document, enter the document number and the verification code). There are two input fields: "شماره سند" (Document number) and "رمز تصدیق" (Verification code). At the bottom, there is a blue button labeled "پیاب" (Verify).

تصویر ۴: نمونه استعلام اصالت سند رسمی

The screenshot shows a sample form for document verification. The form is divided into two main sections: "مشخصات مالک" (Owner details) and "مشخصات سند" (Document details).
The "مشخصات مالک" section includes fields for: "نام" (Name), "شعبه" (Branch), "نام خانوادگی" (Last name), "حقوقی" (Legal), "کدملی" (National ID), "تاریخ تولد" (Date of birth), and "تلفن همراه" (Mobile phone).
The "مشخصات سند" section includes fields for: "نوع سند" (Document type), "سند وکالت‌نامه" (Power of attorney document), "شماره بکتاب" (Book number), "تاریخ سند" (Document date), "وضعیت سند" (Document status), "دفترخانه تنظیم کننده" (Notary office), "تاریخ تایید سردفتر" (Notary confirmation date), "تلفن دفترخانه" (Notary office phone), and "متن حقوقی" (Legal text).
The "وضعیت سند" field contains the text: "سند توسط سردفتر تایید نهایی شده است" (Document is finally approved by the notary).
The "دفترخانه تنظیم کننده" field contains: "شهر تهران استان تهران دفترخانه" (Tehran city, Tehran province, Notary office).
The "تاریخ تایید سردفتر" field contains: "۱۳۹۶/۰۴/۰۴-۱۴:۰۹".
The "متن حقوقی" field contains: "مورد وکالت : مراجعه به کلیه مراجع مربوطه
حدود اختیارات: وکیل مرقوم در انجام مورد وکالت دارای اختیارات تامه و مطلقه قانونی است و هرگونه اقدام ایشان بمنزله اقدام و امضاء موکل محسوب ناقد و معتبر بوده دارای آثار قانونی می باشد و مراتب این وکالتنامه در نفس وکالت موثر است."

۱۲- نکات ضروری در مورد سمت نماینده‌ی شخص حقیقی: شخص حقوقی

(برخلاف شخص حقیقی) همیشه توسط نماینده / نمایندگان گانش قرارداد را امضا می کند.

این نماینده / نمایندگان همان «هیات مدیره» یا «مدیرعامل» شرکت هستند. برای احراز سمت نمایندگان شخص حقوقی این نکات را در نظر داشته باشید:

● **احراز سمت اولین مدیران:** اولین مدیران و مدیرعامل شرکت در «اساسنامه» شرکت تعیین می‌شوند. در نتیجه اگر شرکت طرف مقابل تازه تاسیس است، اساسنامه‌ی آن را برای احراز سمت درخواست کنید. البته امروزه خلاصه‌ای از اساسنامه در آگهی تاسیس شخص حقوقی به صورت برخط منتشر می‌شود.

● **احراز تغییرات سمت مدیران:** تغییرات بعدی مدیران و مدیرعامل در آگهی‌های قانونی «روزنامه‌ی رسمی» درج می‌شود. در نتیجه نسخه‌ی روزنامه‌ی رسمی ملاک احراز سمت است. در عمل برای من این تجربه چند بار رخ داده که شرکت طرف مقابل مدعی این بوده که مدیران شرکت طی صورتجلسه‌ی مجمع عمومی تغییر پیدا کرده‌اند ولی این صورتجلسه «هنوز آگهی نشده است». به این ادعا ترتیب اثر ندهید. توجه کنید که صورتجلسه‌ی منتشر نشده ایجاد سمت نمایندگی برای مدیران نمی‌کند.

● **استعلام برخط سمت مدیران:** اگر طرف مقابل «مدرک نمایندگی» مدیران را برای شما ارسال نکرده (یا در صورتی که ارسال کرده باشد، برای اطمینان از صحت آنها) می‌توانید از سامانه‌ی روزنامه‌ی رسمی به نشانی (<https://www.rrk.ir/news/newslist.aspx>) استفاده کنید. برای این استعلام بهترین راه آن است که از شناسه‌ی ملی شرکت برای جستجو استفاده کنید. در ادامه دو نمونه (تصویرهای ۵ و ۶) را برای شما آورده‌ام. تصویر اول صفحه‌ی خام این سامانه است و صفحه‌ی دوم، نمونه‌ی استعلام درخصوص یکی از شرکت‌هاست.

● **درج اطلاعات نمایندگان شخص حقوقی در قرارداد:** در صورتی که قرارداد به نمایندگی منعقد می‌شود، توصیه می‌شود اطلاعات نماینده (از جمله نام و نام خانوادگی نماینده، شماره‌ی ملی نماینده و شماره و تاریخ روزنامه‌ی رسمی) در قرارداد ذکر شود.

۲۸ راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و ...

تصویر ۵: سامانه‌ی استعلام روزنامه رسمی

جهت جستجو وارد کردن حداقل یکی از گزینه‌های زیر کافی است.

* نام شرکت / متن آگهی

نام شرکت / متن آگهی

نوع آگهی

شماره ثبت شرکت

شماره نامه ثبت / شماره مکانیزه

شماره ملی شرکت

شماره روزنامه

شماره پیگیری / کد آگهی

شماره آگهی‌نامه

شهر

تاریخ نامه اداره ثبت

تاریخ روزنامه

جستجو پاک کردن

تصویر ۶: نمونه استعلام روزنامه رسمی شرکت

جزئیات آگهی

شماره روزنامه: ۲۲۳۶۵ تهران
شماره صفحه روزنامه: ۳۴
تاریخ روزنامه: ۱۴۰۰/۱۰/۶

شماره نامه اداره ثبت: ۱۴۰۰۳۰۴۰۰۹۰۱۱۵۲۹۶
تاریخ نامه اداره ثبت: ۱۴۰۰/۹/۳۰

آگهی تغییرات شرکت ایده گین ارتباطات رومک شرکت با مسئولیت محدود به شماره ثبت ۴۵۹۱۱۷ و شناسه ملی ۱۴۰۰۴۳۴۴۴۴۴۴
آگهی تغییرات شرکت ایده گین ارتباطات رومک با مسئولیت محدود به شماره ثبت ۴۵۹۱۱۷ و شناسه ملی ۱۴۰۰۴۳۴۴۴۴۴۴۴ به استناد صورتجلسه هیئت مدیره مورخ ۱۴۰۰/۰۷/۲۴ تصویبات ذیل اتخاذ شد:
آقای محمود فوضی با کد فراگیر ۹۹۶۶۹۰۰۴ به سمت رئیس هیئت مدیره و عضو هیئت مدیره
آقای محمد خلیج قاسم آبادی با شماره ملی ۰۰۶۹۶۲۷۸۰۰ به سمت مدیرعامل (خارج از شرکت) و نائب رئیس هیات مدیره و عضو هیئت مدیره
آقای جلال قارانی با شماره ملی ۱۲۷۵۸۲۵۱۲۹ به سمت عضو هیات مدیره
آقای کسری صادقی زاده با شماره ملی ۰۴۵۱۶۲۴۸۰۷ به سمت عضو هیات مدیره
آقای مارتین روهلند با کد فراگیر ۹۸۲۲۱۲۱۹ به عنوان صاحب امضای مجاز (خارج از اعضا) انتخاب شد.
کلیه اسناد و مدارک بانکی از قبیل اوراق بهادار، چک، سفته و برات و سایر اسناد تعهدآور، قراردادهای عقود اسلامی یا امضاء T نفر از ۵ نفر آقایان محمود فوضی، محمد خلیج قاسم آبادی، کسری صادقی زاده، جلال قارانی، مارتین روهلند (خارج از اعضا) یا کد فراگیر ۹۸۲۲۱۲۱۹ همراه با مهر شرکت و کلیه اسناد عادی و کلیه مکاتبات اداری با امضاء آقای محمد خلیج قاسم آبادی یا آقای جلال قارانی یا مهر شرکت معتبر می باشد.

[۱۳- نکات ضروری اختیارات نماینده‌ی شخص حقیقی]: اینکه کسی از دیگری نمایندگی داشته باشد کافی نیست و لازم است اجازه‌ی انجام معاملات و اعمال خاصی را هم داشته باشد. به این اجازه‌ی اقدام، «اختیارات» می‌گوییم. در مورد اختیارات نماینده‌ی شخص حقیقی به این نکات توجه کنید:

- **لزوم تصریح به اختیارات وکیل:** در صورتی که «وکیل» قرارداد را امضا می‌کند، حتماً باید به تک‌تک اقداماتی که برای انعقاد قرارداد ضروری است تصریح شود. در نتیجه امضای قرارداد، درج وجه التزام، اقرار، تحویل گرفتن کالا و اسناد و مدارک و ... همگی مواردی هستند که در صورتی که در وکالتنامه درج نشوند، وکیل حق اقدام در مورد آنها نخواهد داشت. اصل اولیه روشن است: وکیل حق هیچ کار و اقدامی را ندارد مگر اینکه به امکان آن کار و اقدام در وکالتنامه تصریح شده باشد.
- **محدودیت اختیارات قیم:** در صورتی که «قیم» قرارداد را امضا می‌کند، توجه داشته باشید که قیم به تنهایی حق انجام معامله در مورد اموال غیرمنقول (مانند آپارتمان) را ندارد و حتماً باید تایید دادستان را هم داشته باشد.

[۱۴- نکات ضروری اختیارات نماینده‌ی شخص حقوقی]: در مورد مدیران و مدیرعامل اشخاص حقوقی هم باید چند نکته را در نظر داشته باشیم:

- **اصل عدم اختیارات مدیرعامل:** در مورد مدیرعامل (مانند اختیارات وکیل) باید به تک‌تک اقداماتی که برای انعقاد قرارداد ضروری است در روزنامه‌ی رسمی تصریح شده باشد و این اختیارات از سوی هیات مدیره به مدیرعامل داده شده باشد.
- **اختیارات هیات مدیره‌ی شرکت سهام:** در مورد هیات مدیره، اگر شرکت از نوع سهامی باشد و هیات مدیره با تمام اعضا یا با اکثریت اعضا قرارداد را امضا کند مشکلی نخواهد بود.
- **اختیارات هیات مدیره در سایر شرکت‌های تجاری:** در مورد هیات مدیره، اگر شرکت از نوع سهامی نباشد (مانند شرکت بامسئولیت محدود) امضای قرارداد توسط اکثریت یا تمام اعضای هیات مدیره در صورتی معتبر است که اساسنامه‌ی شرکت اختیارات هیات مدیره را محدود نکرده باشد. در نتیجه در مورد این شرکت‌ها اساسنامه‌ی شرکت را درخواست و مطالعه کنید.

- **حق امضای اسناد تعهدآور:** رویه‌ی عملی آن است که امکان امضای اسناد و قراردادهای به یک یا دو عضو اعطا شود. در این صورت لازم است اولاً، همین شخص یا اشخاص امضاکننده‌ی قرارداد باشند. ثانیاً، صرف اجازه‌ی امضای «مکاتبات اداری» کافی نیست و باید حق امضای «قراردادهای و اسناد تعهدآور» به این اشخاص داده شده باشد.
- **تفویض اختیار به مدیرعامل براساس بندهای اساسنامه:** گاهی در روزنامه‌ی رسمی برخی از اختیارات هیات مدیره با ارجاع به بندهای ماده‌ی مربوطه از اساسنامه به مدیرعامل تفویض می‌شود. در این موارد لازم است بندهای مربوطه را با اساسنامه‌ی شرکت تطبیق دهید تا از حوزه‌ی اختیارات مدیرعامل مطمئن شوید.

بند دوم: شرط وجه التزام

[۱۵- مفهوم و کارکرد شرط وجه التزام]: وجه التزام اصطلاحی حقوقی به معنای خسارت مقطوع و مورد توافق طرفین برای عدم انجام تعهد یا تاخیر در انجام تعهد است. معادل انگلیسی آن «Liquidated damages» و معادل فرانسوی آن «Clause pénale» است. اهمیت این شرط از همین تعریف مشخص می‌شود. اگر یکی از طرف‌های قرارداد در اجرای تعهد خود تاخیر داشته باشد یا از انجام تعهد خودداری کند، ضمانت‌اجراه‌های موثری در سیستم حقوقی ایران برای جبران خسارات این تاخیر یا عدم اجرای تعهد وجود ندارد. این کاستی قانون را می‌توان با ترتیبات قراردادی پُر کرد و این کاری است که شرط وجه التزام انجام می‌دهد.

[۱۶- وجه التزام برای کدام تعهدات است؟]: نقض تعهد قالب‌های متفاوتی به خود می‌گیرد. از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد:

الف) تاخیر در اجرای تعهد؛

ب) اجرای ناقص تعهدات؛

پ) تحویل کالای معیوب؛

ت) عدم تحویل کلی کالا (مازاد بر مدتی مشخص).

لازم است تعیین کنیم وجه التزام و خسارت مقطوعی که تعیین می‌کنیم برای کدام دسته از موارد نقض تعهد است. همچنین در وجه التزام ناظر به تاخیر در اجرای تعهد ضروری است که مبدا شروع خسارت را تعیین کنید. برای نمونه در برخی قراردادهای «مهلت ارفاقی» برای جبران تاخیر در اجرای تعهد پیش‌بینی می‌شود.

[۱۷- لزوم تعیین میزان خسارت]: مبلغ خسارت باید در شرط وجه التزام تعیین شود.

در تعیین این مبلغ به نکات آتی توجه کنید:

- **تفاوت عدم اجرا و تاخیر در اجرای تعهد در تعیین میزان خسارت:** تعیین مبلغ در فرض «تأخیر در اجرای تعهد» با فرض «عدم اجرای تعهد (منتهی به انحلال قرارداد)» متفاوت است. در فرض اول مبلغی برای هر روز، هفته یا ماه تاخیر تعیین می‌شود. این در حالی است که در حالت دوم (عدم اجرای منتهی به انحلال قرارداد)، مبلغی مقطوع به‌عنوان خسارت تعیین می‌شود.

- **روش‌های تعیین میزان وجه التزام تاخیر در اجرای تعهد:** وجه التزام تاخیر در اجرای تعهد می‌تواند به صورت «مبلغی مشخص» یا به صورت «درصدی از مبلغ قراردادی» تعیین شود. مثال مورد اول: «به ازای هر روز تاخیر مبلغ ده میلیون ریال به طرف دوم پرداخت خواهد شد». مثال مورد دوم: «به ازای هر روز تاخیر یک دهم درصد از مبلغ کل قرارداد به عنوان خسارت به طرف دوم پرداخت خواهد شد».

- **اعتبار تعیین وجه التزام درصدی بیشتر از شاخص تورم بانک مرکزی:** سابقاً تردیدهایی در مورد اعتبار تعیین وجه التزام بیشتر از شاخص تورم اعلامی بانک مرکزی وجود داشت. امروزه با صدور رای وحدت رویه‌ی دیوان عالی کشور (رای وحدت رویه‌ی ۸۰۵ مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۱۶)، صحت این شروط پذیرفته شده و مشکلی در درج آنها در قرارداد وجود ندارد.

- **گزارف نبودن میزان وجه التزام تعیینی:** اگر در قرارداد وجه التزام را در قالب مبلغ مشخص تعیین می‌کنید، توجه کنید که این مبلغ در ارتباط با تعهدی که نقض شده به‌صورت بسیار گزارف یا ناچیز نباشد. دادگاه‌های ایران در سال‌های اخیر تمایل به ترتیب اثر ندادن به چنین مبالغی دارند.

- [۱۸- لزوم توجه به تاثیر وقایع آینده بر میزان خسارت]: صرف تعیین مبلغ برای کارآمدی شرط وجه التزام کافی نیست. دو نکته‌ی دیگر را باید در نظر داشت:
- **توجه به تاثیر تورم بر مطلوبیت میزان وجه التزام:** با توجه به تورم‌های سرسام آور دهه‌های اخیر در ایران که برای مردم عادی قابل پیش‌بینی نبوده، پیشنهاد می‌شود که مکانیسم تعدیلی برای وجه التزام در نظر بگیرید. در بسیاری از قراردادها، وجه التزام در هنگام امضای قرارداد برای الزام متعهد کافی است ولی بعد از یک سال، چنان‌ناچیز به نظر می‌آید که متعهد را به عدم اجرای تعهد خود ترغیب می‌کند.
 - **شرط خسارات انتفاعی:** یکی از مکانیسم‌های دیگر که به تقویت شرط وجه التزام و کاستن از ریسک‌های آن کمک می‌کند، شرطی است که در انگلیسی به «Disgorgement Clause» شناخته می‌شود و در فارسی می‌توانیم آن را «شرط خسارت انتفاعی» نام بگذاریم. توضیح آنکه گاهی ممکن است سودی که متعهد از نقض تعهدش می‌برد بیشتر از زیانی باشد که به شما (به‌عنوان کسی که تعهد به سود او شده) وارد می‌شود. در این صورت شرط خسارت انتفاعی به شما حق می‌دهد که به جای خسارات وارده به خودتان، نفعی که متعهد از نقض تعهد به دست آورده را مطالبه کنید (نمونه: در صورتی که منافع حاصل از نقض برای متعهد خاطی بیشتر از زیان وارده به متعهدله یا وجه التزام تعیین شده در قرارداد باشد، متعهدله می‌تواند خسارتی معادل منافع حاصله برای متعهد خاطی ملزم را از وی مطالبه کند). این شرط به‌ویژه در قراردادهای مالکیت فکری محور کاربرد بیشتری دارد؛ چراکه در هنگام انعقاد این قراردادها، نوع و آثار نقض تعهدات قراردادی به‌دقت قراردادهای کالا محور قابل پیش‌بینی نیست.

- [۱۹- تعیین ارتباط وجه التزام با سایر ضمانت‌اجراهای نقض تعهد]: مطالبه‌ی خسارت مقطوع تنها راهکار در دسترس ذی‌نفع تعهد در قرارداد نیست. بنابراین مهم است که ارتباط آن با سایر روش‌ها و ضمانت‌اجراهای مقابله با نقض تعهد روشن شود:
- **تعریف رابطه‌ی وجه التزام و حق فسخ قرارداد:** اول از همه لازم است رابطه‌ی وجه التزام با فسخ قرارداد تعیین شود. اگر در قرارداد حق فسخ تعیین کرده‌اید قاعده‌ی معقول این است که وجه التزام اگر برای تاخیر در اجرای تعهد است، تا زمان فسخ

قابل مطالبه باشد ولی بعد از فسخ نه. اما اگر وجه التزام برای عدم انجام تعهد است، بعد از فسخ قابل مطالبه است.

- **تعریف رابطه‌ی وجه التزام و الزام به اجرای تعهد:** لازم است رابطه‌ی وجه التزام با امکان الزام به اجرای تعهد هم تعیین شود. قاعده در این مورد برعکس مورد قبلی است. اگر وجه التزام برای تاخیر در اجرای تعهد باشد، تا زمان فسخ با الزام به اجرای تعهد جمع می‌شود ولی بعد از فسخ نه. اما اگر وجه التزام برای عدم اجرای تعهد بعد از فسخ باشد، امکان الزام به اجرای تعهد قراردادی دیگر وجود ندارد.
- **تصریح در مورد امکان / عدم امکان به تاخیر انداختن اجرای تعهد:** در مورد تاخیر در اجرای طرف مقابل در اجرای تعهد خود، توصیه می‌شود این امر را هم پیش‌بینی کنید که آیا این تاخیر می‌تواند دلیل موجهی برای توقف و تعلیق اجرای تعهدات شما به عنوان زیان دیده باشد یا نه. اگر به این امر تصریح نکنید، نمی‌توانید نقض تعهد طرف مقابل را دلیلی برای عدم اجرای تعهد خودتان به شمار آورید.
- **تفکیک وجه التزام از حق پشیمانی:** لازم است شرط وجه التزام روشن و دقیق نوشته شود. گاهی وجه التزام به گونه‌ای نوشته می‌شود که گویی به یکی از طرفین حق فسخ در قالب «حق انصراف» (یا آنگونه که در عرف رایج شده، «حق پشیمانی») می‌دهد. این موارد به دلیل تنظیم نادقیق شرط است.

بند سوم: حق فسخ قرارداد

[۲۰- مفهوم و کارکرد حق فسخ]: حق فسخ به معنای امکان از بین بردن قرارداد نسبت به آینده توسط یکی از طرفین قرارداد است. اهمیت این شرط از دو جهت است: از یک طرف، در مواردی خاص و مشخص قوانین ایران به یکی از طرفین امکان فسخ قرارداد را داده اند در حالی که در عرف معاملاتی امروز طرفین به این موارد فسخ آگاه نیستند. برای مثال اگر کسی از دیگری حیوانی بخرد، تا سه روز می‌تواند بی‌هیچ دلیلی قرارداد را فسخ کند. از طرف دیگر، برای عدم اجرای تعهد قراردادی (جز در موارد بسیار خاص) امکان فسخ پیش‌بینی نشده است و باتوجه به تفسیر پذیرفته‌شده‌ی دادگاه‌ها از قانون مدنی، تنها راه پیش‌پای‌ذی‌نفع تعهد این است که الزام متعهد به اجرای تعهدش را مطالبه

کند. به همین خاطر در بسیاری از موارد مهم است که اولاً، موارد خاص فسخ (مانند حق فسخ در معامله‌ی حیوان) را سلب کنیم. ثانیاً، برای نقض تعهدات قراردادی حق فسخ قرارداد را پیش‌بینی کنیم.

[۲۱- تعریف موارد نقض تعهد مستوجب فسخ]: مسلماً این توافق طرفین است که تعیین می‌کند در چه مواردی امکان فسخ قرارداد برای یکی از طرفین وجود دارد. با این حال نکات آتی را در نظر داشته باشید:

- **تفکیک نقض تعهد اصلی و فرعی:** رویه‌ی متعارف در دنیا آن است که بین دو دسته از تعهدات هر یک از طرفین تفکیک شود: تعهدات اصلی و تعهدات فرعی. امکان فسخ قرارداد محدود به نقض تعهدات اصلی می‌شود و برای نقض شروط فرعی فقط امکان مطالبه‌ی خسارت در نظر گرفته می‌شود.
- **مهلت ارفاقی برای رفع نقض تعهد:** لازم است مشخص شود که در پی نقض تعهد از سوی متعهد، آیا لازم است مدتی برای جبران نقض تعهد به وی داده شود یا ذی‌نفع می‌تواند مستقیماً قرارداد را به‌صرف عدم اجرا نقض کند.
- **نقض قابل پیش‌بینی قرارداد:** فسخ قرارداد همواره منوط به وقوع نقض است. با این حال گاهی این مساله مسلم است که در سررسید اجرای تعهد، متعهد نخواهد توانست تعهد خود را اجرا کند. در این موارد تعهد مستلزم مقدماتی است که متعهد آنها را انجام نداده و تحقق آنها مستلزم معجزه است. آیا ذی‌نفع می‌تواند قرارداد را به این خاطر فسخ کند؟ پاسخ مسلماً منفی است. به همین خاطر پیشنهاد می‌شود اگر شما ذی‌نفع تعهد هستید و درصدد پیش‌بینی حق فسخ برای خود هستید، «نقض قابل پیش‌بینی قرارداد»^۵ را هم در زمره‌ی موارد فسخ بیاورید. برای مثال شرط آتی یکی از مواردی است که نقض قابل پیش‌بینی به سود ذی‌نفع تعهد پیش‌بینی شده است: «در صورتی که بر کارفرما معلوم شود که پیمانکار عوامل فنی و علمی و تشکیلاتی لازم برای انجام وظایف موضوع این قرارداد را ندارد یا به‌موقع نمی‌تواند فراهم سازد» [سازد] ... کارفرما بعد از تایید کارشناس رسمی دادگستری می‌تواند اعمال حق فسخ نماید».^۶

[۲۲- تعیین ترتیبات پس از فسخ]: ترتیبات پس از فسخ^۷ به فرآیندهایی که پس از فسخ قرارداد باید سپری شوند و حقوق و تعهدات طرف‌های قرارداد در این چهارچوب اشاره دارد. در این خصوص به موارد آتی توجه کنید:

- **استرداد عوضین قرارداد:** پس از فسخ اصولاً باید کالاها و مبالغی که هر یک از طرفین به دیگری داده است، «مسترد» شود. ترتیب این استرداد باید مشخص شده و تعیین شود که اگر کالا از بین رفته باشد این استرداد چگونه تحقق خواهد یافت.
- **تعریف ارتباط فسخ و خسارت:** در مورد اینکه پس از فسخ آیا می‌توان خسارتی مطالبه کرد یا نه؛ اینکه خسارت با سایر ضمانت‌های اجرایی قابل جمع است یا نه (نک. پیش از این، ش. ۱۹)؛ و اینکه خسارت به چه میزانی و با چه معیاری باید محاسبه و پرداخت شود تعیین تکلیف کنید.
- **تعریف ارتباط فسخ و تضامین:** اگر ضمانتی از متعهد گرفته شده است. تاثیر فسخ قرارداد بر ضبط یا آزادسازی تضمین پیش‌بینی شود.

بند چهارم : شرط حل و فصل اختلاف

تردید در این نیست که طرفین قرارداد (مانند طرفین هر رابطه‌ی حقوقی دیگری) ممکن است در مورد موضوع یا موضوعاتی به اختلاف برسند. در اینجاست که شرط حل و فصل اختلافات کارکرد خود را می‌یابد. این شرط تعیین می‌کند که این اختلاف توسط چه مرجعی و چگونه حل و فصل شود. اینکه چه روشی انتخاب شود و چه نکاتی برای نگارش شرط رعایت شود نکات حقوقی مهمی به همراه خود دارد. در ادامه ابتدا این روش‌های مختلف را معرفی می‌کنیم و بعد به نکات حقوقی تنظیم روش‌های اصلی می‌پردازیم.

◀ آشنایی با روش‌های حل و فصل اختلافات

[۲۳- معرفی انواع روش‌های حل و فصل اختلافات]: چند مدل برای حل و فصل اختلافات وجود دارد که هر یک ویژگی‌ها و نام مخصوص به خود را دارد.

- **حل و فصل قضایی اختلافات:** آنچه در ابتدا با شنیدن حل و فصل اختلاف به ذهن می‌آید، رسیدگی و صدور رای توسط دادگاه‌های دادگستری است. به این روش حل و فصل اختلاف، حل و فصل قضایی اختلافات گفته می‌شود. حل و فصل اختلافات به صورت قضایی پیش فرض تمامی قراردادهاست و در صورتی که روش دیگری تعبیه نشده باشد، دادگاه‌های دادگستری صلاحیت رسیدگی به اختلاف را خواهند داشت.
- **داوری:** قانونگذاران دنیا (از جمله قانونگذار ایران) اجازه‌ی حل و فصل «خصوصی» دعوا را به طرفین رابطه‌ی حقوقی داده است. در این صورت، طرفین می‌توانند با انتخاب یک (یا چند نفر) که جزو بدنه‌ی قوه‌ی قضاییه نیستند، رسیدگی به اختلاف و حل و فصل آن را به این شخص بسپارند. به این شخص «داور» و به این فرآیند «داوری» گفته می‌شود. داوری به دو صورت «نهادی/سازمانی»^۱ و «موردی»^۲ قابلیت انجام دارد. در داوری نهادی برخی از سازمان‌ها خدمات تخصصی داوری، برگزاری فرآیند داوری و نظارت بر داوران را برعهده می‌گیرند. در ایران مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران، مرکز منطقه‌ای داوری تهران و مرکز داوری کانون وکلای دادگستری از جمله‌ی این نهادهای برگزارکننده‌ی نهاد داوری هستند.
- **کارشناسی:** کارشناسی روشی برای حل و فصل اختلافات است که در اختلافاتی که دارای جنبه‌ی فنی و تخصصی هستند به کار می‌رود. در این روش کارشناس در خصوص امر فنی مورد اختلاف تصمیم می‌گیرد. نکته‌ی مهم این است که برخلاف داوری، تصمیم و نظر کارشناس برای طرفین قرارداد لازم‌الاتباع و الزام‌آور نیست. در عین حال این نظر می‌تواند در روشن شدن امور فنی مورد اختلاف و رسیدن به اشتراک نظر به طرفین کمک کند.
- **میانجی‌گری و سازش:** میانجی‌گری و سازش دو روش نزدیک به هم هستند. در این دو روش شخص ثالثی برای رفع اختلاف طرفین واسطه می‌شود. اگر این شخص ثالث ابتکار عمل را در دست داشته و برای حل اختلاف طرفین پیشنهاد یا پیشنهادهایی ارائه کند با «میانجی‌گری» و اگر این امکان را نداشته باشد با روش «سازش» مواجهیم.

این روش‌ها را می‌توان به صورت خلاصه در جدول زیر نشان داد:

نمونه شرط	تعریف	روش
در صورت وقوع اختلاف میان سهامداران در خصوص موافقت با انتقال سهام یکی از سهامداران به شخص ثالث، هر یک از سهامداران می‌تواند از آقای/خانم به منظور مذاکره با سهامداران جهت حصول به راهکار مورد توافق سهامداران دعوت به عمل آورد.	روشی که طی آن شخص ثالثی (Conciliator) به گفتگوی طرفین به منظور شفاف‌سازی نقاط اختلاف و راهکارهای برطرف کردن آن کمک می‌کند.	سازش (Conciliation)
در صورت وقوع اختلاف میان سهامداران در خصوص موافقت با انتقال سهام یکی از سهامداران به شخص ثالث، هر یک از سهامداران می‌تواند از آقای/خانم به منظور مذاکره با سهامداران و پیشنهاد راهکار خروج از بن بست به سهامداران دعوت به عمل آورد.	در میانجیگری نقض میانجی (Mediator) کمی بیشتر از سازشگر بوده و میانجی در فرآیند حل اختلاف و پیشنهاد راهکارهای مربوطه نیز مداخله خواهد داشت.	میانجیگری (Mediation)
طرفین به منظور دستیابی به توافق در رابطه با قیمت سهام قابل پرداخت به شریکی که از شرکت خارج می‌شود، نظر یک کارشناس ارزیاب را استعلام خواهند نمود.	در امور فنی مورد اختلاف، ممکن است طرفین بر اخذ نظر فرد «متخصص» توافق کنند بی‌آنکه این نظر برای ایشان «لازم‌الاتباع» باشد.	کارشناسی (Expertise)
هرگونه اختلاف ناشی از یا مرتبط با این قرارداد جهت حل و فصل به داور مرضی‌الطرفین ارجاع داده خواهد شد.	داوری فرآیند رسیدگی به اختلاف توسط فرد یا نهادی است که نظر وی در مورد اختلاف برای طرفین «لازم‌الاتباع» است.	داوری (Arbitration)
اختلافات ناشی از این قرارداد توسط محاکم جمهوری اسلامی ایران حل و فصل خواهد شد.	رسیدگی توسط دادگاه‌های دادگستری کشورها رسیدگی قضایی نامیده می‌شود.	رسیدگی قضایی (Litigation)

[۲۴- کدام روش حل و فصل اختلاف؟]: در مورد اینکه کدام روش حل و فصل اختلاف انتخاب شود، نمی‌توانیم توصیه‌ی همیشگی داشته باشیم. با این حال، اصولاً این نکات تاثیرگذار و بااهمیت هستند:

- **عدم درج مقرره‌ای در مورد میانجی‌گری و سازش:** استفاده از سازش‌گر و میانجی همواره (ولو بدون درج در قرارداد) امکان‌پذیر است. در نتیجه پیشنهاد می‌شود در وضعیت فعلی حقوق ایران از این دو روش استفاده نکنید.
- **دقت در ارجاع به کارشناسی:** کارشناسی برای تعیین تکلیف امور فنی مناسب است، در نتیجه در سایر اختلافات به کارشناسی ارجاع ندهید.
- **نکات نگارش شرط کارشناسی:** در صورت استفاده از کارشناسی، چند نکته را در نوشتن شرط کارشناسی مورد توجه قرار دهید: اول، نتیجه‌ی عدم توافق طرفین در خصوص نظر کارشناس مشخص شود؛ دوم، تاثیر عدم پذیرش نظر کارشناس در رسیدگی لازم‌الاتباع بعدی (داوری یا رسیدگی قضایی) مشخص شود؛ سوم، نحوه‌ی تعیین کارشناس و مواعد اقدام دقیقاً مشخص شود.

◀ شرط داوری

- [۲۵- لزوم درج ویژگی‌های داوری]: اگر در نظر دارید از روش داوری برای حل و فصل اختلافات قراردادی خود استفاده کنید، به این نکات توجه داشته باشید:
- **لزوم تصریح به الزام آور بودن رای داور:** داوری روش حل و فصل «الزام آور» اختلاف است. به عبارت دیگر، تصمیم داور برای هر دو طرف مانند تصمیم دادگاه الزام آور است. این ویژگی الزام آور بودن داوری است که آن را از روش‌هایی مانند میانجی‌گری، سازش و کارشناسی جدا می‌کند. پس لازم است که در قرارداد تصریح شود که نظر داور برای طرفین «لازم‌الاتباع» است. به عبارت دیگر، دادگاه‌ها در برخی از آرای منتشره صرف استفاده از کلمه‌ی «داوری» را کافی ندانسته‌اند.
 - **اضافه نکردن عبارات تردیدبرانگیز در شرط داوری:** در بسیاری از قراردادهای به‌زبان فارسی دیده می‌شود که عباراتی مانند این عبارت در انتهای شرط داوری اضافه می‌شود: «در صورت عدم حصول نتیجه از طریق مراجع قانونی اقدام خواهد شد.»^۱

اگر واقعاً قصد استفاده از داوری را دارید به هیچ وجه (تاکید می‌کنم: به هیچ وجه) از این عبارتها که رای داور را غیرقاطع، غیرالزام‌آور یا غیرنهایی جلوه می‌دهند استفاده نکنید.

• **عدم استفاده از کلمات کدخدامنشی و معتمد در شرط داوری:** در شرط داوری خود از کلماتی مانند «کدخدامنشی» و «معتمد» طرفین استفاده نکنید. این کلمات در برخی از پرونده‌ها به معنای الزام‌آور نبودن نظر شخص منتخب طرفین دانسته شده است. [۲۶- نکات کاربردی نگارش جزئیات شرط داوری]: علاوه بر نکات بالا که برای داوری تلقی شدن شرط اساسی هستند، چند نکته‌ی نگارشی می‌توانند به ارتقا و صلابت شرط داوری کمک کنند:

• **عدم استفاده از شروط مذاکره‌ی پیش از داوری:** در برخی از شروط حل و فصل اختلافات پیش‌بینی می‌شود که طرفین قبل از مراجعه به داوری، باید اختلاف را با هم مطرح کرده و با تشریفات و فرآیند خاصی در صدد مذاکره و حل آن باشند. پیشنهاد می‌کنم از این قبیل «شروط مذاکرات پیش از داوری»^{۱۱} استفاده نکنید. ماهیت این شروط و تاثیر آنها بر رسیدگی‌های بعدی هم در ایران و هم در برخی دیگر از کشورها مورد اختلاف است و باعث ابهام و سردرگمی شما خواهد بود.

• **تعریف جامع دامنه‌ی اختلافات در شرط داوری:** در تعریف دامنه‌ی شمول داوری سعی کنید عبارات را به گونه‌ای بنویسید که تمام اختلافاتی که قصد ارجاع آن به داوری دارید، در آن بگنجد. یکی از متداول‌ترین عبارتهای شروط داوری در تجارت بین‌الملل این عبارت است: «کلیه‌ی اختلافات و ادعاهای ناشی از یا مرتبط با این قرارداد».^{۱۲}

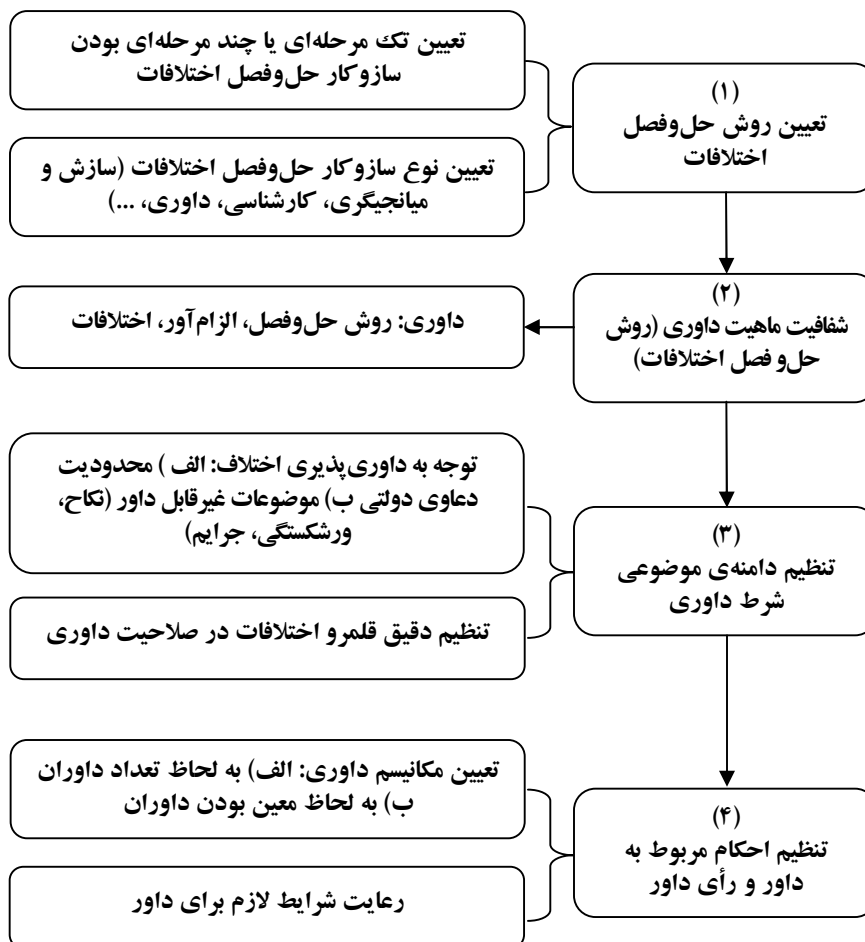
• **عدم استفاده از عبارت «تعبیر یا تفسیر» در شرط داوری:** یکی از رویه‌های مشکل‌زا در تعریف دامنه‌ی شمول داوری در ایران استفاده از عبارت «اختلافات ناشی از تعبیر یا تفسیر قرارداد» است.^{۱۳} طرفین فکر می‌کنند که استفاده از این عبارت همه‌ی اختلافات آتی را دربر خواهد گرفت ولی بعد از ایجاد اختلاف دادگاه‌ها رای داوری را به دلیل اختیار کافی نداشتن داور ابطال کرده‌اند.

• **توجه به موارد داوری ناپذیری شخصی و موضوعی:** توجه داشته باشید که هر دعوایی قابل ارجاع به داوری نیست. قانونگذار این موارد را غیرقابل داوری دانسته

است: دعاوی مربوط به اموال عمومی؛ دعاوی راجع به اصل نکاح و طلاق و نسب؛ دعاوی ورشکستگی؛ جرائم. حقوقدانان و رویه‌ی قضایی چند مورد دیگر را به این لیست اضافه کرده‌اند که اتفاقاً یکی از آنها مربوط به قراردادهای موضوع این کتابچه می‌شود: دعاوی مربوط به اعتبار مالکیت فکری.

- **عدم استفاده از قالب داوری مرضی الطرفین:** سعی کنید در توصیف داور خود از عبارت «داور مرضی الطرفین» استفاده نکنید. استفاده از این عبارت به این معناست که اگر بعد از ایجاد اختلاف، دو طرف نتوانید بر روی یک داور توافق کنید، شرط داوری خودبه‌خود از بین می‌رود.
 - **تصریح به تعداد داوران:** تعداد داوران را صریحاً مشخص کنید. برای جلوگیری از اختلاف، تعداد داورها را «فرد» تعیین کنید.
 - **بهره‌گیری از داوری سازمانی:** پیشنهاد می‌کنم سعی کنید از داوری سازمانی به‌جای داوری موردی استفاده کنید. دست کم در مواردی که در هنگام امضای قرارداد به شخص معینی به‌عنوان داور توافق ندارید این راهکار، راهکار مناسبی است.^{۱۴}
 - **تصریح به استقلال شرط داوری:** در رابطه با شروط داوری داخلی در صورت انحلال یا بطلان قرارداد به هر دلیلی، شرط داوری هم خودبه‌خود منحل می‌شود. برای پرهیز از این مشکل توصیه می‌شود که در انتهای شرط تصریح کنید که شرط داوری مستقل از قرارداد اصلی بوده و در صورت انحلال، ابطال یا بطلان آن هم به حیات خود ادامه می‌دهد.
- در ادامه در تصویر شماره‌ی ۷ نگارش شرط داوری را در قالب یک فلوچارت کوتاه نشان داده‌ام.

تصویر ۷: فلوچارت تنظیم شرط داوری

پی‌نوشت‌ها:

۱. در گذشته بعضی از حقوقدانان بر این باور بودند که دو کلمه‌ی «عقد و قرارداد» با هم تفاوت‌هایی دارند (شهیدی، مهدی (۱۳۸۲)، تشکیل قراردادهای و تعهدات، تهران؛ مجد، چ. ۳، ش. ۱۳، ص. ۴۱) ولی امروزه این توافق بین حقوقدانان وجود دارد که نه تنها بین این دو واژه، بلکه بین هیچ یک از این عناوین تفاوت مبنایی وجود ندارد.
2. Fontaine, Marcel & Filip De Ly (2009), *Drafting International Contracts*, Nijhoff Publishers, P. 3.
۳. در منابع انگلیسی کتاب *مارسل فوتتن و فیلیپ دلّی* که در پی نوشت قبل به آن اشاره کردیم منبعی جامع و جالب است. در منابع فارسی هم از جمله منابع زیر متنی ساده و روان دارند:
 - کشاورز، بهمن (۱۳۹۰)، *آئین تنظیم قراردادهای*، تهران؛ انتشارات کشاورز، ج ۱۰.
 - بیات، فرهاد (۱۴۰۰)، *حقوق قراردادهای: اصول و مهارت‌های قراردادنویسی*، تهران؛ انتشارات کتاب طه، ج ۲.
۴. توجه داشته باشید که در عمل گاهی نام تجاری یا علامت تجاری (برند) یک کسب و کار به عنوان طرف قرارداد تعیین می‌شود. این رویه اشتباه است. یک کسب و کار تنها در صورتی که در قالب شرکت یا موسسه‌ی غیر تجاری ثبت شده باشد می‌تواند طرف قرارداد قرار گیرد.
5. Anticipatory breach
۶. ابادری فومشی، منصور، (۱۳۹۰) *نحوه عملی تشکیل قراردادهای و آرای مربوط به قراردادهای*، تهران؛ خط سوم، چ ۲، ص. ۹۸.
7. Post-termination procedure
8. Institutional Arbitration
9. *Ad hoc* Arbitration
۱۰. متأسفانه این رویه آنقدر دامنه پیدا کرده است که برخی از حقوق خوانده‌ها در نمونه قراردادهای پیشنهادی خود از آن استفاده کرده‌اند. به این سه نمونه توجه کنید:
 - هرگاه در اجرا و یا تفسیر مفاد قرارداد اختلاف نظر پیش آید دو طرف می‌توانند برای حل سریع آن مذاکره نمایند و در صورت عدم وصول توافق به داور مرضی‌الطرفین مراجعه نمایند. در صورت عدم پذیرش نظریه داور، از طریق مراجع ذیصلاح قضایی مورد اختلاف را حل و فصل خواهد [خواهند] نمود. (بشیری، عباس و همکاران، (۱۳۹۰) *مجموعه قراردادهای سفید*، تهران؛ انتشارات بهنامی، چ ۲، صص. ۳۶ و ۸۳).
 - در صورت بروز اختلاف در مرحله اول طرفین با مذاکره مستقیم و انتخاب داور مرضی‌الطرفین اقدام به رفع آن خواهند نمود و در صورت عدم حصول نتیجه از طریق مراجع قانونی اقدام خواهد شد. (همان منبع، ص. ۲۷۷).
 - ... در مواردی که با مذاکره مسائل حل و فصل نگردد از طریق داور مرضی‌الطرفین موارد حل و فصل و در غیر این صورت رأی دادگاهها برای طرفین لازم‌الاجرا و نافذ می‌باشد. (بشیری، عباس و همکاران، (۱۳۸۹) *مجموعه قراردادهای سرخ*، تهران؛ انتشارات بهنامی، چ ۱، ص. ۴۲۶).

11. Pre-arbitration negotiation clause

12. Any disputes arising out of or in connection with this contract

۱۳. متأسفانه این رویه‌ی غلط در شروط پیشنهادی برخی از نویسندگان حقوقی هم وجود دارد. از جمله به این موارد توجه کنید:

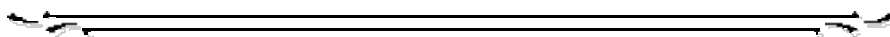
• اختلافات ناشی از تعبیر و تفسیر ابتدا از طریق مذاکره (بشیری، عباس، مجموعه قراردادهای سفید، صص. ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۹۶، ۳۰۲، ۳۱۸ و ۳۷۳).

• در صورت بروز اختلاف ناشی از تعبیر و تفسیر مواد قرارداد موضوع بدواً ... (همان منبع، ص. ۲۱۴).

۱۴. برخی از مدرسین مهارت‌های حقوقی بر این باورند که در این موارد «بهتر است اساساً در قرارداد اختلافات را به داوری ارجاع ندهید» (بیات، فرهاد و علی اکبر جعفری (۱۴۰۰)، صفر تا صد حقوق کسب و کار به زبان ساده و کاربردی، تهران؛ انتشارات اندیشه‌ی ارشد، ج. ۳، ص. ۹۳). با این حال به نظر من این توصیه‌ی کلی بی‌انصافی است. در بسیاری از موارد داوری سازمانی گزینه‌ی بسیار مناسب‌تری از رسیدگی در دادگاه‌هاست.

فصل دوم

موافقتنامه‌ی محرمانگی

◀ درآمد

[۲۷- مفهوم و کارکرد موافقتنامه‌ی محرمانگی]: یکی از دغدغه‌های اصلی بنیانگذاران کسب‌وکارهای نوپا در ابتدا حمایت از ایده‌ی اولیه و بعدتر حمایت از اطلاعات و داده‌های محرمانه‌ی آنهاست. ایده از حمایت قانونی برخوردار نیست و حمایت قانونی از اطلاعات و داده‌ها جز در موارد محدود، حمایت کافی تلقی نمی‌شود. موافقتنامه‌ی محرمانگی قراردادی است که بستری برای حمایت از این دارایی‌ها ایجاد می‌کند. کاربرد این موافقتنامه اول از همه در هنگام جذب سرمایه برای استارت‌آپ‌ها مشخص می‌شود. بنیانگذاران برای قانع کردن سرمایه‌گذار برای سرمایه‌گذاری، فایل ارائه‌ی اولیه‌ای^۱ تهیه می‌کنند و احتمالاً چشم‌انداز آینده‌ی استارت‌آپ، مدل کسب‌وکار و طرح کسب‌وکار خود را در اختیار سرمایه‌گذار قرار می‌دهند. موافقتنامه‌ی محرمانگی از این اطلاعات ارائه‌شده‌ی بنیانگذاران حمایت می‌کند. در وهله‌ی دوم، قرارداد محرمانگی برای جلوگیری از افشای اطلاعات و داده‌های کسب‌وکار توسط کارمندان، مدیران و سایر اشخاص مرتبط کاربرد دارد.

بند اول: شرط تعاریف اصطلاحات

◀ تعریف اطلاعات محرمانه

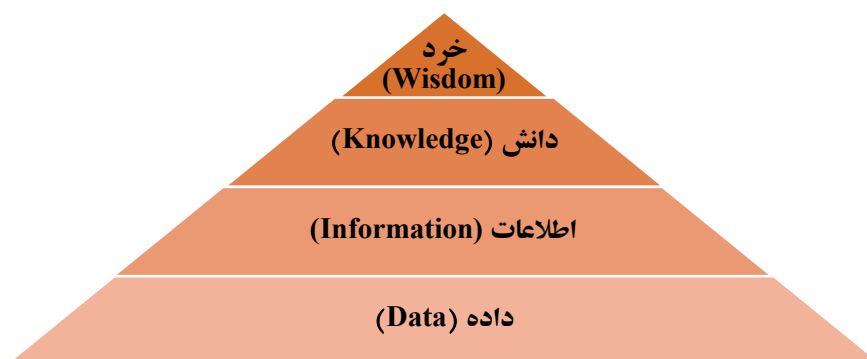
[۲۸- توجه به استفاده از واژگان دقیق برای توصیف موضوع محرمانگی]: جنس آنچه در قرارداد محرمانگی از آن حمایت می‌کنیم، چیست؟ در دانش اطلاعات از هرم‌واره‌ای به نام «هرم‌واره‌ی اطلاعات»^۲ سخن می‌گویند. اطلاعات در معنای عام کلمه

به چهار نوع تقسیم می‌شود:

- الف) داده: داده به علامت، نشانه یا واقعیتی گفته می‌شود که به خودی خود قابل استفاده نیست مگر اینکه به شکل و قالب خاصی درآید.
- ب) اطلاعات: اطلاعات برخلاف داده قابل استفاده و بهره برداری است. اصولاً داده وقتی تبیین یا تعریف شود تبدیل به اطلاعات می‌شود.
- پ) دانش: دانش از ترکیب اطلاعات به دست می‌آید به گونه‌ای که ساختاری منسجم برای تجربه کردن و تولید اطلاعات بیشتر را می‌دهد.
- ت) خرد: خرد مرحله‌ای فراتر از دانش است که منتهی به تصمیم‌گیری درست و تشخیص درستی امور می‌شود.

به‌طور خلاصه به تصویر زیر (تصویر شماره ۸) توجه کنید:

تصویر ۸: هرم اطلاعات

نکته‌ای که این تقسیم برای نوشتن موافقتنامه‌های محرمانگی دارد، این است که در هنگام تعریف اطلاعات محرمانه، به واژه‌ی «اطلاعات» اکتفا نکرده و در صورتی که مواردی مانند داده‌های خام هم به گیرنده ارائه می‌شود، به شمول اطلاعات محرمانه بر «داده‌ها»، «اطلاعات»، «دانش»، «مهارت فنی» و «ایده» تصریح شود. برای نمونه، آی‌سی‌سی در موافقتنامه‌ی محرمانگی خود^۳ آن را به‌عنوان «هرگونه اطلاعات، داده یا هر دوی آنها» توصیف کرده است. گاهی در موافقتنامه‌های فارسی تعریف اطلاعات شامل داده‌ها نمی‌شود.

[۲۹- **تعریف دامنه‌ی اطلاعات محرمانه**]: بعد از تعیین جنس اطلاعات، این تعریف باید از چند جهت دیگر تکمیل شود تا تعریفی جامع از اطلاعات محرمانه داشته باشیم. موارد زیر مهم‌ترین جنبه‌ها در تعریف اطلاعات محرمانه هستند:

- **تعریف واسطه‌ی ارائه‌ی اطلاعات: اطلاعات**: به انواع مختلفی می‌تواند از سوی ارائه‌کننده‌ی اطلاعات در اختیار دریافت‌کننده‌ی اطلاعات قرار گیرد. از جمله به این راه‌ها می‌توان اشاره کرد: ارائه در قالب درایو، انتقال از طریق رایانش ابری، ارسال از طریق ایمیل، در دسترس قرار دادن در اتاق داده‌های مجازی^۴.
- **تعریف فرمت ارائه‌ی اطلاعات: اطلاعات**: از هر یک از واسطه‌های بالا ارائه شود، می‌تواند کتبی یا تصویری باشد. همینطور ممکن است اطلاعات در قالب شفاهی به دریافت‌کننده منتقل شود. آیا همه‌ی این موارد مشمول اطلاعات محرمانه می‌شوند.
- **تعریف زمان ارائه‌ی اطلاعات: اطلاعات**: اطلاعاتی که پس از انعقاد موافقتنامه‌ی محرمانگی به دریافت‌کننده داده می‌شود اصولاً مشمول حمایت‌های مقرر شده در آن موافقتنامه است. اما آیا اطلاعاتی که پیش از موافقتنامه یا همزمان با انعقاد موافقتنامه هم ارائه شده از این حمایت‌ها برخوردار است؟
- **تعریف نسخه‌های دربردارنده‌ی اطلاعات محرمانه: اطلاعات محرمانه**: ممکن است در قالب نسخه‌ی اصل یا کپی ارائه شود. آیا هر دوی این نسخه‌ها از حمایت برخوردارند؟ همچنین گاهی نمونه‌های اولیه‌ی یک محصول یا ابزارها و قطعات دربردارنده‌ی اطلاعات محرمانه در خصوص نحوه‌ی تولید محصول یا اختراعی هستند. آیا این موارد هم مشمول حمایت‌های مقرر در موافقتنامه می‌شوند؟
پس به‌طور خلاصه:

نمونه‌ها	جنبه‌های مختلف دامنه‌ی اطلاعات محرمانه
درایوها / رایانش ابری / اتاق داده‌های مجازی (VDR) / ایمیل / ...	واسطه‌ی ارائه‌ی اطلاعات
کتبی / شفاهی / تصویری / ...	نحوه‌ی ارائه‌ی اطلاعات
پیش از موافقتنامه / همزمان با موافقتنامه / پس از موافقتنامه	زمان ارائه‌ی اطلاعات
اصل / کپی / نمونه‌ی اولیه / ابزارها و قطعات	نسخه‌های محتوی اطلاعات

باتوجه به امکان‌های فوق برای تعریف دامنه‌ی اطلاعات محرمانه، نکات کاربردی زیر را توصیه می‌کنم:

- **تنظیم عام دامنه در صورتی که ارائه‌کننده هستید:** اگر ارائه‌دهنده‌ی اطلاعات هستید پیشنهاد می‌کنم که جمله‌ای با این مضمون افزوده شود که اطلاعات محرمانه «صرف نظر از واسطه، نحوه، زمان و نسخه‌های ارائه‌ی آنها» محرمانه خواهند بود.
 - **ذکر مصادیق غیرحصری در صورتی که ارائه‌کننده هستید:** پیشنهاد می‌کنم واسطه‌ها، نحوه و نسخه‌های اصلی ارائه‌ی اطلاعات که تقریباً مطمئنید از آنها استفاده خواهید کرد را در قرارداد بیاورید. در صورتی که ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید سعی کنید در هر یک از موارد فوق لیست نمونه‌ها را با قید «از جمله بدون قید محدودیت»^۵ همراه کنید.
 - **منحصر کردن مصادیق در صورتی که دریافت‌کننده هستید:** در صورتی که دریافت‌کننده‌ی اطلاعات هستید سعی کنید به نفع شماست که در هر یک از موارد فوق لیست نمونه‌ها را با قید «انحصاراً»^۶ همراه کنید.
 - **تعریف واسطه، نحوه و نسخه‌های ارائه‌ی اطلاعات در دستورالعمل داخلی:** در صورتی که ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید از نظر رویه‌ی داخلی شرکت/گروه خود، برای ارسال اطلاعات به طرف مقابل، «فرآیند» و «اشخاص» مشخصی تعیین کنید (دستورالعمل ارائه‌ی اطلاعات)^۷.
- [۳۰- تعریف مدل اثباتی اطلاعات محرمانه]: اینکه کدام دسته از اطلاعاتی که در دسترس طرف مقابل قرار می‌گیرد محرمانه‌اند، مساله‌ای کلیدی در موافقتنامه‌ی محرمانگی است. چندین مدل برای احراز محرمانه‌بودن اطلاعات می‌توان به کاربرد. در نمونه‌ی موافقتنامه‌ی محرمانگی آی‌سی‌سی دو مدل پایه پیشنهاد شده است. براساس مدل (الف) «صرف انتقال اطلاعات» اصولاً دلیل محرمانه‌بودن آن تلقی می‌شود ولی در مدل (ب) علاوه بر انتقال باید محرمانه‌بودن اطلاعات به طرف مقابل «اعلام شود». این دو مدل به شرح جدول زیر هستند:

نوع	توضیح	نمونه	منتفع
الف	محرمانه دانستن اطلاعات، مگر در موارد استثنایی	کلیه‌ی اطلاعات ارائه‌شده در چهارچوب این موافقتنامه محرمانه است، مگر اطلاعاتی که به‌وضوح ماهیت غیرمحرمانه دارند.	ارائه‌کننده‌ی اطلاعات
ب	محرمانه ندانستن اطلاعات، مگر تصریح بر محرمانه بودن آنها	اطلاعات ارائه‌شده در صورتی محرمانه است که ارائه‌کننده به‌صورت مکتوب به محرمانه بودن آنها تصریح کند.	دریافت‌کننده‌ی اطلاعات

در انتخاب هر یک از این دو مدل و استفاده از آنها چند نکته را به شرح زیر مدنظر قرار دهید:

- **مدل (الف) مناسب برای ارائه‌کننده‌ی اطلاعات:** در صورتی که صاحب ایده و ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید، حتماً از مدل (الف) استفاده کنید.
- **امکان تعدیل مدل (الف):** در صورتی که صاحب ایده و ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید و قدرت چانه‌زنی شما اجازه‌ی استفاده از مدل (الف) را نمی‌دهد، سعی کنید با تعدیل نسبی مدل (الف) به چهارچوب کلی این مدل پایبند بمانید. برای نمونه می‌توانید اطلاعات ارسالی شما از «ایمیل خاص» یا «شخص خاصی» را بدون نیاز به علامت‌گذاری محرمانه تلقی کنید.
- **لزوم توجه به فرآیندهای داخلی در مدل (ب):** در صورتی که ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید و مجبورید از مدل (ب) استفاده کنید دو پیشنهاد اجرایی برای شما دارم: الف) از نظر رویه‌ی داخلی شرکت / گروه خود، برای ارسال اطلاعات به طرف مقابل، «فرآیند» و «اشخاص» مشخصی تعیین کنید. این امر کمک می‌کند که به‌ناخواسته اطلاعاتی بدون تصریح به محرمانه‌بودن آن برای طرف مقابل ارسال نشود. ب) در مکاتبات و ارسال فایل برای طرف مقابل، پیش‌نویس مکاتباتی خود را با واترمارک «اطلاعات محرمانه» تنظیم کنید و تنها در مواردی که از محرمانه نبودن آنها مطمئن هستید این واترمارک را بردارید.

◀ تعریف دریافت‌کننده‌ی اطلاعات

[۳۱- لزوم توجه به قالب شرکت]: اگر طرف مقابل شما شرکت سهامی عام بورسی است، توجه کنید که «اطلاعات مهم» آن شرکت (دریافت‌کننده‌ی اطلاعات) الزاماً باید بر روی کدال بورس افشا شود. در این موارد عدم افشای اطلاعات ضمانت اجرای کیفری برای شخص خاصی در شرکت دریافت‌کننده‌ی اطلاعات را به‌همراه خواهد داشت. در نتیجه باید در خصوص اطلاعاتی که ارائه می‌شود و میزان تاثیر موافقتنامه‌ی محرمانگی دقت کافی داشت.

[۳۲- لزوم تعریف گیرندگان مجاز شرکت]: در صورتی که گیرنده‌ی اطلاعات شخص حقوقی (مانند شرکت یا موسسه‌ی غیرتجاری) است، لازم است به مساله‌ی گیرندگان مجاز^۸ توجه شود. شرکت مانند من و شما وجود خارجی ندارد که اطلاعات را دریافت کند و همواره یکی از اشخاص مجاز در شرکت این کار را انجام می‌دهد. این فرد و سایر افرادی که می‌توانند به اطلاعات دسترسی داشته باشند باید تعریف شوند. گیرنده‌ی مجاز به کسی اطلاق می‌شود که اجازه‌ی دسترسی به اطلاعات را برای اجرایی کردن هدف مشترک طرفین دارد. این اشخاص می‌توانند از میان مدیران، کارمندان، حساب‌رسان و ... باشند. با تعریف این افراد، در ادامه دامنه‌ی تعهدات محرمانگی را به آنها هم تسری خواهیم داد (نک. در ادامه، ش. ۳۷، ۴۱، ۴۶ و ۵۲).

[۳۳- لزوم تعریف شرکت‌های مرتبط]: در صورتی که دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بخشی از یک «گروه شرکتی» است، لازم است به مساله‌ی شرکت‌های مرتبط^۹ توجه شود. اطلاعات یک شرکت ممکن است به دلایل گوناگونی در اختیار شرکت‌های مرتبط با وی قرار بگیرد. گاهی هم ارائه‌ی این خدمات به شرکت‌های مرتبط و استفاده از خدمات آنها مورد توافق طرفین است. با توجه به نیازهای هر قرارداد به این سوال پاسخ دهید که آیا «شرکت مادر»^{۱۰}، «شرکت وابسته»^{۱۱}، «شرکت فرعی»^{۱۲} یا «شرکت خواهر»^{۱۳} به‌عنوان شرکت مرتبط شناخته می‌شود یا نه.

◀ تعریف هدف موافقتنامه

[۳۴- اهمیت تعریف هدف]: هدف موافقتنامه نشان می‌دهد که تنظیم موافقتنامه‌ی

محرمانگی و ارائه‌ی اطلاعات محرمانه به دریافت‌کننده‌ی اطلاعات برای چه منظوری بوده است. تعریف این هدف از چند جهت مهم است. از جمله به این دو مورد توجه کنید:

الف) تعیین میزان استفاده‌ی مجاز: دریافت‌کننده‌ی اطلاعات می‌تواند از این اطلاعات استفاده کند ولی نه هر استفاده‌ای (نک. در ادامه، ش. ۴۲). تعیین «استفاده‌ی مجاز» براساس هدف موافقتنامه به عمل می‌آید. در نتیجه اگر موافقتنامه‌ی محرمانگی برای ارائه‌ی اطلاعات یک شرکت به خریدار جهت ارزیابی و ارزشگذاری ارائه شده باشد، خریدار نمی‌تواند از این اطلاعات برای راه‌اندازی کسب‌وکاری رقیب استفاده کند. مقدمه‌ی این ممنوعیت این است که هدف موافقتنامه را تعریف کنیم.

ب) تعریف گیرندگان مجاز: تعیین هدف قرارداد در تعیین اینکه چه کسانی به این اطلاعات دسترسی داشته باشند (نک. پیش از این، ش. ۳۲) هم موثر است.

بند سوم: تعهدات دریافت‌کننده‌ی اطلاعات

[۳۵- فهرست کلی تعهدات دریافت‌کننده‌ی اطلاعات]: در موافقتنامه‌ی محرمانگی اصولاً دریافت‌کننده باید سه تعهد اصلی در طول مدت اعتبار موافقتنامه را به ارائه‌کننده‌ی این اطلاعات بدهد:

الف) تعهد به عدم افشای اطلاعات، به این معنا که اطلاعات را در اختیار دیگران قرار ندهد.

ب) تعهد به مراقبت از اطلاعات، به این معنا که نه تنها اطلاعات را در اختیار دیگران قرار ندهد (تعهد منفی)، بلکه مراقبت‌های لازم برای لونیفتن اطلاعات را هم به عمل آورد.

پ) تعهد به استفاده‌ی محدود، یعنی اینکه از اطلاعات تنها در راستای هدف موافقتنامه استفاده شود و استفاده‌ی دیگری از آنها نشود. نکات عملی این سه تعهد جداگانه بررسی می‌شود.

◀ تعهد به عدم افشای اطلاعات

[۳۶- تعریف تعهد به عدم افشای اطلاعات توسط دریافت‌کننده]: تعهد به عدم افشای اطلاعات به معنای فاش نکردن اطلاعات محرمانه برای شخص یا اشخاص ثالث است. از

یک سو، لازم است این تعهد شامل فاش نکردن «تمام یا بخشی» از اطلاعات محرمانه بشود. از دیگر سو، پیشنهاد می‌شود صرف «در دسترس ثالث قرار دادن» هم مصداقی از افشای اطلاعات تلقی گردد.

۳۷- تعریف تعهد به عدم افشای اطلاعات توسط گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط: بسیار مهم است که تعهد به عدم افشای اطلاعات برای «گیرندگان مجاز» و «شرکت‌های مرتبط» هم در نظر گرفته شود، در غیر این صورت امکان افشای غیرمستقیم اطلاعات برای دریافت‌کننده وجود خواهد داشت. با توجه به اینکه گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط طرف قرارداد محرمانگی نیستند، یکی از دو راه آتی (یا حتی جمع دو راهکار) پیشنهاد می‌شود:

الف) درج تعهد برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات مبنی بر گرفتن تعهد از گیرندگان مجاز و/یا شرکت‌های مرتبط (نمونه: دریافت‌کننده‌ی اطلاعات موظف است طی قرارداد، موافقتنامه یا تعهدنامه‌ای دربردارنده‌ی تعهداتی که کمتر از تعهدات این موافقتنامه نباشند، گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط با خود را ملزم به حفظ محرمانگی و عدم افشای اطلاعات ارائه‌کننده نموده و نسخه‌ای از این قرارداد، موافقتنامه یا تعهد نامه را برای ارائه‌کننده‌ی اطلاعات ارسال نماید)؛

ب) درج مسئولیت (شرط تضمینی/تضمین عدم فعل ثالث) برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در صورت افشای اطلاعات توسط گیرندگان مجاز یا شرکت‌های مرتبط (نمونه: در صورت افشای اطلاعات یا هر بخشی از آن توسط گیرنده‌ی مجاز یا شرکت مرتبط دریافت‌کننده‌ی اطلاعات، دریافت‌کننده‌ی اطلاعات مسئول جبران کلیه‌ی خسارات وارده به ارائه‌کننده‌ی اطلاعات خواهد بود).

۳۸- تعریف استثنائات عدم افشای اطلاعات: در موافقتنامه‌های محرمانگی متعارف است که تعهد به افشانکردن اطلاعات را با استثنائاتی همراه کنند. اگر دریافت‌کننده‌ی اطلاعات هستید حتماً این استثنائات را در موافقتنامه‌ی خود درج کنید تا بعد از انعقاد با مشکل روبه‌رو نشوید. این استثنائات به‌نظر من به یکی از سه دلیل معقول آتی در موافقتنامه‌ها درج می‌شوند:

الف) گیرنده‌ی اطلاعات مجاز به دریافت اطلاعات محرمانه است؛

ب) اطلاعات به‌جهتی از جهات ویژگی محرمانه بودن را ندارد یا از دست داده است؛

پ) دریافت‌کننده به صورت مجازی دسترسی و حق استفاده از اطلاعات را داشته است. این سه دسته را در جدول زیر با مثال بیان کرده‌ام.

دسته‌ها	توضیح	نمونه
به جهت گیرنده	ارائه‌ی اطلاعات به «گیرندگان مجاز»	دریافت‌کننده‌ی اطلاعات نباید اطلاعات دریافتی را برای اشخاص دیگر (بجز گیرندگان مجاز به میزانی که طبق این موافقتنامه تجویز شده) افشا نماید.
	ارائه‌ی اطلاعات به «مراجع قانونی»	در صورتی که افشای اطلاعات صرفاً به دلیل متابعت از تعهدات بارشده در مقررات آمره‌ی قانونی، دستورات قضایی یا مقررات آیین‌نامه‌ای بوده و به میزانی که برای این متابعت لازم بوده، به عمل آمده باشد، طرف افشاکننده ناقض این موافقتنامه نخواهد بود.
به جهت اطلاعات	اطلاعات در دسترس عموم	اگر اطلاعات در زمان افشا یا متعاقباً، بدون آن که نقض این موافقتنامه از سوی دریافت‌کننده‌ی اطلاعات یا گیرندگان مجاز اطلاعات صورت گیرد، در دسترس عموم قرار گرفته باشد، از تعهد به عدم افشا مستثنا خواهد بود.
	اطلاعات توسعه داده شده توسط دریافت‌کننده	اطلاعاتی که به صورت مستقل توسط طرف دریافت‌کننده یا شرکت‌های مرتبط با وی توسعه داده شده باشد بدون این که از اطلاعات محرمانه‌ی ارائه‌کننده استفاده کرده باشند، از تعهد به عدم افشا مستثنا خواهد بود.
به جهت نحوه‌ی دسترسی به اطلاعات	اطلاعات دریافتی از ثالث بدون تعهد به محرمانگی	اطلاعاتی که توسط دریافت‌کننده به صورت قانونی از شخص ثالثی دریافت شده باشد بدون این که دریافت‌کننده متعهد به حفظ محرمانگی این اطلاعات شده باشد. این استثنا در صورتی اعمال می‌شود که شخص ثالث (تا بدانجا که دریافت‌کننده در جریان است) اقدام به نقض تعهد محرمانگی در برابر ارائه‌کننده‌ی اطلاعات در خصوص اطلاعات انتقالی به دریافت‌کننده، نکرده باشد.
	اطلاعاتی که پیش از موافقتنامه در اختیار دریافت‌کننده بوده است.	اطلاعاتی که پیش از دریافت از ارائه‌کننده‌ی اطلاعات، در اختیار دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بوده بدون این که تعهدی مبنی بر حفظ محرمانگی داشته باشد.

- در هنگام تنظیم استثنائات تعهد به عدم افشای اطلاعات به نکات زیر توجه کنید:
- **لزوم توجه دریافت کننده به جامع بودن استثنائات:** اگر دریافت کننده‌ی اطلاعات محرمانه هستید، به این بند (استثنائات عدم افشا) توجه کافی کرده و تمام موارد و فروضی که در آینده افشای متعارف اطلاعات لازم خواهد بود را به این فهرست بیافزایید.
 - **لزوم توجه ارائه کننده به محدود کردن استثنای گیرندگان مجاز:** در استثنای کردن ارائه‌ی اطلاعات به گیرندگان مجاز توصیه می‌کنم تصریح شود که این استثناء «تاحدی که این موافقتنامه تجویز کرده باشد» شمول دارد.
 - **لزوم توجه ارائه کننده به تعیین شرایط و آثار ارائه‌ی اطلاعات به مراجع قانونی:** در صورت ارائه‌ی اطلاعات به «مراجع قانونی» توصیه می‌شود قیودی مبنی بر اطلاع‌رسانی به ارائه کننده و ارائه‌ی حداقلی اطلاعات در قرارداد گنجانده شود تا دریافت کننده به بهانه‌ی ارائه‌ی اطلاعات به مراجع قانونی تمامی این اطلاعات را افشانکند (نمونه: در صورتی که افشا به دلایل فوق‌الذکر به عمل آید، طرف افشاکننده باید از این امر اطمینان یابد که مخاطب دریافت این اطلاعات از ماهیت محرمانه‌ی اطلاعات آگاه شده و از وی درخواست کند که رعایت مراتب محرمانگی اطلاعات را بنماید. همچنین دریافت کننده‌ی اطلاعات باید درخواست اطلاعات از سوی مراجع قانونی را به محض وصول به آگاهی ارائه کننده‌ی اطلاعات رسانده و حسب دستورات ارائه کننده‌ی اطلاعات در خصوص میزان و نحوه‌ی ارائه‌ی اطلاعات به مرجع قانونی عمل کند).

◀ تعهد به مراقبت از اطلاعات

[۳۹- مفهوم تعهد به مراقبت]: تعهد به مراقبت به معنای لزوم رعایت استاندارد در حفظ امنیت اطلاعات محرمانه است. به این ترتیب «تعهد به مراقبت» متفاوت از «تعهد به عدم افشای اطلاعات» است؛ تعهد اول از نوع سلبی (نباید) و تعهد دوم از نوع ایجابی (باید) است. دریافت کننده هم نباید اطلاعات را در اختیار دیگری بگذارد و هم باید از این اطلاعات مراقبت کند تا اشخاص ثالث به آن دستیابی غیرمجاز پیدا نکنند.

[۴۰- تعریف استاندارد مراقبتی]: مراقبت کردن از چیزی درجات مختلفی دارد. برای اینکه جلوی تفسیرهای آتی را بگیریید بهتر است معیار قابل کمی‌سازی معقولی را در قرارداد تعیین کنید. تعیین این «استاندارد» در میزان تعهد دریافت‌کننده نقش بنیادین دارد. ملاک‌های مختلفی در این رابطه در قراردادهای رایج هستند، از جمله: «مراقبت متعارف»^{۱۴}، «بالاترین میزان مراقبت»^{۱۵}، «مراقبتی که دریافت‌کننده از اطلاعات خود می‌کند»^{۱۶}، «استانداردهای ارائه‌کننده‌ی اطلاعات»^{۱۷}. انتخاب یکی از این معیارها منوط به توافق طرفین است. در هر حال اگر از معیار «مراقبتی که دریافت‌کننده از اطلاعات خود می‌کند» استفاده می‌کنید، این معیار را به‌تنهایی به کار نبرید و مشابه نمونه‌ی آی‌سی‌سی تصریح کنید که «در هر حال این استانداردهای دریافت‌کننده نباید از مراقبت متعارف کمتر باشد».

[۴۱- تسری تعهد به مراقبت به گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط]: در اینجا هم بسیار مهم است که تعهد به مراقبت برای «گیرندگان مجاز» و «شرکت‌های مرتبط» در نظر گرفته شود، در غیر این صورت امکان درز غیرمستقیم اطلاعات وجود خواهد داشت. با توجه به اینکه گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط طرف قرارداد محرمانگی نیستند، یکی از دو راه آتی (یا حتی جمع دو راهکار) پیشنهاد می‌شود:

الف) درج تعهد برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات مبنی بر گرفتن تعهد از گیرندگان مجاز و/یا شرکت‌های مرتبط؛

ب) درج مسئولیت (شرط تضمینی/تضمین عدم فعل ثالث) برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در صورت عدم رعایت استانداردهای مراقبتی توسط گیرندگان مجاز یا شرکت‌های مرتبط.

◀ تعهد به استفاده‌ی محدود

[۴۲- مفهوم و کارکرد تعهد به استفاده‌ی محدود]: این شرط به دنبال تعیین موارد امکان استفاده‌ی دریافت‌کننده از اطلاعات دریافتی و ممنوعیت استفاده‌ی مازاد از سوی اوست. در واقع استفاده باید در راستای و محدود به «هدف موافقتنامه» باشد. اگر در ابتدای قرارداد «هدف» قرارداد را تعریف کرده باشید، در اینجا می‌توانید استفاده از

اطلاعات را محدود به «تحقق هدف قرارداد» کنید (نمونه: دریافت‌کننده‌ی اطلاعات نمی‌تواند از اطلاعات محرمانه جز برای تحقق هدف استفاده کند).

[۴۳- توجه به مقرره‌های مرتبط تکمیلی]: این تعهد با دو شرط دیگر در موافقتنامه‌ی محرمانگی تکمیل می‌شود:

الف) تعهد به استرداد و/یا امحای اطلاعات محرمانه پس از قطع همکاری (نک. در ادامه، ش. ۵۱)؛

ب) شرط عدم انتقال حق بر اطلاعات به دریافت‌کننده (نک. نکته‌ی بعدی). اگر ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید، لازم است این هر سه مقرر را در قرارداد خود درج کنید.

[۴۴- درج شرط عدم انتقال حق بر اطلاعات]: شرط عدم انتقال حق بر اطلاعات به دریافت‌کننده^{۱۸} شرطی است که به موجب آن تصریح می‌شود که صرف قرارداد محرمانگی مستلزم ایجاد مالکیت برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بر اطلاعات یا امکان بهره‌برداری وی از اطلاعات، نیست. دامنه‌ی این شرط بسته به هدف موافقتنامه‌ی محرمانگی متفاوت است.

[۴۵- استثناء از شرط استفاده‌ی محدود]: در برخی قراردادها شرط استفاده‌ی محدود (و شرط عدم انتقال حق بر اطلاعات به دریافت‌کننده) بی‌معناست. در واقع باید بین دو دسته از قراردادها (و شروط) محرمانگی تفکیک کرد:

الف) گاهی موافقتنامه/شرط محرمانگی برای ارزیابی میزان معقولیت راه‌اندازی یک کسب‌وکار^{۱۹} یا ارزشگذاری کسب‌وکار یا سهام^{۲۰} یا ارزیابی بایسته^{۲۱} استفاده می‌شود. در این موارد استفاده از شروط بالا معقول است؛ چون هنوز معامله‌ای فی‌مابین طرفین رخ نداده است.

ب) گاهی موافقتنامه / شرط محرمانگی در کنار معامله‌ی اصلی رخ می‌دهد. در این دسته گاهی شرط استفاده‌ی اطلاعات بی‌معنا خواهد بود. برای نمونه اگر شرکت کوکاکولا طی قراردادی با شرکت خوشگوار اجازه‌ی بهره‌برداری از فرمول کوکاکولا در ایران، شرط محرمانگی این فرمول را در قرارداد درج کند، شرط «عدم انتقال حق استفاده» بی‌معنا خواهد بود.

[۴۶- تشریح شرط استفاده‌ی محدود به گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط]: در اینجا هم بسیار مهم است که تعهد به استفاده‌ی محدود برای «گیرندگان مجاز» در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط طرف قرارداد محرمانگی نیستند، یکی از دو راه آتی (یا حتی جمع دو راهکار) پیشنهاد می‌شود: الف) درج تعهد برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات مبنی بر گرفتن تعهد از گیرندگان مجاز و/یا شرکت‌های مرتبط؛ ب) درج مسئولیت (شرط تضمینی/تضمین عدم فعل ثالث) برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در صورت استفاده‌ی غیرمجاز از اطلاعات توسط گیرندگان مجاز یا شرکت‌های مرتبط.

بند چهارم: خاتمه‌ی موافقتنامه‌ی محرمانگی

[۴۷- آثار مهم خاتمه‌ی موافقتنامه]: موافقتنامه‌ی محرمانگی ممکن است به دلایل مختلفی همچون «انقضای مدت»، «فسخ» و «بطلان» خاتمه پیدا کرده و از بین برود. این دلایل مخصوص موافقتنامه‌ی محرمانگی نیستند و در قراردادهای دیگر هم رایجند. به عبارت دیگر، این علل خاتمه پیدا کردن قرارداد جزو شروط عمومی قراردادها هستند. آنچه در اینجا برای ما مهم است، یکی «مدت ادامه‌ی تعهدات» پس از خاتمه‌ی موافقتنامه است و دیگری تعهد دریافت‌کننده به استرداد یا از بین بردن اطلاعاتی که در اختیار دارد.

◀ مسأله‌ی مدت تعهدات محرمانگی

[۴۸- مدل‌های تعیین مدت تعهدات]: مسلماً دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در طول مدت اعتبار قرارداد تعهد به رعایت تعهدات محرمانگی است. با این حال این سوال مهم قابل طرح است که آیا با از بین رفتن موافقتنامه به هر دلیلی، تعهد محرمانگی هم از بین می‌رود؟ اصولاً هدف از موافقتنامه‌ی محرمانگی ادامه‌ی این تعهدات حتی بعد از انحلال موافقتنامه است. با این حال در تعیین مدت زمانی که تعهدات محرمانگی پس از خاتمه‌ی موافقتنامه دو مدل مختلف در موافقتنامه‌های محرمانگی رایج است. این دو مدل را در

جدول زیر نشان داده‌ام:

مدل‌ها	تعریف	نمونه
نامحدود	در این مدل برای ادامه‌ی تعهدات دریافت‌کننده حتی پس از خاتمه‌ی قرارداد مدتی تعیین نمی‌شود.	تعهدات طرفین در چهارچوب این موافقتنامه به صورت نامحدود ادامه خواهد یافت.
محدود	در این مدل برای ادامه‌ی تعهدات دریافت‌کننده حتی پس از خاتمه‌ی قرارداد مدتی مشخص ذکر می‌شود.	تعهدات طرفین در چهارچوب این موافقتنامه به مدت سال پس از فسخ موافقتنامه ادامه خواهد یافت.

[۴۹- **مدل پیشنهادی**]: دادگاه‌ها و حقوق‌دانان پاسخ واضحی به این پرسش نداده‌اند که آیا می‌توان به صورت نامحدود تعهد به رعایت محرمانگی را تعیین کرد یا نه. در برخی کشورها چنین شرطی صحیح تلقی نمی‌شود. در ایران پاسخ این سوال خاکستری است. در نتیجه، به دلیل ابهام موجود در حقوق ایران (توصیه می‌کنم حتماً از مدل «محدود» استفاده کنید. در صورت استفاده از مدل دوم، سعی کنید در تعیین مدت محرمانگی اطلاعات پس از خاتمه‌ی همکاری از فرمولی استفاده کنید که از ارزش تجاری اطلاعات شما بیشترین حمایت را بکند. برای نمونه می‌توانید مدت ارزشمندی تجاری اطلاعات خود را با ضریب یک و نیم در نظر گرفته و مدت را تعیین کنید.

[۵۰- **نکات تکمیلی مدل اول**]: در صورتی که اصرار بر استفاده از مدل اول دارید، حتماً این قید را بیافزایید که اگر قوانین آمره امکان نامحدود بودن تعهد به محرمانگی را نپذیرند، شرط باطل نبوده و تا زمانی که قانون اجازه دهد اعتبار خواهد داشت. (برای نمونه: تعهدات طرفین در چهارچوب این موافقتنامه به صورت نامحدود یا تا بدانجا که قوانین آمره‌ی مربوطه اجازه دهد، ادامه خواهد یافت).

◀ مسأله‌ی در اختیار قرار دادن اطلاعات

[۵۱- **مفهوم و کارکرد شرط**]: ارائه‌ی اطلاعات برای تحقق هدفی است که با خاتمه‌ی قرارداد این هدف بلا موضوع شده است. در نتیجه معقول است که اولاً، دریافت‌کننده دیگر اجازه‌ی استفاده از اطلاعات را نداشته باشد و ثانیاً، این اطلاعات را در اختیار و

تصرف خود نگه ندارد. این امر به یکی از دو صورت آتی محقق می‌شود: نخست، دریافت کننده، اطلاعاتی که در دست دارد را از بین ببرد (امحاء کند) و مراتب را طی تاییدیه‌ای به اطلاع ارائه کننده برساند. دوم، دریافت کننده نسخه‌های اطلاعات را به ارائه کننده بازگرداند. به جدول زیر توجه کنید:

نمونه	تعریف	روش
ارائه کننده‌ی اطلاعات می‌تواند ظرف نود (۹۰) روز پس از فسخ موافقتنامه درخواست امحای اطلاعات ارائه شده را بنماید. امحای اطلاعات باید به صورت کتبی به تایید [امحاکننده/ دریافت کننده‌ی اطلاعات] برسد.	از بین بردن تمامی نسخه‌های اطلاعات که در اختیار دریافت کننده‌ی اطلاعات است.	امحای اطلاعات (Destruction)
ارائه کننده‌ی اطلاعات می‌تواند ظرف نود (۹۰) روز پس از فسخ موافقتنامه درخواست اعاده‌ی اطلاعات ارائه شده را بنماید. دریافت کننده‌ی اطلاعات باید ظرف سی (۳۰) روز پس از درخواست، اقدام به اعاده‌ی اطلاعات به ارائه کننده بنماید	بازگرداندن تمامی اطلاعاتی که در اختیار دریافت کننده‌ی اطلاعات است.	اعاده‌ی اطلاعات (Return)

[۵۲- تکاتی که ارائه کننده‌ی اطلاعات در مورد «در اختیار قرار دادن» باید رعایت کند]: اگر ارائه کننده‌ی اطلاعات هستید، در تنظیم شرط «در اختیار قرار دادن» این نکات را رعایت کنید:

- ملاک انتخاب امحاء یا اعاده: در صورتی که نسخه یا نسخه‌های اصل در دست دریافت کننده‌ی اطلاعات باشد به هیچ وجه از مدل «امحا» استفاده نکنید و به لزوم «اعاده»ی اطلاعات تصریح کنید.
- تصریح به حق قطع دسترسی: در صورتی که دریافت کننده از طریق اتاق داده‌ی مجازی به برخی اطلاعات دسترسی داشته، به حق قطع این دسترسی از سوی شما (ارائه کننده‌ی اطلاعات) تصریح کنید.

• **تعهدات گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط:** در اینجا هم بسیار مهم است که تعهد به در اختیار قرار دادن اطلاعات برای «گیرندگان مجاز» و «شرکت‌های مرتبط» در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه گیرندگان مجاز و شرکت‌های مرتبط طرف قرارداد محرمانگی نیستند، یکی از دو راه آتی (یا حتی جمع دو راهکار) پیشنهاد می‌شود: الف) درج تعهد برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات مبنی بر گرفتن تعهد از گیرندگان مجاز و/یا شرکت‌های مرتبط؛

ب) درج مسئولیت (شرط تضمینی/تضمین عدم فعل ثالث) برای دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در صورت عدم اعاده/امحای اطلاعات توسط گیرندگان مجاز یا شرکت‌های مرتبط.

[۵۳- نکاتی که دریافت‌کننده‌ی اطلاعات در مورد «در اختیار قرار دادن» باید رعایت کند]: اگر دریافت‌کننده‌ی اطلاعات هستید، حتماً توجه داشته باشید که با توجه به مقررات حاکم ممکن است قانوناً ملزم به نگهداری سوابقی از برخی از اطلاعات باشید. در این رابطه حتماً تصریح کنید که این موارد از تعهد به اعاده یا امحای اطلاعات مستثنا هستند (نمونه: تعهد به در اختیار قرار دادن اطلاعات پس از خاتمه، شامل موارد آتی نخواهد بود: اطلاعات محرمانه یا کپی‌های آن که دریافت‌کننده‌ی اطلاعات یا مشاوران وی به موجب قوانین آمره ملزم به نگاهداری آن‌ها هستند. در موارد مجاز یادشده، دریافت‌کننده‌ی اطلاعات تعهدی مستمر مبنی بر حفظ محرمانگی اطلاعات محرمانه و کپی‌های آن در چهارچوب این موافقتنامه را داشته و در عین حال مجاز به استفاده‌ی از اطلاعات از تاریخ درخواست نخواهد بود).

بند پنجم: چک لیست

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
طرفین موافقتنامه	آیا مشخصات ضروری طرف مقابل درج شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا نماینده‌ی شخص حقوقی امضاکننده‌ی موافقتنامه دارای سمت و اختیارات لازمه است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا وکلای طرفین قرارداد سمت و اختیارات لازمه برای امضای قرارداد را دارند؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورت تعدد طرف مقابل، آیا به نحوه‌ی تقسیم مسئولیت، تعهدات و حقوق توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
هدف موافقتنامه	هدف انعقاد موافقتنامه‌ی محرمانگی مورد توجه قرار گرفته است؟	☐ بله ☐ خیر	
تعریف اطلاعات محرمانه	به جنس اطلاعات انتقالی (داده، اطلاعات، دانش، ایده، مهارت) در تعریف اطلاعات محرمانه توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر ارائه‌کننده‌ی اطلاعات هستید، اصل محرمانه بودن اطلاعات رعایت شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر دریافت‌کننده‌ی اطلاعات هستید، اصل لزوم نشانه‌گذاری اطلاعات محرمانه رعایت شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به واسطه‌های ارائه‌ی اطلاعات (ایمیل، رایانش ابری، VDR و ..) توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	آیا به نحوی ارائه‌ی اطلاعات (کتبی، شفاهی، تصویری) توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به زمان ارائه‌ی اطلاعات توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به نسخه‌های ارائه‌ی اطلاعات توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
تعهدات به عدم افشا	آیا ارائه‌ی اطلاعات به گیرندگان مجاز از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا ارائه‌ی اطلاعات به مراجع قانونی از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا افشای اطلاعات در دسترس عموم از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا افشای اطلاعات توسعه داده شده توسط دریافت‌کننده از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا افشای اطلاعاتی که پیش از امضای موافقتنامه در اختیار دریافت‌کننده بوده از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا افشای اطلاعات دریافتی از شخص ثالث بدون تعهد به محرمانگی از تعهد به افشاء استثناء شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به تعهد به عدم افشای اطلاعات توسط گیرنده‌ی مجاز و مسئولیت دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بابت افشا از سوی گیرنده‌ی مجاز تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
استفاده از اطلاعات محرمانه	آیا محدودهی استفاده‌ی مجاز دریافت‌کننده‌ی اطلاعات تعریف شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به عدم انتقال حق مالکانه به دریافت‌کننده‌ی اطلاعات اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به استفاده‌ی محدود توسط گیرنده‌ی مجاز و مسئولیت دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بابت استفاده‌ی بدون مجوز اطلاعات از سوی گیرنده‌ی مجاز تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
تعهد به اعمال استانداردهای محرمانگی	آیا استاندارد در نظر گرفته شده برای محرمانگی، برای حفاظت از اطلاعات کافی است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به لزوم رعایت استانداردهای محرمانگی توسط گیرنده‌ی مجاز و مسئولیت دریافت‌کننده‌ی اطلاعات بابت عدم رعایت این استانداردها از سوی گیرنده‌ی مجاز تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
خاتمه‌ی موافقتنامه	آیا به ادامه‌ی تعهدات پس از خاتمه‌ی موافقتنامه (به هر دلیلی) اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که برای ادامه‌ی تعهدات مدتی تعیین کرده‌اید، این مدت با ارزش تجاری اطلاعات شما همخوانی دارد؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که برای ادامه‌ی تعهدات مدت نامحدود درج کرده‌اید، آیا قید «تابدانجا که قوانین آمره اجازه دهند» را ذکر کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	آیا به لزوم استرداد یا امحای اطلاعات پس از خاتمه‌ی موافقتنامه (به هر دلیلی) اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در خصوص اطلاعات که نسخه‌ی اصل در اختیار دریافت کننده است، اطمینان حاصل کرده‌اید که روش استرداد جایگزین امحاء شود؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر دریافت کننده‌ی اطلاعات هستید، آیا اطمینان حاصل کرده‌اید که اجازه‌ی نگهداری «نسخه‌ی پشتیبان» به میزانی که قانوناً یا برای سوابق شرکتهای لازم باشد را برای خود محفوظ داشته باشید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا اطمینان حاصل کرده‌اید که تعهد به استرداد یا امحای اطلاعات برای گیرندگان مجاز هم در نظر گرفته شده و مسئولیت عدم اجرای تعهد توسط ایشان بر عهده‌ی دریافت کننده‌ی اطلاعات باشد؟	☐ بله ☐ خیر	
طرق جبرانی نقض تعهد	آیا به وجه التزام (خسارت مقطوع) روزانه/هفتگی/ماهانه بابت نقض تعهدات اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا امکان درج خسارت انتفاعی (Disgorgement) داشته‌اید؟ و (اگر آری)، آن را در قرارداد درج کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به امکان مطالبه‌ی عدم‌النتفع ناشی از نقض تعهد طرف مقابل تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

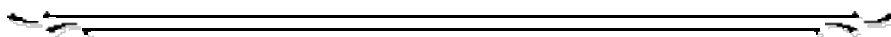
موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات	
مقرره‌های پایانی	حل و فصل اختلاف	☐ بله	در صورتی که دریافت‌کننده‌ی اطلاعات هستید، آیا به «سقف مسئولیت» اشاره کرده‌اید؟	
		☐ خیر	آیا حق فسخ و استرداد اطلاعات در صورت نقض تعهدات از سوی طرف مقابل را در نظر گرفته‌اید؟	
	اختلاف	☐ بله	روش حل و فصل اختلافات طرفین مشخص شده است؟	
		☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا بر لازم‌الاتباع بودن رای داوری تصریح شده است؟	
		☐ بله	در صورت شرط داوری، آیا بر زبان و مقرر داوری تصریح شده است؟	
		☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا به استقلال شرط داوری تصریح شده است؟	
		☐ بله	در صورت شرط داوری، آیا به اینکه موضوع از موضوعات داوری‌پذیر باشد و طرفین امکان مراجعه به داوری داشته باشند توجه کرده‌اید؟	
		اخطارها	☐ بله	آیا در مورد نحوه‌ی انجام اخطارها و ابلاغ‌ها تعیین تکلیف شده است؟
			☐ خیر	آیا در مورد فرض بطلان یا عدم قابلیت اجرایی یکی از شروط تعیین تکلیف شده است؟
		آیا از خدمات حقوقی یک حقوقدان برای بررسی نهایی بهره برده‌اید؟	☐ بله	☐ خیر

پی‌نوشت‌ها:

1. Pitch deck
2. Information Pyramid
۳. اتاق بازرگانی بین‌المللی (International Chamber of Commerce / ICC) یک نمونه‌ی موافقتنامه‌ی محرمانگی به‌همراه یک نمونه‌ی شرط محرمانگی در سال ۲۰۰۶ پیشنهاد کرده است. این مجموعه (که معروف‌ترین نمونه‌ی موافقتنامه‌ی محرمانگی است) در ایران توسط دکتر محسن ایزانلو ترجمه و منتشر شده است (اتاق، بازرگانی بین‌المللی (۱۳۹۶)، نمونه‌ی توافق‌نامه‌ی محرمانگی ICC به‌همراه نمونه‌ی شرط محرمانگی ICC، ترجمه‌ی دکتر محسن ایزانلو، تهران؛ جنگل - کمیته‌ی ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی، چ ۱). آی‌سی‌سی در سال ۲۰۱۶ تغییراتی جزئی در این نمونه‌ی قرارداد ایجاد کرد که می‌توانید نسخه‌ی ترجمه‌شده‌ی آن را در این کتاب ببینید: اتاق بازرگانی بین‌المللی (۱۴۰۱)، نمونه‌ی قراردادهای اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) برای استارت‌آپ‌ها، ترجمه‌ی سعید حقانی، تهران؛ انتشارات گنج دانش، چ ۲، صص. ۲۱۲-۱۹۳.
۴. اتاق داده‌ی مجازی (Virtual Data Room / VDR) نمونه‌ی مجازی‌شده‌ی اتاق داده است. اتاق داده برای در اختیار قرار دادن اطلاعات به دریافت‌کننده استفاده می‌شود. این قالب به‌ویژه در قراردادهای خرید سهام استفاده می‌شود به‌گونه‌ای که خریدار بدون اینکه بتواند اطلاعات را از شرکت خارج کند، در محل شرکت در اتاق خاصی آنها را بررسی کند. این اتاق داده اگر مجازی باشد و دسترسی از راه دور را برای دریافت‌کننده ایجاد کند، اتاق داده‌ی مجازی است.
5. Including but not limited to
6. Exclusively
7. Disclosure Policy
8. Permitted recipients
9. Related companies
10. Holding Company / Parent Company
11. Affiliate Company
12. Subsidiary Company
13. Sister company
14. Reasonable care
15. Highest degree of care
16. A degree of care as is used for the Receiving Party's own confidential information
17. A degree of care as is instructed by the Disclosing Party
18. No licence or ownership clause
19. Feasibility study
20. Valuation
21. Due diligence

فصل سوم

قرارداد ليسانس

◀ درآمد

[۵۴- مفهوم قرارداد لیسانس]: قرارداد لیسانس قراردادی است که طی آن کسی که مالک یا دارنده‌ی حق استفاده‌ی یک دارایی فکری^۱ است (لیسانس دهنده) اجازه‌ی استفاده از این مال فکری را به شخص دیگری (لیسانس گیرنده) در ازای پرداخت مابه‌ازایی می‌دهد. ماهیت قرارداد لیسانس در همین «اجازه‌ی بهره‌برداری» است و قانونگذار ایران هم از همین عنوان برای قرارداد لیسانس استفاده کرده است. در مقام تشبیه می‌توانیم بگوییم که لیسانس اموال فکری مانند اجاره‌ی اموال و دارایی‌های فیزیکی است.^۲ همانطور که در اجاره‌ی یک واحد آپارتمان من حق استفاده از آپارتمان را به مستاجر می‌دهم، در لیسانس یک مال فکری هم اجازه‌ی استفاده از آن مال را به دیگری می‌دهم.

[۵۵- کارکرد قرارداد لیسانس]: چرا لیسانس؟ اگر من دارنده‌ی یک مال فکری باشم چرا نباید خودم تجاری‌سازی این مال را انجام دهم؟ به دلایل مختلفی ممکن است تجاری‌سازی یک دارایی فکری تصمیم معقولی نباشد و در عین حال دادن اجازه‌ی این کار به دیگری تصمیم بجا و مناسبی باشد. فرض کنیم من صاحب اختراعی هستم که بسیار کاربردی است و آن را به ثبت رسانده‌ام. دادن اجازه‌ی استفاده از این اختراع به یک شرکت دارای سرمایه و توانمندی فنی به جهات آتی می‌تواند مناسب باشد:

الف) استفاده از منابع لیسانس گیرنده: در بسیاری از موارد، صاحب مال فکری (مانند من در مثال بالا که مخترع بودم)، منابع مال کافی برای تجاری‌سازی آن را ندارد. اختراع من برای منتهی شدن به محصول، نیازمند خط تولید، تعدادی کارگر و مواد اولیه است ولی سرمایه‌ی تهیه‌ی این موارد را ندارم. در اینجا قرارداد لیسانس در واقع اجازه‌ی تجاری کردن اختراع را بدون هزینه کردن به من می‌دهد. در واقع من به

لیسانس گیرنده، اجازه‌ی تولید محصول مثلاً برای پنج سال را می‌دهم و پس از آنکه در این پنج سال سرمایه‌ی لازم را جمع کردم، خودم محصول را تولید می‌کنم. (ب) توسعه‌ی جغرافیایی بازارها: ممکن است من علاوه بر اینکه صاحب حق اختراع هستم، منابع کافی هم برای تولید محصول در ایران داشته باشم. با این حال، با شرایط و استلزامات کسب و کار در کشور امارات متحده‌ی عربی آشنا نیستم. در این صورت قرارداد لیسانس این امکان را به من می‌دهد که دامنه‌ی کسب و کار خود را به کشور امارات متحده‌ی عربی هم گسترش دهم بدون اینکه خودم را وارد فضای ناشناخته‌ی کسب و کار آن کشور کنم. قرارداد لیسانس البته کار کردها و فواید دیگری هم دارد که برای دیدن آن باید به کتاب‌های تخصصی مراجعه کرد.^۳

بند نخست: اعتبار قرارداد لیسانس

[۵۶- انواع شرایط اعتبار قرارداد لیسانس]: قبل از این اشاره کردیم (نک. پیش از این، ش. ۳) که قراردادها اصولاً از «شروط عمومی» به همراه «شروط اختصاصی» به وجود می‌آیند. در مورد اعتبار (صحت) یک قرارداد هم وضعیت به همین شکل است: قراردادها برای تشکیل خود باید چهار شرط مشترک را داشته باشند (شرایط عمومی اعتبار قراردادها)، در حالیکه اعتبار یا اثر داشتن بعضی از قراردادها منوط به داشتن شرایطی مازاد بر این موارد مشترک است (شرایط اختصاصی اعتبار یک قرارداد). قرارداد لیسانس مالکیت‌های صنعتی یکی از این قراردادهای خاص است که در کنار چهار شرط عمومی، برای اینکه دارای اثر حقوقی باشد باید سه شرط دیگر هم داشته باشد. چهار شرط لازم برای اینکه هر قراردادی (از جمله قرارداد لیسانس) صحیح باشد این است که:

الف طرفین اراده‌ی کامل داشته باشند؛

ب) طرفین از لحاظ کم‌بودن سن (زیر ۱۸ سال بودن)، ابتلای به جنون یا ناتوانی در اداره‌ی امور مالی از قرارداد بستن ممنوع نباشند؛

پ) موضوع قرارداد روشن و معین باشد؛

ت) قرارداد برای هدف نامشروعی تنظیم نشده باشد.

سه شرط اختصاصی قرارداد لیسانس را در دو شماره‌ی بعد بررسی می‌کنم: دو شرط شکلی و مربوط به شکل تنظیم قرارداد هستند و یک شرط مربوط به محتوای قرارداد است.^۴

[۵۷- شروط اختصاصی شکلی: شرط ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی + شرط تنظیم سند رسمی]: اولین شرطی که برای برخورداری قرارداد لیسانس از اثر در مقابل اشخاص ثالث پیش‌بینی شده، این است که قرارداد لیسانس باید نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی به ثبت برسد. این تکلیف را ماده‌ی (۵۰) قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری این‌گونه پیش‌بینی کرده است: «هرگونه قرارداد اجازه‌ی بهره‌برداری از اختراع و طرح‌های صنعتی ثبت‌شده، یا علامت ثبت‌شده یا اظهارنامه مربوط به آنها به اداره‌ی مالکیت صنعتی تسلیم می‌شود. اداره‌ی مالکیت صنعتی، مفاد قرارداد را به صورت محرمانه حفظ ولی اجازه‌ی بهره‌برداری را ثبت و آگهی می‌کند. تأثیر این‌گونه قراردادها نسبت به اشخاص ثالث منوط به مراعات مراتب فوق است». در مورد این شرط به نکات زیر توجه کنید:

• انتشار خلاصه‌ی قرارداد لیسانس: اداره‌ی مالکیت صنعتی پس از ثبت قرارداد لیسانس، خلاصه‌ای از اطلاعات آن را در روزنامه‌ی رسمی منتشر خواهد کرد. این خلاصه

شامل موارد زیر است:

الف) اسامی طرفین؛

ب) عنوان مال فکری؛

پ) تاریخ و شماره‌ی ثبت مال فکری؛

ت) مدت بهره‌برداری؛

ث) انحصاری یا غیرانحصاری بودن مجوز بهره‌برداری.

• شرط لزوم ثبت منحصر با مالکیت‌های صنعتی: حقوق‌دانان دارایی‌های فکری را به دو دسته تقسیم می‌کنند:

الف) دارایی‌هایی که جنبه‌ی آفرینش ادبی و هنری دارند و به شخصیت فرد گره خورده‌اند مانند کتاب، نمایش و قطعه‌ی موسیقی. به اینها «مالکیت‌های ادبی-هنری» گفته می‌شود.

ب) دارایی‌هایی که جنبه‌ی تجاری و صنعتی آنها پررنگ‌تر است تا گره‌خوردن دارایی فکری به شخصیت فرد، مانند اختراع. به اینها مالکیت صنعتی می‌گویند.^۵ شرط لزوم ثبت منحصر به مالکیت‌های صنعتی است و قراردادهای لیسانس مربوط به مالکیت‌های ادبی-هنری (مانند قرارداد بین نویسنده و ناشر) نیاز به ثبت ندارند.

- **ضمانت اجرای عدم ثبت لیسانس:** عدم ثبت لیسانس به زیان لیسانس‌گیرنده است. در صورت عدم ثبت قرارداد، لیسانس‌گیرنده نزد مراجع رسمی و دیگر اشخاص به رسمیت شناخته نخواهد شد. به همین خاطر باید در هنگام تنظیم قرارداد اولیه تعهداتی در نظر گرفته شود تا از به ثبت رسیدن لیسانس اطمینان حاصل کنیم.
- **نحوه‌ی ثبت لیسانس خارج از ایران:** اگر یک مال فکری در ایران ثبت شده ولی قرارداد لیسانس مربوط به آن در کشور دیگر تنظیم شده باشد، طرفین می‌توانند برای ثبت آن به نمایندگی‌های کنسولی یا سیاسی ایران مراجعه کنند.

علاوه بر لزوم ثبت قرارداد لیسانس، شرط دیگری در آیین‌نامه‌ی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری پیش‌بینی شده است: قرارداد باید نزد سردفتر اسناد رسمی به ثبت رسمی هم رسیده باشد. این شرط مستقل از شرط قبلی است. این شرط هم مانند شرط پیشین فقط در مورد مالکیت‌های صنعتی است.

[۵۸- شرط کنترل کیفیت]: قرارداد لیسانس علامت تجاری در بسیاری از مواقع برای دادن اجازه‌ی بهره‌برداری به لیسانس‌گیرنده با هدف «تولید محصول» داده می‌شود. در این موارد برای جلوگیری از افت کیفیت محصولات و سوءاستفاده از لیسانس علامت تجاری، قانونگذار لیسانس‌دهنده را ملزم کرده است که شروطی مبنی بر کنترل کیفیت محصول در قرارداد خود بگنجانند و به صورت موثری هم این کنترل‌ها را اعمال کند. ضمانت اجرای عدم رعایت این شرط هم در ماده‌ی ۴۴ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، اینگونه تعیین شده است: «قرارداد اجازه‌ی بهره‌برداری از ثبت یا اظهارنامه ثبت علامت باید به طور مؤثر کنترل اجازه‌دهنده بر کیفیت و مرغوبیت کالا و ارائه‌ی خدمات توسط استفاده‌کننده را دربرداشته باشد. در غیر این صورت یا در صورتی که کنترل به طور مؤثر انجام نگیرد، قرارداد اجازه‌ی بهره‌برداری فاقد اعتبار خواهد بود».

پس به طور خلاصه باید گفت:

در نتیجه:	توضیح	نوع شرط	
قرارداد با کودکان و مجانین نادرست است. قرارداد با ورشکستگان نادرست است.	<u>اهلیت طرفین: طرفین و امضاکنندگان قرارداد ممنوعیت و محدودیتی نداشته باشند.</u>	شرایط عمومی (ماهوی)	
قرارداد اکراهی (اجباری) نادرست است.	<u>اراده‌ی کامل طرفین: لیسانس- دهنده مالک مال فکری یا مجاز از طرف مالک باشد و هر دو طرف تحت اجبار نبوده و مرتکب اشتباهی نشوند.</u>		
لیسانس یکی از دو مال فکری نادرست است. لیسانس مال فکری که ویژگی‌های اساسی و حقوق ناشی از آن نامشخص است نادرست است.	<u>معلوم و معین بودن موضوع: حق مال فکری موضوع لیسانس کاملاً برای طرفین روشن باشد.</u>		
لیسانس فناوری تولید مشروبات نادرست است.	<u>مشروع بودن انگیزه مشترک: هدف مشترک طرفین از قرارداد امر غیرقانونی نباشد.</u>		
لیسانس به موجب قرارداد عادی به خودی خود حائز اثر نسبت به دیگران نیست.	<u>ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی و آگهی مفاد آن تنظیم سند رسمی انتقال</u>	تشریفات خاص	شرط اختصاصی
لیسانس علامت تجاری بدون کنترل کیفیت یا بدون اعمال نظارت کافی، باطل است.	<u>درج شرط کنترل کیفی محصول توسط لیسانس دهنده</u>	کنترل کیفیت (درمورد لیسانس علامت تجاری)	

بند دوم: شرط اعطای حقوق

[۵۹- مفهوم و کارکرد شرط]: شرط اعطای حقوق تعیین می‌کند که دامنه‌ی حقوقی که به لیسانس گیرنده داده می‌شود تا کجاست. این دامنه از چند جهت باید تعیین شود:

الف) دامنه‌ی موضوعی: به این معنا که حق چه اقداماتی در خصوص مال فکری به لیسانس گیرنده داده می‌شود.

ب) دامنه‌ی شخصی: به این معنا که آیا لیسانس گیرنده می‌تواند به نوبه‌ی خود اقدام به دادن لیسانس فرعی به دیگران بکند یا نه.

پ) دامنه‌ی زمانی: به این معنا که اجازه‌ی بهره‌برداری تا کی به لیسانس گیرنده داده شده است.

ت) دامنه‌ی مکانی: به این معنا که در کدام شهر و کشور یا ... لیسانس گیرنده می‌تواند از موضوع لیسانس استفاده کند.

این چهار جهت به مشخص شدن دقیق دامنه‌ی قرارداد کمک می‌کنند. به جدول زیر توجه کنید:

منظر	توضیح
دامنه‌ی موضوعی (انواع حقوق مشتقه)	لازم است مشخص شود که لیسانس گیرنده کدام یک از حقوق ناشی از مال فکری (تولید، فروش، صادرات، واردات، ...) را دارد.
دامنه‌ی شخصی (عدم امکان لیسانس ثانویه)	لازم است مشخص شود که آیا لیسانس گیرنده امکان دادن «لیسانس فرعی» (Sub-licensing) به دیگر اشخاص دارد یا نه.
دامنه‌ی زمانی (شروع و پایان حق بهره‌برداری)	لازم است مشخص شود که حق بهره‌برداری لیسانس گیرنده «از چه زمانی» به وجود آمده و «تا چه زمانی» ادامه خواهد داشت.
دامنه‌ی مکانی (محل‌های مجاز بهره‌برداری)	لازم است مشخص شود که لیسانس گیرنده در «کجا(ها)» مجاز به بهره‌برداری از مال فکری است.

- [۶۰- نکات کاربردی در تنظیم دامنهی موضوعی حقوق اعطایی]: در تنظیم فهرست موضوعاتی که لیسانس گیرنده می‌تواند در آنها از مال فکری موضوع قرارداد بهره‌برداری کند، به موارد زیر توجه کنید:
- **کامل بودن فهرست:** فهرستی کامل و روشن از حق‌هایی که موضوع لیسانس هستند تهیه کنید.
 - **توجه به اطلاعات و آموزش‌های ضروری:** در صورتی که «لیسانس گیرنده» هستید، به حقوق، اطلاعات و آموزش‌هایی که برای استفاده از موضوع اصلی ضروری هستند توجه کنید و لیسانس دهنده را ملزم به ارائه‌ی آنها کنید.
 - **درج مقرره‌ی فقدان حقوق ضمنی از سوی لیسانس دهنده:** در صورتی که «لیسانس دهنده» هستید، توصیه می‌شود شرط فقدان حقوق ضمنی^۶ را در قرارداد درج کنید. به موجب این شرط، بجز حقوقی که صریحاً در قرارداد ذکر شده است، حق دیگری به صورت ضمنی به لیسانس گیرنده منتقل نمی‌شود (برای نمونه: بجز حقوقی که صریحاً به موجب این قرارداد به لیسانس گیرنده اجازه‌ی بهره‌برداری از آنها در خصوص اختراع موضوع قرارداد داده شده است، لیسانس گیرنده اجازه‌ی بهره‌برداری از هیچ حق دیگری در خصوص موضوع را نخواهد داشت).
 - **تسری موضوعات به اظهارنامه و گواهینامه‌ی اختراع اصلاحی:** با توجه به اینکه امکان اصلاح اظهارنامه و گواهینامه‌ی اختراع اصلاحی^۷ وجود دارد (مواد ۲۲ و ۲۳ آیین‌نامه‌ی قانون ثبت اختراعات)، اگر قصد بهره‌برداری از موارد اصلاحی را دارید حتماً به آن در موضوع اشاره کنید.
 - **تسری موضوعات به اظهارنامه و گواهینامه‌ی اختراع تکمیلی:** با توجه به اینکه امکان تکمیل و گسترش اظهارنامه‌ی اصلی (پایه) و گواهینامه‌ی اختراع تکمیلی^۸ وجود دارد (ماده‌ی ۲۵ آیین‌نامه‌ی قانون ثبت اختراعات)، اگر قصد بهره‌برداری از موارد تکمیلی را دارید حتماً به آن در موضوع اشاره کنید.
 - **امکان درج شروط اعطای لیسانس بهبودهای فناوری:**^۹ شروط اعطای لیسانس بهبود فناوری (شروط مبادله‌ی پیشرفت‌ها / شرط اعاده‌ی بهبودات فناوری) شرطی است که به موجب آن طرفین یا یکی از آنها متعهد می‌شود که در صورت دستیابی به بهبود و

پیشرفتی در مال فکری^{۱۰} لیسانس استفاده از آن را به طرف مقابل بدهد. چون این شروط مربوط به آینده‌ی مال فکری هستند به آنها شروط آینده‌نگر^{۱۱} نیز گفته می‌شود. این شرط به‌ویژه با مقاومت لیسانس گیرندگان غیرانحصاری مواجه می‌شود. در تنظیم این شرط به نکات آتی توجه شود:

الف) در خصوص مالکیت بهبود/پیشرفت، در صورت سکوت قانون، هر یک از طرفین که به این بهبود/پیشرفت دست یافته باشد مالک آن است.

ب) در خصوص حق استفاده‌ی طرف مقابل از بهبود / پیشرفت، در صورت سکوت قرارداد چنین حقی وجود نخواهد داشت.

پ) در این شروط حتماً به محدودیت‌های حقوق رقابت کشورهای مرتبط باید توجه داشت. برخی کشورها دست کم در برخی فروض این شروط را ضدرقابتی و باطل می‌دانند، هرچند در ایران در سکوت قانونگذار برخی حقوقدانان نظر بر صحت این شرط داده‌اند.

ت) در شروط اعطای لیسانس بهبودها حتماً «متعهد» تعیین شود: گاهی هر دو طرف متعهد این شرط هستند و گاهی فقط یکی از طرفین.

ث) در شروط اعطای لیسانس بهبودها توصیه می‌شود که «بهبود/پیشرفت» به‌وضوح تعریف شود.

ج) در شروط اعطای لیسانس بهبودها توصیه می‌شود که نوع لیسانس مربوط به بهبود/پیشرفت (انحصاری، غیرانحصاری یا منفرد) تعیین شود.

[۶۱- نکات کاربردی در تنظیم دامنه‌ی شخصی حقوق اعطایی]: در تعریف کسانی

که حق استفاده از مال فکری موضوع قرارداد را دارند، به موارد زیر توجه کنید:

- **تعیین تکلیف درآمدهای ناشی از لیسانس فرعی:** اگر اجازه‌ی دادن لیسانس فرعی به لیسانس گیرنده داده می‌شود، در خصوص نحوه‌ی تقسیم درآمد ناشی از لیسانس فرعی تعیین تکلیف کنید.

- **تعیین تکلیف امکان یا عدم امکان استفاده‌ی شرکت‌های مرتبط با لیسانس گیرنده:** یکی از نکات دیگر که در تعیین دامنه‌ی شخصی لیسانس در زمانی که لیسانس گیرنده شخص حقوقی است اهمیت دارد، این امر است که آیا لیسانس به «شرکت‌های فرعی- وابسته»^{۱۲} هم داده می‌شود یا نه. اگر آری میزان این حقوق چقدر است.

- [۶۲- نکات کاربردی در تنظیم دامنه‌ی زمانی حقوق اعطایی]: در تعریف مدت زمان بر خورداری لیسانس گیرنده از حقوق اعطایی، به موارد زیر توجه کنید:
- **لزوم تعیین مدت:** مدت زمانی لیسانس را حتماً تعیین کنید. در برخی از کشورها لیسانس بدون تعیین مدت عقدی جایز (قابل فسخ ارادی توسط هر یک از طرفین) تلقی می‌شود.
 - **روش‌های تعیین مدت:** برای تعیین مدت زمان لیسانس می‌توان از مدت تعیین مدت مشخص یا تعیین رویداد خاتمه‌دهنده استفاده کرد (نمونه‌ی مدت مشخص: «این لیسانس تا تاریخ ... معتبر بوده و به لیسانس گیرنده اجازه‌ی استفاده از حقوق مذکور در آن را می‌دهد». نمونه‌ی رویداد خاتمه‌دهنده: «این لیسانس تا دستیابی فروشنده به میزان تولید ... دستگاه از کالاهای تعیین شده در پیوست ۱ معتبر بوده و به لیسانس گیرنده اجازه‌ی استفاده از حقوق مذکور در آن را می‌دهد»).
 - **لزوم توجه به مدت اعتبار پروانه در تعیین مدت حق بهره‌برداری:** در تعیین مدت لیسانس به مدت اعتبار پروانه‌ی مال فکری توجه کنید. اصولاً مدت لیسانس نمی‌تواند طولانی‌تر از مدت اعتبار خود پروانه‌ی مال فکری باشد.
 - **توجه به ماهیت انواع دارایی‌های فکری در تعیین مدت:** در صورتی که قرارداد تنظیم شده در کنار مال فکری ثبت شده (علامت تجاری؛ طرح صنعتی؛ اختراع) در بردارنده‌ی اسرار تجاری (ثبت نشده) هم باشد، لازم است برای لیسانس در خصوص هر یک از این دو دسته مدت متفاوت در نظر بگیرید.
 - **امکان استفاده از شروط تمدید:** برای تکمیل شرط مدت قرارداد می‌توان از شروط تمدیدی استفاده کرد. به این منظور از شروط تمدید با موافقت دوجانبه (این قرارداد برای مدت ... سال معتبر بوده و پس از آن در صورت توافق طرفین قابل تمدید خواهد بود) استفاده نکنید. این قبیل شروط هیچ ارزش افزوده‌ای برای قرارداد به همراه ندارند. به جای این شروط می‌توان از شروطی همچون شرط تمدید پیش فرض خودکار^{۱۳} استفاده کرد. به موجب این شرط پس از انقضای مدت قرارداد برای مدتی مشابه تمدید می‌شود مگر اینکه یکی از طرفین در مدت مشخص شده پیش از انقضای آن عدم تمایل خود به تمدید را کتباً به طرف مقابل اطلاع دهد.

- **پیش‌بینی خاتمه‌ی لیسانس به دلایل دیگر:** در کنار پیش‌بینی خاتمه‌ی لیسانس به دلیل «انقضای مدت»، می‌توان به انقضای لیسانس به دلیل «خاتمه‌ی اعتبار پروانه مال فکری» یا «ابطال پروانه مال فکری» هم اشاره کرد. پیش‌بینی خاتمه‌ی لیسانس به دلیل ابطال پروانه‌ی م.ف. به‌ویژه در فرضی که لیسانس بین‌المللی است حائز اهمیت است؛ چراکه آرای کشورها به خودی خود در کشور دیگر شناسایی نمی‌شود. برای فرض انقضای مدت لیسانس و فرض انفساخ قرارداد لیسانس به دلیل خاتمه‌ی مدت اعتبار پروانه یا ابطال آن (به‌سان فرض فسخ لیسانس) به شرایط و تعهدات پس از فسخ (از جمله محرمانگی) اشاره کنید.

بند سوم: شرط تعیین مابه‌ازاء

[۶۳- مفهوم و کارکرد شرط تعیین مابه‌ازاء]: قرارداد لیسانس یک قرارداد رایگان نیست. مالک در مقابل اجازه بهره‌برداری که می‌دهد، اصولاً مابه‌ازایی دریافت می‌کند. شرطی که هم اکنون از آن صحبت می‌کنیم برای تعیین این مابه‌ازاء و نحوه‌ی پرداخت آن کاربرد دارد.

[۶۴- روش‌های تعیین مابه‌ازاء]: برای تعیین آنچه که لیسانس‌گیرنده باید به لیسانس‌دهنده پردازد، سه روش عمده در دنیا وجود دارد. این سه روش عبارتند از:
الف) روش مبلغ مقطوع: در این روش، طرفین بر مبلغ مشخصی توافق می‌کنند و لیسانس‌گیرنده طبق توافق به‌عمل آمده این مبلغ را یک‌جا یا طی چند قسط پرداخت می‌کند.

ب) روش حق امتیاز: در این روش مبلغ از قبل مشخص نیست و با توجه به گردش مال فرآیند تجاری سازی مبلغ مشخص می‌شود. در نتیجه هرچه فرآیند تجاری‌سازی موفق‌تر باشد، درآمد لیسانس‌دهنده هم بیشتر خواهد بود.

پ) روش ترکیبی: در این روش از ترکیب هر دو روش سابق استفاده می‌شود. طرفین مبلغی پایه را به‌صورت مقطوع تعیین می‌کنند و حق امتیازی هم از گردش مالی در نظر می‌گیرند.

به‌طور خلاصه می‌توان روش‌های تعیین مابه‌ازاء را طبق جدول زیر نشان داد:

روش	توضیح	نمونه
مقطوع (Lump sum)	در این روش مبلغ ثابتی (صرفنظر از میزان و نحوه و کارآمدی استفاده‌ی بعدی لایسانس‌گیرنده) به‌عنوان مابه‌ازاء تعیین می‌شود.	لایسانس‌گیرنده متعهد است در ازای اجازه‌ی بهره‌برداری از حقوق موضوع این قرارداد مجموعاً مبلغ ریال معادل تومان را حداکثر ظرف روز از تاریخ انعقاد قرارداد حاضر از طریق حساب بانکی به شماره‌ی به لایسانس‌دهنده پرداخت نماید.
حق امتیاز (Royalty)	در این روش از ابتدا میزان مابه‌ازاء مشخص نبوده و بستگی به میزان درآمد کسب شده از سوی لایسانس‌گیرنده دارد. درصدی از این درآمد به لایسانس‌دهنده تعلق می‌گیرد.	لایسانس‌گیرنده متعهد است در ازای اجازه‌ی بهره‌برداری از حقوق موضوع این قرارداد در انتهای هر ماه شمسی در طول دوره‌ی اجرای قرارداد حق امتیازی معادل پنج درصد از مجموع میزان فروش محصولات خود را به لایسانس‌دهنده پرداخت کند.
ترکیبی	این روش ترکیبی از دو روش فوق است.	لایسانس‌گیرنده متعهد است در ازای اجازه‌ی بهره‌برداری از حقوق موضوع این قرارداد مبالغ زیر را به لایسانس‌دهنده پرداخت کند: الف) مبلغ ریال معادل تومان که حداکثر ظرف روز از تاریخ انعقاد قرارداد حاضر از طریق حساب بانکی به شماره‌ی به لایسانس‌دهنده پرداخت خواهد شد. ب) حق امتیازی معادل پنج درصد از مجموع میزان فروش محصولات که در انتهای هر فصل تقویم هجری شمسی در طول دوره‌ی اجرای قرارداد به لایسانس‌دهنده پرداخت خواهد شد.

[۶۵- نکات کاربردی روش مابه‌ازای مقطوع]: اگر از روش پرداخت مابه‌ازای

مقطوع استفاده می‌کنید، به نکات زیر توجه داشته باشید:

- **لزوم توجه و احتیاط لیسانس گیرنده:** لیسانس گیرنده در استفاده از این مدل باید کمی محتاط عمل کند و از درآمدزایی مال فکری موضوع لیسانس اطمینان بیابد. در غیر این صورت مجبور به پرداخت مبلغی می‌شود بدون اینکه درآمدی کسب کرده باشد یا درآمد وی متناسب با مبلغ مابه‌ازاء باشد.
- **توجه به زمان پرداخت مابه‌ازاء:** در تعیین مابه‌ازاء در قرارداد لیسانس به صورت «مقطوع»، باید به «زمان پرداخت» این مبلغ هم تعیین شود. این زمان می‌تواند «در ابتدا»، «در انتها» یا «به صورت اقساط» در طول اجرای قرارداد باشد.
- **اثر عدم تعیین زمان پرداخت مابه‌ازاء:** در صورتی که لیسانس گیرنده هستید توجه کنید که عدم تعیین زمان پرداخت مابه‌ازاء می‌تواند به معنی لزوم پرداخت آن بلافاصله بعد از انعقاد قرارداد باشد (مفاد ماده‌ی ۳۴۴ قانون مدنی).

[۶۶- نکات کاربردی روش حق امتیاز]: اگر از روش حق امتیاز استفاده می‌کنید، به

نکات زیر توجه داشته باشید:

- **لزوم توجه و احتیاط لیسانس دهنده:** استفاده از روش «حق امتیاز» برای لیسانس دهنده خطرناک است. در عین حال به سان یک قمار می‌تواند سود قابل توجهی هم داشته باشد.
- **پرخطر شدن مدل حق امتیاز «انحصاری» و «جهان‌شمول»:** خطر روش «حق امتیاز» در صورت انحصاری بودن لیسانس (نک. در ادامه، ش. ۶۷) و جهان‌شمول^{۱۴} بودن قلمرو مکانی آن (نک. پیش از این، ش. ۵۹)، برای لیسانس دهنده بسیار بالاست. اگر لیسانس دهنده هستید از این ترکیب دوری کنید.
- **لزوم تعیین مبنای محاسبه‌ی حق امتیاز:** در تعیین مابه‌ازاء به صورت «حق امتیاز»، بسیار مهم است که مبنا و مآخذ محاسبه‌ی حق امتیاز^{۱۵} را دقیق تعیین کنید. برای تعیین می‌توان به مواردی همچون «تولید» و «فروش» اشاره کرد. توجه داشته باشید که:
الف) تعیین حق امتیاز بر اساس «فروش» برای لیسانس دهنده خطرناک است؛ چراکه ریسک عدم موفقیت لیسانس گیرنده در بازاریابی و فروش برعهده‌ی وی نیز قرار می‌گیرد.

ب) اگر بر اساس درصدی از فروش کالا و محصولات تولیدی حق امتیاز را تعیین می‌کنید، دقیقاً تصریح کنید که فروش در «کدام بازارها» ملاک محاسبه است. پ) اگر در تعیین مبنای محاسبه‌ی حق امتیاز به «درآمد» یا «مبلغ» اشاره می‌کنید، در خصوص «خالص» یا «ناخالص» بودن این موارد و نحوه‌ی تعیین آن هم تعیین تکلیف کنید.

- **درج شرط گزارش دهی و بازرسی:** اگر لیسانس دهنده هستید توصیه می‌شود حتماً شرط تعهد به گزارش دهی^{۱۶} و شرط بازرسی و حسابرسی^{۱۷} در قرارداد خود بگنجانید به نحوی که بتوانید هم بر فعالیت‌های لیسانس گیرنده و هم بر صحت موارد اعلامی وی نظارت داشته باشید.
- **کارآمدی شرط حق امتیاز شناور:** یکی از ابزارهای تشویقی برای افزایش تولید لیسانس گیرنده، استفاده از حق امتیاز شناور^{۱۸} به گونه‌ای است که با افزایش تولید، میزان حق امتیاز کاهش یابد. در این حالت لیسانس گیرنده تشویق به تولید بیشتر با درآمد بیشتر و پرداخت حق امتیاز کمتر خواهد شد.
- **تعیین زمان تعلق حق امتیاز:** در مدل حق امتیاز و در مدل مبلغ مقطوع اقساطی، زمان و بازه‌های دقیق پرداخت مبالغ قابل پرداخت را تعیین کنید. یکی از روش‌های متداول، پرداخت در انتهای هر فصل است. متداول است که بازه‌ی پرداخت با بازه‌ی ارائه‌ی گزارش تقارن داشته باشند.
- **تفکیک حق امتیازها در صورت تعدد اموال فکری:** در حالتی که لیسانس در خصوص بیش از یک مال فکری داده می‌شود (مانند حق استفاده از علامت تجاری و اختراع)، حتماً مابه‌ازای هر یک از دو مال فکری جداگانه تعریف شود. به عبارت دیگر در این حالت از حق امتیاز درهم‌تنیده^{۱۹} استفاده نکنید.
- **امکان تعیین سقف یا کف حق امتیاز:** در صورتی که لیسانس دهنده هستید و می‌خواهید از مدل «حق امتیاز» استفاده کنید (به‌ویژه اگر لیسانس انحصاری است)، توصیه می‌شود در تکمیل شرط پرداخت حق امتیاز، از شرط حد/قل حق امتیاز^{۲۰} استفاده کنید. در نقطه‌ی مقابل در صورتی که لیسانس گیرنده هستید، می‌توانید از شرط حد/اکثر حق امتیاز^{۲۱} استفاده کنید.

- **تعیین مابه‌ازاء در لیسانس متقابل:** ممکن است دو طرف قرارداد هر یک مالک یک دارایی فکری باشند و اجازه‌ی استفاده از آن را به طرف مقابل بدهند. در این صورت با *لیسانس متقابل*^{۲۲} مواجهیم. در لیسانس متقابل رویه‌ی رایج این است که حق امتیاز پیش‌بینی نمی‌شود و یا مابه‌ازاء هر دو مال فکری تهاتر می‌شوند یا اینکه برای مال فکری با ارزش‌تر مبلغ مقطوع مازادی در زمان انعقاد قرارداد اخذ می‌شود.

بند چهارم: شرط تعریف نوع لیسانس

[۶۷- مفهوم و کارکرد شرط]: قرارداد لیسانس حق استفاده از یک مال فکری را به لیسانس‌گیرنده می‌دهد. اما به لحاظ منطق کسب و کار، میزان ارزش این اجازه‌ی بهره‌برداری منوط به تعیین این نکته است که آیا فقط لیسانس‌گیرنده اجازه‌ی استفاده از این مال فکری را دارد یا خود لیسانس‌دهنده هم می‌تواند از آن استفاده کند. همچنین باید مشخص شود که لیسانس‌دهنده امکان دادن اجازه‌ی استفاده به شخص یا اشخاص دیگر را هم دارد یا نه. به این ترتیب ما با سه نوع لیسانس مواجهیم:

الف) لیسانس انحصاری: به این معنا که در قلمرو جغرافیایی لیسانس، فقط و فقط لیسانس‌گیرنده حق بهره‌برداری از لیسانس را دارد و حتی خود لیسانس‌دهنده هم مجاز به استفاده از لیسانس نیست.

ب) لیسانس غیرانحصاری: به این معنا که علاوه بر لیسانس‌گیرنده، خود لیسانس‌دهنده یا هر شخصی که لیسانس‌دهنده به او اجازه بدهد هم حق استفاده از مال موضوع لیسانس را دارند.

پ) لیسانس منفرد: به این معنا که در قلمرو جغرافیایی لیسانس، تنها لیسانس‌دهنده در کنار لیسانس‌گیرنده حق استفاده از موضوع لیسانس را دارد. در عین حال نمی‌تواند این حق را به اشخاص ثالث بدهد. انحصاری یا غیرانحصاری بودن لیسانس از مواردی است که در آگهی روزنامه‌ی رسمی قید می‌شود (ب. ۵. م. ۵۳ آیین‌نامه). به این ترتیب، این سه نوع لیسانس به شرح جدول زیر قابل نمایش‌اند.

نوع لیسانس	توضیح	آثار (اشخاص مجاز به استفاده)
انحصاری (Exclusive license)	لیسانس دهنده در قلمرو لیسانس نه خود می‌تواند با لیسانس گیرنده شخصاً رقابت کند و نه می‌تواند به دیگری این حق را بدهد.	تنها لیسانس گیرنده
غیر انحصاری (Non-exclusive license)	لیسانس دهنده در قلمرو لیسانس هم خود می‌تواند به رقابت با لیسانس گیرنده پردازد و هم می‌تواند به دیگری اجازه‌ی رقابت با لیسانس گیرنده را بدهد.	لیسانس دهنده لیسانس گیرنده شخص ثالث [که از لیسانس دهنده مجوز داشته باشد]
منفرد (Sole license)	لیسانس دهنده در قلمرو لیسانس نمی‌تواند به دیگری حق رقابت با لیسانس گیرنده بدهد ولی خود می‌تواند با وی رقابت کند.	لیسانس دهنده لیسانس گیرنده

[۶۸- نکات کاربردی لیسانس انحصاری و منفرد]: در استفاده از مدل لیسانس

انحصاری و منفرد به نکات زیر توجه داشته باشید:

- **لزوم توجه و احتیاط لیسانس دهنده:** اگر لیسانس دهنده هستید در استفاده از مدل انحصاری احتیاط کنید؛ چراکه خودتان هم حق استفاده از لیسانس را نخواهید داشت. به علاوه، عدم استفاده از علامت تجاری توسط لیسانس گیرنده در لیسانس علامت تجاری می‌تواند چالش‌هایی برای اعتبار گواهینامه‌ی علامت به همراه بیاورد. اهمیت این احتیاط وقتی دوچندان می‌شود که برای پرداخت مابه‌ازاء از مدل حق امتیاز استفاده شود.
- **درج شرط حداکثر تلاش:** در قراردادهای لیسانس انحصاری رایج است که شرط حداکثر تلاش^{۳۳} گنجانده شود. بدین ترتیب، لیسانس گیرنده موظف می‌شود که تمام تلاش خود را برای دستیابی به بیشترین میزان تولید-فروش به انجام برساند. نیاز به ذکر نیست که این شرط برای حمایت از لیسانس دهنده است. با توجه به اینکه

شرط حداکثر تلاش ماهیتی «ذهنی» می‌تواند داشته باشد، چه بسا بتوان با تعیین شاخصه‌های عملکردی کلیدی^{۲۴} آن را عینی‌سازی کرد.

• **درج شرط تبدیل نوع لیسانس:** در جایی که مابه‌ازاء به صورت امتیاز تعیین می‌شود و قرارداد به صورت انحصاری یا منفرد است، توصیه می‌شود شرط تبدیل لیسانس به غیرانحصاری^{۲۵} گنجانده شود. در چنین شرطی پیش‌بینی می‌شود که اگر لیسانس‌گیرنده به میزان فروش/درآمدی نرسد، لیسانس تبدیل به غیرانحصاری خواهد شد.

[۶۹- نکات کاربردی لیسانس غیرانحصاری]: در استفاده از مدل لیسانس غیرانحصاری

به نکات زیر توجه داشته باشید:

• **لزوم توجه و احتیاط لیسانس‌گیرنده:** اگر لیسانس‌گیرنده هستید، در استفاده از این مدل احتیاط کنید؛ چراکه ممکن است مالک با دادن لیسانس به دیگری و ایجاد رقابت، مزیت اقتصادی لیسانس شما را از بین ببرد.

• **توجه به آثار عدم تعیین نوع لیسانس:** در صورتی که لیسانس‌گیرنده هستید توجه کنید که عدم تعیین نوع لیسانس باعث می‌شود که لیسانس از نوع «غیرانحصاری» تلقی شود. به موجب ماده‌ی ۵۱ آیین‌نامه: «... هر مجوز بهره‌برداری که به ثبت می‌رسد غیرانحصاری تلقی می‌گردد مگر اینکه دلایل انحصاری بودن ارائه شده باشد...». ماده‌ی ۱۴۱ آن آیین‌نامه قانون حمایت از اختراعات هم اعلام می‌کند که «اگر انحصاری یا غیرانحصاری بودن بهره‌برداری از علامت در مجوز ذکر نشود هر مجوز بهره‌برداری که به ثبت می‌رسد، غیرانحصاری تلقی می‌گردد».

• **امکان استفاده از مدل بینابین:** در اعطای مجوز بهره‌برداری ممکن است از مدل بینابین استفاده کرد و مثلاً استفاده از مال فکری را در یک قلمرو جغرافیایی انحصاری و دیگری غیرانحصاری تعیین کرد. از این مورد به لیسانس انحصاری محدود^{۲۶} تعبیر کرده‌اند.

• **شرط لیسانس‌گیرنده‌ی کامله‌الوداد:** در صورتی که لیسانس‌گیرنده هستید و لیسانس از نوع غیرانحصاری است، توصیه می‌شود شرط لیسانس‌گیرنده‌ی کامله‌الوداد^{۲۷} را در قرارداد بگنجانید. بر اساس این شرط، اگر لیسانس‌دهنده در آینده لیسانسی به سود شخص یا اشخاص دیگر به وجود آورد که مشتمل بر امتیازاتی بیشتر از لیسانس شما

باشد، بايد همان امتيازات را براي شما هم قائل شود. نمونه‌ي چنين شرطي اينگونه است: «اگر ليسانس دهنده در طول مدت ليسانس حاضر اقدام به انعقاد قرارداد ليسانسي به سود شخص ثالثي بنمايند که دربردارنده‌ي درصد حق الامتياز کمتری در مقايسه با اين ليسانس باشد، ليسانس دهنده ملزم است اين شرايط مناسب‌تر را در خصوص ليسانس حاضر نيز اعمال کند». البته توجه داشته باشيد که اجرائي شرط ليسانس گيرنده‌ي كامله‌الوداد در برخي فروض (قراردادهای با مابه‌ازای نامشابه که مثلاً مابه‌ازاء در يکي حق امتياز و ديگري مقطوع باشد) دشوار است.

• **تعيين تکليف حق اقامه‌ي دعوي:** به‌ويژه در صورتی که ليسانس غيرانحصاری است لازم است در خصوص اقدامات حمايتی در قالب اقامه‌ي دعوا از سوی ليسانس دهنده مقرره گذاري شود. در غالب سيستم‌های حقوقی باور بر اين است که دارنده‌ي ليسانس غيرانحصاری نمی‌تواند راساً بابت نقض اقامه‌ي دعوا کند.

بند پنجم: شرط تايدات و اعلانات

[۷۰- مفهوم و کارکرد شرط تايدات و اعلانات]: در برخي از قراردادها استفاده از شرط تايدات و اعلانات^{۲۸} شرطي اساسی و مهم است. گاهی در يک قرارداد يکي از طرفين (يا هر دوی آنها) صحت و درستی امري را تايد می‌کنند. مثلاً در قراردادهای خريد سهام شرکت رايج است که چنين شرطي گنجانده شود و طی آن فروشنده از جمله تايد کند که دفاتر و حساب‌های شرکت به‌صورت دقيق تنظيم شده و نشانگر دقيق وضعيت مالی شرکت هستند. اگر خلاف اين گزاره بعدتر مشخص شود، مسئوليت فروشنده را به‌همراه خواهد داشت. در قراردادهای ليسانس هم استفاده از شرط تايدات و اعلانات اساسی است. در واقع، ليسانس دهنده با امضای قرارداد نکاتی را به صورت ضمنی تايد می‌کند، از جمله اينکه مالک يا دارنده‌ي حق قانونی برای ليسانس دادن است. کارکرد شرط تايدات و اعلانات فهرست کردن اين موارد است تا در ادامه برای نقض آنها ضمانت اجرا تعيين شود.

[۷۱- فهرست تايدات و اعلانات رايج در قرارداد ليسانس]: رايج‌ترين موارد تايدات

و اعلاناتی که ليسانس دهنده در قرارداد ليسانس اعلام می‌کند، موارد آتی هستند:

الف) تايد اعتبار قانونی مال فکری؛

ب) تایید مالکیت لیسانس دهنده بر مال فکری؛
 پ) تایید اینکه استفاده‌ی لیسانس گیرنده ناقض حقوق اشخاص ثالث نخواهد بود.
 یک مورد هم در برخی از لیسانس‌ها استفاده می‌شود و آن مربوط به تایید قابلیت بهره‌برداری تجاری از مال فکری است. این مورد آخر به ویژه در لیسانس حق اختراع ممکن است استفاده شود. به‌طور خلاصه می‌توان تاییدات و اعلانات لیسانس را به شکل جدول زیر نشان داد:

نوع	مفهوم	نمونه شرط
اعتبار قانونی مال فکری (Validity of IP right)	لیسانس دهنده با این شرط تایید می‌کند که مال فکری به درستی و مطابق با قانون ایجاد شده است.	لیسانس دهنده تایید می‌کند که کلیه‌ی مقررات قانونی برای ثبت اختراع موضوع این قرارداد را به عمل آورده و پروانه‌ی اختراع موضوع قرارداد حاضر دارای اعتبار قانونی کامل است.
مالکیت لیسانس دهنده بر مال فکری (Title of the licensor)	در اینجا لیسانس دهنده بر وجود و درستی مالکیت خود بر مال فکری تاکید می‌کند.	لیسانس دهنده تایید می‌کند که مالک منحصر و بلامنزاع اختراع موضوع قرارداد حاضر بوده و اختراع مزبور کلاً یا جزئاً متعلق به دیگری یا متعلق حق دیگری نیست.
عدم تقاض حقوق ثالث (No conflicting license)	با این شرط لیسانس دهنده تایید می‌کند که لیسانس گیرنده از مال فکری ناقض حقوق شخص دیگری نبوده و نخواهد بود.	لیسانس دهنده تایید می‌کند که استفاده از اختراع موضوع این قرارداد ناقض حقوق هیچ شخص ثالثی نمی‌باشد و لیسانس دهنده هیچ گونه حقی مخالف با مفاد قرارداد حاضر برای هیچ شخصی ایجاد نکرده است.
قابلیت بهره‌برداری تجاری از اختراع	بدین معنا که اختراع قابلیت تجاری‌سازی را دارد، بدون اینکه لزوماً موفق باشد (نمونه‌ی تولید پروپیلان از متانول: MTP)	لیسانس دهنده تایید می‌کند که اختراع موضوع قرارداد قابلیت تجاری لازم را داشته و قابل عرضه به بازار می‌باشد.

- [۷۲- نکات کاربردی تنظیم تاییدات و اعلانات برای لیسانس دهنده]: در صورتی که لیسانس دهنده هستید، در هنگام تنظیم شرط تاییدات و اعلانات، به نکات زیر توجه کنید:
- **درج شرط حصری بودن تاییدات:** اصولاً به لیسانس دهندگان توصیه می‌شود که در انتهای تاییدات بندی در خصوص حصری بودن تاییدات^{۲۹} بگنجانند.
 - **عدم درج تایید قابلیت بهره‌برداری تجاری:** اصولاً به لیسانس دهندگان توصیه می‌شود تایید آخر (قابلیت بهره‌برداری تجاری از اختراع) را در قرارداد خود جای ندهند.
 - **لزوم درج قید «آگاهی» در تاییدیه اعتبار لیسانس:** در صورتی که لیسانس دهنده هستید در «تایید اعتبار لیسانس» توصیه می‌شود قید «تأیید آنجا که لیسانس دهنده آگاه است»^{۳۰} افزوده شود.
 - **امکان استفاده از شرط به‌چالش‌نکشیدن اعتبار پروانه مالکیت:** در مقابل تایید اعتبار پروانه از سوی لیسانس دهنده، نامبرده می‌تواند متقابلاً شرطی مبنی بر به‌چالش‌نکشیدن اعتبار پروانه توسط لیسانس‌گیرنده^{۳۱} را علیه لیسانس‌گیرنده درج کند. بسیاری از لیسانس دهندگان بر وجود این شرط در قرارداد تاکید می‌کنند. فلسفه‌ی این شرط کاستن از ریسک ابطال پروانه‌ی مال فکری و جلوگیری از نفع‌طلبی لیسانس‌گیرنده است. در تنظیم این شرط به نکات آتی توجه کنید:
- الف) در این شروط حتماً به محدودیت‌های حقوق رقابت کشورهای مرتبط و همچنین رویکرد کشور مربوطه به مخالفت یا عدم مخالفت این شرط با نظم عمومی باید توجه داشت. در واقع حقوقدانان و سیستم حقوقی کشورها سه رویکرد نسبت به این شرط در پیش گرفته‌اند: تجویز کلی؛ ممنوعیت کلی؛ رویکرد بینابین.
- ب) در حقوق ایران هم برخی متمایل به سمت باطل دانستن این شروط هستند. رویکرد رویه‌ی قضایی در این خصوص مبهم است. در نتیجه توصیه می‌شود در صورتی که لیسانس دهنده هستید توصیه می‌شود که دست‌کم بجای تنظیم شرط در قالب «شرط نتیجه» (فقدان حق به‌چالش‌کشیدن) آن را در قالب «شرط [ترک] فعل» (تعهد به چالش‌نکشیدن) تنظیم کرده و برای آن ضمانت اجرای قراردادی بگذارید. همچنین تصریح کنید که بی‌اعتباری این شرط تاثیری بر اعتبار سایر شروط قرارداد نخواهد داشت.

پ) به‌عنوان ضمانت اجرای شرط عدم چالش، در بسیاری موارد لیسانس‌دهنده برای خود حق فسخ لیسانس را در صورت ایجاد چالش از سوی لیسانس‌گیرنده پیش‌بینی می‌کند.

[۷۳- نکات کاربردی تنظیم تاییدیات و اعلانات برای لیسانس‌گیرنده]: در صورتی که لیسانس‌گیرنده هستید، در هنگام تنظیم شرط تاییدات و اعلانات، به نکات زیر توجه کنید:

- **لزوم درج شرط تکمیلی مصونیت در قبال ادعاهای ثالث:** برای تکمیل «تایید عدم نقض حقوق ثالث» می‌توان از شرط مصونیت در قبال ثالث^{۳۲} استفاده کرد.
- **لزوم توجه به حقوق دارندگان لیسانس سابق:** در هنگام درج تایید عدم نقض حقوق ثالث، حتماً به انتقال‌های سابق (و همچنین لیسانس‌های انحصاری سابقاً داده شده) توجه شود. دقت کنید که در صورتی که لیسانس مربوط به اختراعی باشد که «قبلاً در مورد آن مجوز بهره‌برداری انحصاری به ثبت رسیده است»، اداره‌ی مالکیت صنعتی از ثبت لیسانس به دلیل تعارض با حقوق لیسانس‌دارنده‌ی سابق خودداری خواهد کرد (بند ۱ ماده‌ی ۵۲ آیین‌نامه‌ی قانون اختراعات).
- **لزوم توجه به حق دادن لیسانس فرعی در فرضی که لیسانس‌دهنده مالک نیست:** در صورتی که لیسانس‌دهنده مالک علامت نبوده و خود لیسانس‌گیرنده از مالک باشد، لازم است داشتن حق لیسانس فرعی^{۳۳} در قرارداد وی با مالک اصلی چک شود.
- **امکان درج تاییدات عمومی:** برخی تاییدات عمومی در قراردادها هم می‌توانند به این فهرست افزوده شوند. برای نمونه تایید اینکه نماینده‌ی امضاکننده از سوی شرکت طرف قرارداد دارای کلیه‌ی اختیارات قانونی برای امضا است.

بند ششم: چک لیست قراردادهای ليسانس

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
عنوان قرارداد	آیا از استفاده از عناوین «اجاره» و «واگذاری انتفاع» پرهیز کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا مشخصات ضروری طرف مقابل درج شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
طرفین قرارداد	در صورت تعدد طرف(های) مقابل، آیا به نحوه‌ی اشتراك نامبردگان در مسئولیت، تعهدات و حقوق توجه شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا نماینده‌ی شخص حقوقی امضاکننده‌ی قرارداد دارای سمت و اختیارات لازمه است؟	☐ بله ☐ خیر	
شرایط صحت قرارداد	آیا وکلای طرفین قرارداد سمت و اختیارات لازمه برای امضای قرارداد را دارند؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به شرایط چهارگانه‌ی عمومی لازم برای صحت قراردادها توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر م.ف. از مالکیت‌های صنعتی است، آیا به مسأله‌ی لزوم «ثبت قرارداد مجوز بهره برداری» نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی (+تعیین متعهد، زمان اجرای تعهد و آثار عدم اجرای آن) توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر م.ف. از مالکیت‌های صنعتی است، آیا به مسأله‌ی لزوم «تنظیم سند رسمی مجوز بهره‌برداری» (+تعیین زمان اجرای تعهد و آثار عدم اجرای آن) توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
دامنه‌ی لیسانس	آیا تعریف کامل و روشنی از «حقوق» مورد انتقال و اطلاعات، آموزش‌ها و حقوق تکمیلی آن در قرارداد ارائه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر لیسانس دهنده هستید، آیا شرط «فقدان حقوق ضمنی» را برای حصری کردن حقوق گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که قرارداد نسبت به گواهینامه‌های اصلاحی و تکمیلی اختراع هم شمول دارد آیا نسبت به شمول موضوع به آنها تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر اجازه‌ی دادن لیسانس فرعی برای لیسانس گیرنده وجود دارد، آیا درخصوص نحوه‌ی تقسیم درآمد ناشی از لیسانس فرعی تعیین تکلیف کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که لیسانس گیرنده بخشی از یک گروه شرکتی است، آیا به مساله‌ی امکان / عدم امکان دادن لیسانس فرعی به شرکت‌های عضو گروه شرکتی پرداخته‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به دامنه‌ی زمانی ایجاد حق برای لیسانس گیرنده، نحوه‌ی تمدید آن و تعهداتی که پس از انقضاء نیز ادامه می‌یابند، اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
تعریف مابه‌ازاء	آیا نوع مابه‌ازاء (مقطوع، حق امتیاز، ترکیبی) را به دقت انتخاب کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	در حالتی که موضوع قرارداد بیش از یک م.ف. یا ترکیب م.ف. و اسرار تجاری است، مابه‌ازاء جداگانه برای هر یک تعریف کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که ليسانس انحصاری است و شما ليسانس دهنده هستید، آیا شرط «حداکثر تلاش» یا «شاخصه‌های عملکردی» برای ليسانس گیرنده با ضمانت اجرای فسخ قرارداد توسط ليسانس دهنده تعیین کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا زمان پرداخت مابه‌ازاء دقیقاً تعیین شده است؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که مابه‌ازاء به صورت حق امتیاز باشد، آیا «مبنای محاسبه» و «نحوه‌ی محاسبه» را دقیقاً تعیین کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که مابه‌ازاء به صورت حق امتیاز باشد، حسب مورد از شرط «حداقل حق امتیاز» یا «حداکثر حق امتیاز» استفاده کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر ليسانس دهنده هستید، آیا «شرط تعهد به گزارش دهی» و «شرط بازرسی و حسابرسی» را در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
نوع ليسانس و تعهدات خاص آن	آیا نوع ليسانس با توجه به نحوه‌ی مشارکت طرفین (انحصاری، غیرانحصاری و منفرد) را تعیین کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	اگر ليسانس دهنده هستيد و ليسانس انحصاری است، آیا از شرط «تبدیل ليسانس به غيرانحصاری» در فرض عدم دستیابی ليسانس گیرنده به شاخصه‌ها استفاده کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	درموردی که ليسانس گیرنده هستيد و ليسانس غيرانحصاری است، آیا از شرط «ليسانس گیرنده‌ی کامله‌الوداد» استفاده کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که ليسانس گیرنده هستيد و ليسانس غيرانحصاری است، آیا به تعهد ليسانس دهنده به اقامه‌ی دعوا برای جلوگیری از نقض حقوق توسط اشخاص ثالث اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
سایر تعهدات طرفین	آیا تعهد به ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی و متعهد آن توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به «تاریخ تنظیم سند رسمی» توجه کرده و برای آن تاریخ (و مشخصات دفترخانه) تعیین کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که ليسانس گیرنده هستيد، آیا تعهد ليسانس دهنده به «تسلیم مدارک، مستندات و فایل‌های لازم» را (+ تاریخ تسلیم، نحوه‌ی تسلیم، ضمانت اجرای عدم تسلیم) را پیش‌بینی کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پوښش	پاسخ	توضیحات
	اگر ليسانس گیرنده هستید و استفاده از م.ف نیازمند آموزش است، آیا به «تعهد ليسانس دهنده به آموزش» (+میزان ساعات، نحوه، محل، متریکال آموزشی) اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به «تعهد طرفین به رازداری» (با در نظر گرفتن چک لیست موافقتنامه‌ی محرمانگی) تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر از شرط «عدم چالش» استفاده می‌کنید، آیا سعی کرده‌اید آن را در قالب «شرط ترک فعل» تنظیم کنید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا مالکیت بهبودها / پیشرفت‌ها را تعیین کرده و در صورتی که قصد اعطای ليسانس بهبودهای فناوری را دارید، آیا به جزئیات آن توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
تاییدات و اعلانات	اگر ليسانس گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «اعتبار قانونی م.ف.» در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر ليسانس گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «مالکیت ليسانس دهنده بر م.ف.» در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر ليسانس گیرنده هستید، آیا تایید «عدم نقض حقوق ثالث» قانونی م.ف. در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر ليسانس گیرنده هستید، آیا برای تکمیل تایید اعتبار قانونی م.ف. شرط «مصونیت در قبال ثالث» را در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	اگر لیسانس گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «قابلیت بهره‌برداری تجاری از اختراع» در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر لیسانس دهنده هستید، آیا «حصری بودن تاییدات» را در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐	
	اگر لیسانس دهنده هستید، قید «تا بدانجا که لیسانس دهنده می‌داند» را در تاییدات افزوده‌اید؟	☐	
طرق جبرانی نقض تعهد	آیا به وجه التزام (خسارت مقطوع) روزانه/هفتگی/ماهانه بابت نقض تعهدات اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا امکان درج خسارت انتفاعی (Disgorgement) داشته‌اید؟ و (اگر آری)، آن را در قرارداد درج کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به امکان مطالبه‌ی عدم‌النفع ناشی از نقض تعهد طرف مقابل تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که در معرض مسئولیت هستید، آیا به «سقف مسئولیت» اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که لیسانس گیرنده هستید، آیا به تسری طرق جبرانی به «نقض تاییدات» هم تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
مقرره‌های پایانی	حل و فصل اختلاف	روش حل و فصل اختلافات طرفین مشخص شده است؟	☐ بله ☐ خیر
	اختلاف	در صورت شرط داوری، آیا بر لزوم‌الاتباع بودن رای داوری تصریح شده است؟	☐ بله ☐ خیر
		در صورت شرط داوری، آیا بر زبان و مقر داوری تصریح شده است؟	☐ بله ☐ خیر
		در صورت شرط داوری، آیا به استقلال شرط داوری تصریح شده است؟	☐ بله ☐ خیر
		در صورت شرط داوری، آیا به اینکه موضوع از موضوعات داوری‌پذیر باشد و طرفین امکان مراجعه به داوری داشته باشند توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر
	اخطارها	آیا در مورد نحوه‌ی انجام اخطارها و ابلاغ‌ها تعیین تکلیف شده است؟	☐ بله ☐ خیر
آیا در مورد فرض بطلان یا عدم قابلیت اجرایی یکی از شروط تعیین تکلیف شده است؟		☐ بله ☐ خیر	
			آیا از خدمات حقوقی یک حقوقدان برای بررسی نهایی بهره برده‌اید؟

پی‌نوشت‌ها:

۱. در این فصل (قرارداد لیسانس) و فصل بعدی (قرارداد انتقال) تنها در ارتباط به آن دسته از دارایی‌های فکری می‌پردازیم که به ثبت رسیده‌اند. حمایت دارایی‌های فکری که به ثبت نرسیده باشند (تحت هر عنوانی همچون دانش فنی، پایگاه داده و اسرار تجاری) مستلزم ریزینی‌های حقوقی و استفاده هم‌زمان از مفاد قرارداد این فصل و برخی از مفاد فصل مربوط به موافقتنامه‌های محرمانگی است.

۲. لطفاً توجه داشته باشید که همانند دانستن قرارداد لیسانس دارایی فکری با قرارداد اجاره‌ی اموال فیزیکی، صرفاً یک تشبیه است و در مورد ماهیت قرارداد لیسانس بحث‌های فراوانی وجود دارد و برخی حقوقدانان لیسانس را با قرارداد اجاره متفاوت می‌دانند (برای نمونه، نک. صابری، روح‌الله (۱۳۹۳)، *قراردادهای لیسانس*، تهران؛ انتشارات شهردانش، ج. ۲، ش. ۹۳-۸۵، صص. ۶۵-۶۲). به خاطر همین مباحث است که پیشنهاد می‌شود در عنوان قرارداد از «اجاره» یا «واگذاری انتفاع» استفاده نکنید. به جای آن از عنوان «قرارداد اجازه بهره‌برداری» یا «قرارداد لیسانس» مالکیت فکری مربوطه استفاده کنید.

۳. این نکته را هم متذکر شویم که قرارداد لیسانس در سطح فراملی رواج فراوانی دارد. کسب و کارهای نوپا ممکن است در مرحله‌ای از رشد خود درگیر برخی از این قراردادهای فراملی شوند. به این منظور سعی کردم در هر مورد معادل انگلیسی شروطی که بدانها ارجاع داده‌ام را بیاورم. برای آشنایی بیشتر و دیدن نمونه قراردادهای لیسانس به زبان انگلیسی، به منبع معتبر زیر مراجعه کنید. در بسیاری از مطالب این کتابچه به این منبع توجه داشته‌ام.

Jager, Melvin F. (2016), *Licensing Law Handbook*, Thomson Reuters.

۴. اگر خواننده‌ی این کتابچه هستید و حقوق خواننده‌اید، امیدوارم به من خُرده نگیرید که بعضی از این شروط اختصاصی در واقع شروط صحت لیسانس نیستند بلکه شروط نفوذ آن و دارای اثر شدن آن هستند. این کتابچه در وهله‌ی اول برای مخاطب غیرحقوقی / کمترحقوقی نوشته شده و در دلیل این فعالان، آنچه مهم است «اثر داشتن» قرارداد است. از این جهت بدون تفکیک دقیق حقوقی سعی در نزدیک کردن مطلب به ذهن خوانندگان کردم.

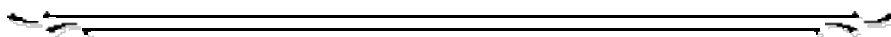
۵. برای آشنایی با مالکیت‌های صنعتی به زبان ساده می‌توانید از این منبع استفاده کنید: سیدین، علی و مهدی کارچانی (۱۴۰۰)، *حقوق مالکیت فکری: جنبه‌های کاربردی مرتبط با کسب‌وکار*، تهران؛ انتشارات کتاب طه، چ ۱.

6. No implied rights
7. Reissue patent
8. Continuation patent
9. Grant-back license
10. Improvements
11. Prospective clause
12. Affiliate/Subsidiary
13. Evergreen clauses
14. Worldwide
15. Royalty Base
16. Report Obligation Clause
17. Inspection and Audit Provision
18. Fluctuating Royalty / Sliding Royalty
19. Intertwining of the Royalties

20. Minimum Royalty Payment
21. Maximum Royalty / Royalty Capping Clause
22. Cross-license
23. Best Efforts Clause
24. KPI
25. Conversion clause
26. Relatively Exclusive License / Limited Exclusive License
27. The Most Favored Licensee Clause
28. Warranties & Representations
29. No further warranties
30. To the Best Knowledge of the Licensor
31. No challenge clause
32. Holding harmless clause
33. Sublicensing

فصل چهارم

قرارداد انتقال مالکیت فکری

◀ درآمد

[۷۴- مفهوم و کارکرد قرارداد انتقال مالکیت فکری]: قرارداد انتقال مالکیت فکری^۱ قراردادی است که برای واگذاری مالکیت یک مال فکری در مقابل مبلغ و مابه‌ازایی مشخص استفاده می‌شود. در مقام تشبیه می‌توانیم بگوییم که قرارداد انتقال مالکیت مال فکری مشابه قرارداد فروش یک مال فیزیکی است.^۲ به این ترتیب تفاوت قرارداد انتقال مالکیت فکری با قرارداد اجاره‌ی بهره‌برداری (لیسانس) مشخص می‌شود. در قرارداد لیسانس، مال فکری از مالکیت مالک خارج نشده و به مالکیت دیگری (لیسانس‌گیرنده) منتقل نمی‌شود. پس در خصوص مال موضوع لیسانس دو شخص دارای حق هستند: یکی مالک (لیسانس‌دهنده) و دیگری لیسانس‌گیرنده. این در حالی است که در ارتباط با قرارداد انتقال مالکیت، پس از انعقاد قرارداد، دیگر مالک سابق (انتقال‌دهنده)^۳ حق مالکیتی بر مال نداشته و تنها با یک مالک (انتقال‌گیرنده)^۴ روبه‌رو هستیم.

قرارداد انتقال مالکیت فکری در چندین موقعیت کسب‌وکاری می‌تواند گزینه‌ی مطلوب باشد. از میان این موقعیت‌ها به دو مورد اصلی اشاره می‌کنیم:

الف) برخی از پدیدآورندگان آفرینش‌های فکری متبحر در ایجاد ایده‌های جدیدند. این گروه همچون توماس ادیسون‌اند و با یک ابداع خود را تعریف نمی‌کنند. قالب انتقال مالکیت مال فکری برای این گروه می‌تواند ابزاری مناسب جهت تامین سرمایه باشد. در واقع این اشخاص می‌توانند پس از ثبت اختراع، این اختراع را به شخص دیگری واگذار کنند و با پولی که به دست می‌آورند، زمینه را برای تجاری‌سازی اختراعات بعدی خود مهیا کنند.

ب) قرارداد انتقال مالکیت فکری برای برخی از سرمایه‌گذاران هم به‌عنوان انتقال‌گیرنده‌ی مالکیت مال فکری جذابیت دارد. در واقع برخی از شرکت‌های بزرگ در بازار، پس

از پیدایش اختراعی جدید در زمینه‌ی فعالیت آنها، بلافاصله به فکر تملک و به دست آوردن این فناوری جدید می‌افتند. در اکثر مواقع این فکر نه به خاطر تولید محصولات جدید، بلکه برای «حبس فناوری» صورت می‌گیرد. چنین شرکت بزرگی سرمایه‌گذاری هنگفتی بر تکنولوژی سابق خود کرده و تبدیل خط تولید خود به فناوری جدید را مستلزم ورود زیان فراوان به خود می‌بیند. البته این رویه می‌تواند با الزامات حقوق رقابت در تعارض باشد ولی این تعارض احتمالی با موازین حقوق رقابت چیزی از جذابیت قراردادهای انتقال مالکیت مال فکری برای شرکت‌های بزرگ کم نمی‌کند.

بسیاری از نکات و شرایط قرارداد انتقال مالکیت فکری، مانند قرارداد لیسانس است. برای جلوگیری از حجیم شدن این کتابچه و سردرگمی خوانندگان محترم، این موارد تکراری را (جز در برخی مواردی که به‌نظم لازم آمد) در اینجا نیاوردم.

بند نخست: شرایط اعتبار قرارداد انتقال

[۷۵- طرح کلی شرایط عمومی و اختصاصی قرارداد انتقال]: شرایط عمومی و اختصاصی قراردادهای انتقال مالکیت مال فکری تفاوت چندانی با شرایط عمومی و اختصاصی قراردادهای اجازه‌ی بهره‌برداری (لیسانس) ندارد (نک. پیش از این، ش. ۵۸-۵۶). بنابراین، هر دو طرف قرارداد انتقال فناوری هم باید از «اراده‌ی کامل» و «توانایی قانونی انجام معامله» برخوردار باشند. همچنین موضوع انتقال باید کاملاً مشخص بوده و قرارداد هم با هدف نامشروع منعقد نشده باشد (مثلاً انتقال فناوری تولید مشروبات الکلی صحیح نیست). علاوه بر این شرایط عمومی، قرارداد انتقال مالکیت فکری باید نزد اداره‌ی ثبت مالکیت صنعتی به ثبت رسیده و مفاد آن آگهی شود. «ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی و آگهی مفاد آن» برآمده از ماده‌ی (۴۸) قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری است که اینگونه تنظیم شده است: «هرگونه تغییر در مالکیت اختراع، ثبت طرح صنعتی یا ثبت علائم تجاری یا علامت جمعی یا حق مالکیت ناشی از تسلیم اظهارنامه، به درخواست کتبی هر ذی‌نفع از اداره‌ی مالکیت صنعتی انجام شده و به ثبت می‌رسد و جز درمورد تغییر مالکیت اظهارنامه توسط اداره‌ی مذکور آگهی می‌شود. تاثیر این گونه تغییر نسبت به اشخاص ثالث منوط به تسلیم درخواست

فصل چهارم - قرارداد انتقال مالکیت فکری □ ۱۰۵

مذکور است». تنظیم سند رسمی در خصوص این قرارداد هم ضروری است (ماده ۱۷۸ آیین‌نامه‌ی قانون ثبت اختراعات). به همین ترتیب در اینجا هم باید متذکر شویم که الزام به «ثبت قرارداد و آگهی مفاد آن» و «تنظیم سند رسمی انتقال» تنها در ارتباط با مالکیت‌های صنعتی است. در خصوص مالکیت‌های ادبی-هنری، انتقال به‌صرف قرارداد عادی هم امکان‌پذیر است. در نهایت باید این نکته را بیافزاییم که اگر در صدد انتقال یک دارایی فکری از نوع علامت تجاری هستیم، این انتقال نباید «در مواردی مانند ماهیت، مبدأ، مراحل ساخت، خصوصیات یا تناسب با هدف کالاها یا خدمات سبب گمراهی یا فریب عمومی شود». در غیر این صورت قرارداد در نظر قانونگذار نامعتبر است (ماده ۴۸ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری).

این توضیحات را می‌توان به شکل جدول زیر خلاصه کرد:

نوع شرط	توضیح	در نتیجه:
شرایط عمومی (ماهوی)	اهلیت طرفین: طرفین و امضاکنندگان قرارداد ممنوعیت و محدودیتی نداشته باشند.	قرارداد با کودکان و مجانین نادرست است. قرارداد با ورشکستگان نادرست است.
	اراده‌ی کامل طرفین: انتقال‌دهنده مالک مال باشد و هر دو طرف تحت اجبار نبوده و مرتکب اشتباهی نشوند.	قرارداد اکراهی (اجباری) نادرست است.
	معلوم و معین بودن موضوع: مال فکری موضوع انتقال کاملاً برای طرفین روشن باشد.	انتقال یکی از دو مال فکری نادرست است. انتقال مال فکری که ویژگی‌های اساسی و کاربرد اساسی آن برای انتقال‌گیرنده نامشخص است نادرست است.
شرط اختصاصی	مشروع بودن انگیزه مشترک: هدف مشترک طرفین از قرارداد امر غیرقانونی نباشد.	انتقال فناوری تولید مشروبات نادرست است.
	ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی و آگهی مفاد آن	انتقال به‌موجب قرارداد عادی به‌خودی‌خود حائز اثر نسبت به دیگران نیست.
	تنظیم سند رسمی انتقال گمراه‌کننده نبودن (در انتقال علامت تجاری)	

بند دوم: تعریف موضوع و حقوق

[۷۶- مفهوم و کارکرد شرط]: آنچه که به موجب قرارداد انتقال منتقل می‌شود باید کاملاً روشن و واضح باشد. این روشن بودن از سه منظر می‌تواند محقق شود:

الف) از نظر جنس مال فکری موضوع انتقال؛

ب) از نظر مرحله‌ی تکوین مال فکری موضوع انتقال؛

پ) از نظر حقوقی بر مال که انتقال پیدا می‌کنند.

[۷۷- نکات کاربردی برای تعریف جنس مال فکری موضوع انتقال]: پیش از این

اشاره کردیم که اموال فکری در حقوق به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) مالکیت‌های ادبی و هنری که گره بیشتری به شخصیت فرد خورده‌اند و جنبه‌ی تجاری آنها کم‌رنگ‌تر از دسته‌ی دوم است.

ب) مالکیت‌های صنعتی که ارزش اقتصادی و تجاری آنها بیشتر از جنبه‌های شخصی اهمیت دارد.

در مالکیت‌های ادبی و هنری در کنار «حقوق مادی»، «حقوق معنوی» هم وجود دارد که حق انتساب و هرگونه تغییر را برای پدیدآورنده محفوظ می‌دارد. در مالکیت‌های صنعتی تنها رگه‌ی کم‌رنگی از حقوق معنوی در بحث انتساب وجود دارد و سایر حقوق مادی هستند. صرف‌نظر از مقررات و نظام‌های حمایتی متفاوت این دو دسته از اموال فکری، دو نکته را گوشزد می‌کنم:

- **توجه به غیرقابل انتقال بودن حقوق معنوی:** برخلاف عرف رایج قراردادنویسی در ایران، اصولاً «حقوق معنوی» قابل انتقال نیست. از جمله ماده‌ی ۴ قانون مولفان و مصنفان ۱۳۴۸ اعلام می‌دارد که «حقوق معنوی پدیدآورنده محدود به زمان و امکان نیست و غیرقابل انتقال است». در نتیجه اینکه در برخی قراردادها ذکر می‌شود که «کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این اثر منتقل شد»، نادرست بوده و نسبت به بخشی از موضوع (انتقال حقوق معنوی)، قرارداد باطل است. این بطلان جزئی مشکلات دیگری به لحاظ حقوقی در پی دارد. به همین خاطر توصیه‌ی اکید می‌کنم که از نگارش انتقال حقوق معنوی پرهیز کنید.

- **لزوم توجه به محدوددهی حقوق معنوی در مالکیت‌های ادبی و هنری:** حقوق معنوی در مالکیت‌های ادبی و هنری نقش اساسی دارد. در نتیجه در تعریف هر یک

از حقوقی که منتقل می‌شوند باید توجه داشته باشیم که آنچه می‌نویسیم یک حق معنوی نباشد.

[۷۸- نکات کاربردی مربوط به مرحله ی تکوین مال فکری]: حق بر مالکیت‌های

صنعتی در دو مرحله ایجاد می‌شود:

الف) حقی مقدماتی از زمان ثبت اظهارنامه به وجود می‌آید.

ب) حق مقدماتی به وجود آمده در نهایت با قبول اظهارنامه و ثبت مالکیت اختراع، علامت تجاری یا طرح صنعتی تقاضاشده به نام متقاضی، تثبت می‌شود.

تفکیک بین این دو مرحله در مالکیت‌های ادبی و هنری وجود ندارد. حالا که این مقدمه را دانستیم، اضافه کنیم که مالکیت صنعتی موضوع انتقال می‌تواند حقوق ناشی از اظهارنامه باشد یا یک مال فکری ثبت‌نهایی شده. تنها نکته‌ی کاربردی که باید به آن دقیقاً توجه کنید این است که انتقال حق بر اظهارنامه با ریسک همراه است و ممکن است فرآیند بررسی اظهارنامه لزوماً منتهی به ثبت مال فکری نشود. در نتیجه لازم است کلیه اقدامات حفاظتی و حمایتی مربوطه برای فرض پذیرفته‌نشدن اظهارنامه را در قرارداد پیش‌بینی کنید.

[۷۹- نکات کاربردی برای تعریف دامنه‌ی حقوق موضوع انتقال]: با ثبت مالکیت

یک مال فکری برای یک شخص، مجموعه‌ای از حقوق برای وی ایجاد می‌شود. هر استفاده‌ای که از مال مربوطه بتوان به عمل آورد ذیل حقوق ناشی از مالکیت آن مال فکری قابل تعریف هستند. حال مالک ممکن است تمام این حقوق را به انتقال‌گیرنده منتقل کند یا تنها بخشی از آنها را. در نتیجه لازم است از این جهت هم موضوع قرارداد با درستی تعریف شود. در تنظیم این موضوع، به نکات زیر توجه داشته باشید:

• لزوم جامع و روشن بودن فهرست حقوق انتقالی در انتقال جزئی: در انتقال جزئی فهرستی کامل و روشن از حق‌هایی که موضوع انتقال هستند تهیه کنید.

• لزوم توجه به حقوق ناشی از پروانه‌های در کشورهای مختلف: لازم است انتقال‌گیرنده به این نکته توجه کند که هر پروانه/گواهینامه اصولاً برای «یک کشور» صادر می‌شود و در فرضی که قصد انتقال تمامی حقوق انتقال‌دهنده ناشی از ثبت اختراع/علامت تجاری/ طرح صنعتی در کشورهای را دارید، لازم است به

تک تک کشورها و پروانه‌های صادره از سوی آنها توجه کنید و این مساله را در قرارداد ذکر کنید.

- لزوم توجه به حقوق، اطلاعات و آموزش‌های ضروری برای استفاده از موضوع: به حقوق، اطلاعات و آموزش‌هایی که برای استفاده از موضوع اصلی ضروری هستند توجه کنید.

بند سوم: تعریف تعهدات طرفین

[۸۰- طرح کلی تعهدات طرفین]: موضوع قرارداد انتقال مالکیت مال فکری عبارت است و گذاری مالکیت یک دارایی فکری در برابر مبلغ یا مال مشخصی است. تعهدات طرفین هم بر همین اساس تعریف می‌شود. انتقال‌دهنده متعهد به انتقال مالکیت مال فکری به همراه تعهدات فرعی است که از این تعهد اصلی ناشی می‌شود. انتقال‌گیرنده هم موظف به پرداخت مبلغ به همراه تمامی تعهدات فرعی است که از این تعهد اصلی ناشی می‌شود.

[۸۱- نکات کاربردی تعریف تعهدات انتقال‌دهنده]: می‌توان چهار تعهد اصلی را

برای انتقال‌دهنده در نظر گرفت:

الف) تعهد به ثبت رسمی انتقال: دیدیم که ثبت قرارداد انتقال به صورت رسمی و همچنین ثبت این قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی برای اینکه بتوان به انتقال در برابر اشخاص ثالث استناد کرد، ضروری است. به همین خاطر پیشنهاد می‌شود بندی برای تعریف جزئیات این تعهد و زمان‌بندی لازمه اختصاص یابد.

ب) تعهد به تسلیم مدارک و اطلاعات: در بسیاری از موارد، بهره‌برداری از اختراع نیازمند دریافت مدارک و اطلاعات تکمیلی از انتقال‌دهنده است. در این موارد باید جزئیات این مدارک و اطلاعات و نحوه‌ی انتقال آنها به همراه ضمانت اجرای عدم انتقال در قرارداد ذکر شود.

پ) تعهد به آموزش: در برخی موارد صرف دریافت مدارک و اطلاعات انتقال‌گیرنده را قادر به استفاده از مال فکری نمی‌کند، بلکه لازم است آموزش‌های لازم هم به انتقال‌گیرنده یا پرسنل وی داده شود. در این صورت باید جزئیات و ضمانت اجراها در قرارداد ذکر شود.

ت) تعهد به رازداری: انتقال گیرنده با انتقال مالکیت فکری، دیگر سمت و جایگاهی در رابطه با مال فکری ندارد.

با این حال وی در عالم بیرون هنوز اطلاعات مربوطه را داشته و می تواند آن را در اختیار اشخاص دیگر قرار دهد. پیشنهاد می کنم در این موارد انتقال دهنده را ملزم به رازداری کرده و ضمانت اجرای موثر برای نقض این تعهد تعیین کنید.

[۸۲- نکات کاربردی تعریف تعهدات انتقال گیرنده]: شاید دو تعهد برای انتقال گیرنده

از سایر تعهدات مهم تر و اساسی تر باشد:

الف) تعهد به پرداخت مابه‌ازاء: قرارداد انتقال مالکیت مال فکری اصولاً رایگان نیست. لازم است که مابه‌ازاء و نحوه و زمان بندی پرداخت آن به دقت تعریف شود. برخلاف لیسانس، در انتقال مالکیت فکری اصولاً از مدل مبلغ مقطوع برای تعیین مبلغ استفاده می شود.

ب) تعهد به رازداری در انتقال جزئی: اگر انتقال حقوق انتقال جزئی باشد این امکان برای انتقال گیرنده وجود دارد که با افشای اطلاعات به دیگران، زمینه را برای نقض حقوق انتقال دهنده‌ی جزئی باز کند. این شرط می تواند در این موارد حمایت‌هایی را از انتقال دهنده برقرار کند.

به‌طور خلاصه تعهدات طرفین را در جدول زیر ببینید:

طرف قرارداد	سرفصل تعهدات	نمونه شرط
انتقال - دهنده	تعهد به ثبت رسمی انتقال	انتقال دهنده موظف است به منظور ثبت رسمی مراتب انتقال مالکیت به انتقال گیرنده، ضمن حضور در دفترخانه‌ی شماره‌ی ... تهران در تاریخ ... نسبت به تنظیم سند رسمی صلح حقوق درخصوص موضوع معامله‌ی حاضر به انتقال گیرنده اقدام و حداکثر تا تاریخ ... نسبت به ثبت و آگهی مراتب انتقال نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی اقدام کند.
	تعهد به تسلیم م.ف.	انتقال دهنده موظف است حداکثر تا تاریخ ... نسبت به تحویل و تسلیم گواهی‌نامه‌ی اختراع و اسناد، دستورالعمل‌ها، نقشه‌های فنی، وسایل و تجهیزات، ارائه خدمات آموزشی، فنی، مهندسی، مدیریتی مربوط به موضوع قرارداد به انتقال گیرنده در قبال اخذ رسید اقدام کند.

۱۱۰ □ راهنمای تنظیم قراردادهای مرتبط با مالکیت فکری برای بنگاه‌های کوچک و ...

طرف قرارداد	سرفصل تعهدات	نمونه شرط
	تعهد به آموزش	انتقال‌دهنده موظف است نسبت به برگزاری دوره‌ی آموزشی در خصوص نحوه‌ی استفاده و بهره‌برداری از اختراع موضوع این قرارداد به مدت ... ساعت از تاریخ ... تا تاریخ ... اقدام کند.
	تعهد به رازداری	انتقال‌دهنده از افشای اطلاعات مرتبط با مال فکری موضوع این قرارداد نزد شخص یا اشخاص ثالث خودداری خواهد کرد.
انتقال-گیرنده	تعهد به پرداخت عوض (مبلغ)	انتقال‌گیرنده در قبال دریافت حقوق مشروحه‌ی این قرارداد بر مال فکری، متعهد به پرداخت عوض قراردادی موضوع این ماده در مواعد و سررسیدهای تعیین شده می‌باشد.
	تعهد به رازداری (در انتقال جزئی)	انتقال‌گیرنده از افشای اطلاعات مرتبط با مال فکری موضوع این قرارداد نزد شخص یا اشخاص ثالث خودداری خواهد کرد.

بند چهارم: چک لیست قرارداد انتقال مالکیت فکری

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات	
عنوان قرارداد	آیا از استفاده از عناوین «خرید» و «فروش» پرهیز کرده‌اید؟	☐ بله	☐ خیر	
	طرفین قرارداد	آیا مشخصات ضروری طرف مقابل درج شده است؟	☐ بله	☐ خیر
		در صورت تعدد طرف(های) مقابل، آیا به نحوه‌ی اشتراک نامبردگان در مسئولیت، تعهدات و حقوق توجه شده است؟	☐ بله	☐ خیر
		آیا نماینده‌ی شخص حقوقی امضاکننده‌ی موافقتنامه دارای سمت و اختیارات لازمه است؟	☐ بله	☐ خیر
		آیا وکلای طرفین قرارداد سمت و اختیارات لازمه برای امضای قرارداد را دارند؟	☐ بله	☐ خیر
		شرایط صحت قرارداد	آیا به شرایط چهارگانه‌ی عمومی لازم برای صحت قراردادها توجه کرده‌اید؟	☐ بله
اگر م.ف. از مالکیت‌های صنعتی است، آیا به مساله‌ی لزوم «ثبت قرارداد انتقال» نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی (+تعیین متعهد، زمان اجرای تعهد و آثار عدم اجرای آن) توجه کرده‌اید؟	☐ بله		☐ خیر	
اگر م.ف. از مالکیت‌های صنعتی است، آیا به مساله‌ی لزوم «تنظیم سند رسمی انتقال» (+تعیین زمان اجرای تعهد و آثار عدم اجرای آن) توجه کرده‌اید؟	☐ بله		☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
تعریف م.ف. موضوع انتقال	در تعریف موضوع قرارداد، آیا توجه داشته‌اید که «حقوق معنوی» م.ف. قابل انتقال نیست؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر م.ف. موضوع قرارداد موضوع اظهارنامه‌ی ثبت بوده ولی هنوز ثبت نشده، تصریح کرده‌اید که حق بر «اظهارنامه» موضوع انتقال است؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال‌گیرنده‌ی حق بر اظهارنامه‌ی م.ف. هستید، به ریسک‌ها و خطرات ناشی از عدم ثبت اظهارنامه توجه داشته‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر در پی انتقال گرفتن جزئی م.ف. هستید آیا فهرست کامل و روشنی از حقوقی که قصد انتقال گرفتن آنها را دارید در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به «شمول سرزمینی» پروانه‌های م.ف. که در صدد انتقال گرفتن آن هستید توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا حقوق، اطلاعات و آموزش‌هایی که برای بهره‌برداری کامل از م.ف. موضوع قرارداد ضروری هستند توجه کرده و در موضوع آنها را گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	تعهدات طرفین	آیا تعهد به ثبت قرارداد نزد اداره‌ی مالکیت صنعتی و متعهد آن توجه کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر
آیا به «تاریخ تنظیم سند رسمی» توجه کرده و برای آن تاریخ (و مشخصات دفترخانه) تعیین کرده‌اید؟		☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	در صورتی که انتقال گیرنده هستید، آیا تعهد انتقال دهنده به «تسلیم مدارک، مستندات و فایل های لازم» را (+ تاریخ تسلیم، نحوه ی تسلیم، ضمانت اجرای عدم تسلیم) را پیش بینی کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال گیرنده هستید و استفاده از م.ف نیازمند آموزش است، آیا به «تعهد انتقال دهنده به آموزش» (+میزان ساعات، نحوه، محل، متریکال آموزشی) اشاره کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال گیرنده هستید و انتقال کلی است، آیا به «تعهد انتقال دهنده به رازداری» (با در نظر گرفتن چک لیست موافقتنامه ی محرمانگی) تصریح کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال دهنده هستید، آیا به «مابه ازای دریافتی از انتقال گیرنده» (+نحوه ی پرداخت، ضمانت اجرای عدم پرداخت) توجه کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال دهنده هستید و انتقال جزئی است، آیا به «تعهد انتقال گیرنده به رازداری» (با در نظر گرفتن چک لیست موافقتنامه ی محرمانگی) تصریح کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
تاییدات و اعلانات	اگر انتقال گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «اعتبار قانونی م.ف.» در قرارداد گنجانده اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	اگر انتقال گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «مالکیت انتقال دهنده بر م.ف.» در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال گیرنده هستید، آیا تایید «عدم نقض حقوق ثالث» قانونی م.ف. در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال گیرنده هستید، آیا برای تکمیل تایید اعتبار قانونی م.ف. شرط «مصونیت در قبال ثالث» را در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال گیرنده هستید، آیا تایید در خصوص «قابلیت بهره‌برداری تجاری از اختراع» در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	اگر انتقال دهنده هستید، آیا «حصری بودن تاییدات» را در قرارداد گنجانده‌اید؟	☐	
طرق جبرانی نقض تعهد	آیا به وجه التزام (خسارت مقطوع) روزانه/هفتگی/ماهانه بابت نقض تعهدات اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا امکان درج خسارت انتفاعی (Disgorgement) داشته‌اید؟ و (اگر آری)، آن را در قرارداد درج کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	آیا به امکان مطالبه‌ی عدم‌النفع ناشی از نقض تعهد طرف مقابل تصریح کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	
	در صورتی که در معرض مسئولیت هستید، آیا به «سقف مسئولیت» اشاره کرده‌اید؟	☐ بله ☐ خیر	

موضوع	پرسش	پاسخ	توضیحات
	در صورتی که انتقال گیرنده هستید، آیا به تسری طرق جبرانی به «نقض تاییدات» هم تصریح کرده اید؟	☐ بله ☐ خیر	
مقرره های پایانی	قانون حاکم	☐ بله ☐ خیر	روش حل و فصل اختلافات طرفین مشخص شده است؟
		☐ بله ☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا بر لازم الاتباع بودن رای داوری تصریح شده است؟
		☐ بله ☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا بر زبان و مقرر داوری تصریح شده است؟
		☐ بله ☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا به استقلال شرط داوری تصریح شده است؟
		☐ بله ☐ خیر	در صورت شرط داوری، آیا به اینکه موضوع از موضوعات داوری پذیر باشد و طرفین امکان مراجعه به داوری داشته باشند توجه کرده اید؟
	اخطارها		☐ بله ☐ خیر
		☐ بله ☐ خیر	آیا در مورد فرض بطلان یا عدم قابلیت اجرایی یکی از شروط تعیین تکلیف شده است؟
	آیا از خدمات حقوقی یک حقوقدان برای بررسی نهایی بهره برده اید؟	☐ بله ☐ خیر	

پی‌نوشت‌ها:

1. Assignment Agreement

۲. در اینجا هم متذکر می‌شوم که مقایسه‌ی قرارداد انتقال مالکیت فکری با قرارداد فروش، صرفاً کارکرد آموزشی دارد. در خصوص ماهیت حقوقی قرارداد انتقال باید به منابع تخصصی مراجعه کرد. برای اینکه مشکلی برای قرارداد پیدا نشود همواره پیشنهاد می‌شود در عنوان قرارداد از «بیع»، «خرید» یا «فروش» استفاده نکنید. بجای آن از عنوان «قرارداد انتقال» یا «قرارداد واگذاری» مالکیت فکری مربوطه استفاده کنید.

3. Assignor

4. Assignee